

ОБЩИНА ТЕРВЕЛ

ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

2006 – 2013 Г.

Декември, 2005 г.

Община Тервел

Проект

Общински план за развитие

2006 – 2013 г.

Тервел, ноември 2005 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

ВЪВЕДЕНИЕ	4
1. ПРОФИЛ НА ОБЩИНАТА.....	6
1.1. Основни географски характеристики.....	6
1.2. Урбанизация, селищна структура и връзки със съседни общини.....	10
1.2.1. Селищна структура	10
1.2.2. Връзки със съседни общини.....	11
1.2.3. Културно-историческо наследство.....	12
1.2.4. Туристически ресурси и продукти	13
1.3. Човешки ресурси и социални дейности.....	15
1.3.1. Демографска характеристика.....	15
1.3.2. Заетост и безработица	19
1.3.3. Здравеопазване	22
1.3.4. Социални услуги	23
1.3.5. Образование и професионално обучение	23
1.3.6. Култура.....	25
1.3.7. Спорт и младежки дейности	26
1.3.8. Неправителствени организации.....	27
1.4. Стопански сектор.....	27
1.4.1. Развитие на икономиката – тенденции, процеси, проблеми.....	27
1.4.2. Развитие на селското стопанство.....	31
1.4.3. Горско стопанство.....	38
1.4.4. Развитие на промишлеността.....	40
1.5. Техническа инфраструктура и опазване на околната среда	42
1.5.1. Транспортна инфраструктура	42
1.5.2. Водостопанска инфраструктура	43
1.5.3. Съобщителна инфраструктура.....	44
1.5.4. Енергийна инфраструктура.....	45
1.5.5. Екологически условия	45
2. СИНТЕЗИРАН АНАЛИЗ (SWOT).....	50
3. СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА.....	53
3.1. Визия за развитие на общината.....	54
3.2. Стратегически цели за развитие на общината.....	55
4. ПРИОРИТЕТИ, ЦЕЛИ И МЕРКИ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ.....	57
5. РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ.....	75
6. НАБЛЮДЕНИЕ, ОЦЕНКА И КОНТРОЛ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ТЕРВЕЛ.....	78

ПРИЛОЖЕНИЯ	82
ПРИЛОЖЕНИЕ № 1: ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ	83
ПРИЛОЖЕНИЕ № 2: ПРИОРИТЕТИ НА СТРУКТУРНИТЕ ФОНДОВЕ НА ЕС ЗА ПЕРИОДА 2007-2013 г.....	84
ПРИЛОЖЕНИЕ № 3: ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ, ОПЕРАЦИИ В БЪЛГАРИЯ	88
ПРИЛОЖЕНИЕ № 4: ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА МОНИТОРИНГ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ	89

ВЪВЕДЕНИЕ

Община Тервел се стреми към икономическо съживяване и към подобряване на благосъстоянието и стандарта на живот на населението. Общината е решена да отстои името си на промишлен и селскостопански център, да създаде предпоставки за балансирано развитие на цялата си територия. Пред нея стои предизвикателството за успешно влизане в процеса на европейската интеграция, за превръщането и в равностоен партньор на европейските общини и региони.

Настоящият план е основният инструмент за развитие на община Тервел. Той определя стратегическите цели и приоритети на общинската политика и се разработва съгласно Закона за регионално развитие. Планът представлява оправна точка за насочване на усилията на общинското ръководство и всички заинтересовани страни в общината за постигане на целите му и по този начин да превърне стратегическото планиране в основен действащ инструмент за развитие на общината.

Основните задачи на плана за развитие на община Тервел са:

- ❑ Да дефинира стратегическите цели на общинското развитие за периода до 2013 г.
- ❑ Да очертае изпълнима стратегия за постигане на тези цели чрез определяне на основните приоритетни направления, мерки и проекти.
- ❑ Да дефинира институционалното и финансовото осигуряване на плана.
- ❑ Да послужи за мобилизиране на собствените и привличане на външни ресурси за постигане на мотивираните цели.
- ❑ Да създаде работещ ефективен контакт с очакваните структурни фондове на ЕС и привличането им на територията на общината¹.
- ❑ Да стимулира възникването на нова ценностна система и нов подход при решаване на проблемите, ориентирана към духа на обединена Европа и принципите за устойчиво развитие.
- ❑ Да въвлече всички заинтересовани страни към изпълнението на заложените мерки и така да разшири социалната основа на стратегическото планиране и демокрацията на управлението.

Принципът на партньорство е приложен при всички етапи на разработване на плана. Активни участници са общинската администрация, децентрализираните държавни служби на територията на общината и консултанти от Националния център по териториално развитие.

Изработването на плана премина последователно през следните фази:

1. *Предварителни проучвания:* В тази фаза бяха проучени наличните документи за стратегическо планиране в общината и събрана актуална статистическа информация. Бяха създадени и разпространени секторни анкети за допълнителна информация от общината.
2. *Междинно съгласуване и принос на партньорите:* В работни срещи с представители на общината бяха обсъдени основните проблеми на общината, стратегическите цели и приоритети. **Представителна група на общинския съвет оформи информирано мнение по визията, приоритетите и мерките на плана;**

¹ Финансирането на местни проекти от външни източници в бъдеще ще изключително трудно, ако същите не са част от планов документ, по който има обществено съгласие

3. *Предварителен проект*: Настоящият проект на плана подлежи на предварително обсъждане от общинския съвет. След отразяване на забележките и препоръките той ще бъде преработен в окончателен проект и представен отново за официално мнение.

Новите моменти в този план са:

- *Принципите на регионалното развитие, приложени на общинско ниво*: Наложени върху територията с мащаба на общината, целите на регионалното развитие намират сериозни “обекти” – дисбалансирано и неустойчиво развитие на голяма част от селската част от общината, особено големи вътрешнообщински различия, отсъствие за условия на заетост и растеж в голяма част от селата.
- *Териториално адресирано планиране*: От общинската политика за развитие, комплексният териториален анализ дава ясно разграничаване на два подрайона – “Градска зона” и “Аграрна зона”, които имат различни характеристики, принципно различни проблемни ситуации, различни потребности и потенциали.
- *Мотивация на приоритетите и мерките, и приоритетите на териториален и клъстерен принцип (а не само на досегашния секторен принцип)*: Разчетите от досегашните планирани секторни мерки и проекти показват два основни дефицита – многократно превишаване на наличните/възможните ресурси и ниска ефективност поради секторния/фрагментарния характер на реализираните мерки/проекти.
- *Създаване на институционална рамка и капацитет за реализация на проектите в плана*. Анализът на реализацията на общинските планове показва “успеваемост” в секторите, осигурен с профилирана/опитна администрация и обратно – все още слаба реализация на мерки и проектни идеи в направления, изискващи проектни приложения по донорските фондове и партньорства с частния бизнес и третия сектор.

В разработването на настоящия план е използвана цялата налична информация и компетенция на партньорите. Въпреки всичко, планът има аспекти на несигурност. Заплахите за реализацията му се коренят в недостатъчните ресурси

Планът за развитие е разработен съгласно Методическите указания на Министерството на регионалното развитие и благоустройството за разработване на общински планове за развитие до 2013 г. Той е в съответствие с предвижданията за Областната стратегия и схема за развитие и устройство на област Добрич и Националната стратегия за регионално развитие. Неговата структура позволява той да бъде координирано управляван и да допринесе за реализацията на Плана за развитие на Североизточния район за планиране на Република България.

Планът има характер на отворен документ, който може да се развива, усъвършенства и актуализира в съответствие с динамично променящите се условия и фактори.

1. ПРОФИЛ НА ОБЩИНАТА

1.1. Основни географски характеристики

Местоположение и граници

Община Тервел заема площ от 579,7 кв. км, разположена в Североизточна България, западната част на област Добрич.

На север и северозапад общината граничи с общините Дулово, Алфатар и Кайнарджа от област Силистра, на изток с Крушари и Добричка община от област Добрич, на юг с Вълчи дол от област Варна, и на югозапад с Никола Козлево и Каолиново от област Шумен.

В общината има добре развита пътна мрежа. Административният център - гр. Тервел, отстои на 42 км от областния център - гр. Добрич, на 91 км от морското ни пристанище Варна и на 58 км от дунавското пристанище

Силистра. На територията на общината няма изграден ж.п. транспорт. Най-близката ж.п. гара – гр. Дулово, отстои на 32 км от град Тервел.

Територията на общината се отличава с плодородна земя, с възможности за максимална механизация на производствените процеси в селското стопанство.

Релеф

Територията на общината попада в обсега на Лудогорското сводово издигане, част от Дунавската равнина и се характеризира с нискохълмист релеф, леко наклонен на север и изток, поради което преобладават северните, североизточните, северозападните и източни изложения. Релефът се изгражда от Добруджанските плата, които се намират северно и източно от Поповско-Разградските и Самуилови височини.

Надморската височина е от 50 до 300 метра.

Територията е дълбоко нарязана от суходолия, насочени на север. По-големи суходолия са “Сухата река” и “Кана гьол”. Към тях от платовидната равнина се вливат по-къси

суходолия, като “Малкото суходолие”, “Големия дол”, “Тополовия дол”, “Сухия дол” и др. Платата между тях са накъсани от долове, поради което релефът има нискохълмист характер. Релефът е добре разчленен със сравнително добре запазена льосова покривка. Интересни скални венци с пещери има в крайселищните територии на селата Балик, Оногур, Попгруево и др.

В теренно отношение общината има благоприятни условия за строителство на сгради и съоръжения от различен вид и тип. Нивото на подпочвените води е дълбоко и не усложнява инженерно–геоложката обстановка. На терена не се наблюдават физико-геоложки явления като свлачища и срутища.

Районът предлага добри условия за развитието на селищната мрежа, за удобното разположение на техническата инфраструктура и сравнително удобни територии за развитие на селското стопанство.

Полезни изкопаеми

Общината е бедна на полезни изкопаеми. Разработени са кариери за варовик с местно значение за пътно строителство в селата Балик и Мали Извор, които към настоящия момент не функционират.

В района на селата Орляк, Нова Камена, Жегларци са установени перспективни запаси от каолинова суровина от порядъка на 100 млн. тона. Поради високото съдържание на желязо суровината не е пригодна за стъklarско-порцелановата промишленост, но може да се използва за нуждите на огнеупорната промишленост, а пясъците – като суровина за стъklarската и леярската промишленост и за строителството.

Освен нерудни изкопаеми на територията на общината не са разкрити други полезни изкопаеми.

Климат

Територията на община Тервел попада в умереноконтиненталната климатична област. Формирането на климата става под влияние на трансформирани океански въздушни маси, нахлуващи предимно откъм северозапад и запад, континентални въздушни маси на умерените ширини, нахлуващи предимно от североизток, континентални въздушни маси, формиращи над самия Балкански полуостров. Известно влияние при формирането на местния климат оказва и близко разположения Черноморски басейн.

Откритостта на Дунавската равнина на север позволява безпрепятствено нахлуване на студените континентални въздушни маси, поради което зимата е доста студена, пролетните мразове са често явление, лятото е сравнително топло. Най-топлият летен месец е юли, температурата на въздуха достига около 24°C. Първите есенни мразове настъпват около 10 октомври. Средната януарска температура се движи около – 2,5 / – 1,5°C. Снежната покривка е неустойчива, образува се през първото десетдневие на декември и рядко се задържа дълго. Сумата на валежите е малка: 85-144 мм. Най-много валежи падат през лятото, по-голяма част от които през първата му половина. Валежните суми през пролетта и есента не се отличават с голяма разлика, съответно между 85-140 мм и 115-150 мм. Характерни за пролетта са късните мразове, които се прекратяват едва към 10-20 април. Те са особено опасни, защото се явяват след започването на вегетационния период.

Периодичните засушавания са често явление. Вследствие на тези климатични особености агротехническите мероприятия трябва да се насочат към по-високо влагонабиране и ефективно изразходване на влагата чрез навременна почвоподготовка. Вегетационният период е от 6 до 7 месеца и е сравнително благоприятен, като се изключи началото на пролетта.

Слънчевата и космическа радиация са един от факторите, оказващи влияние на екологичното и санитарно-хигиенното състояние на селищата. Годишната продължителност на слънчевото греене е 2021 часа при сумарна слънчева радиация 3100 MJ/м².

Почви

Почвената покривка е обусловена от геоложкия строеж и отразява влиянието на континенталните климатични условия, релефа и растителната покривка.

Община Тервел не се отличава с широко почвено разнообразие. Срещат се два основни почвени типа: черноземи и хумусно-карбонатни почви.

Черноземите са представени от един подтип – излужен чернозем. Заемат 57,8% от територията на общината. Те са едни от най-плодородните почви в общината. Тези почви са с мощен хумусен хоризонт 50-80 см, а заедно с преходния достигат до 120-140 см.

Карбонатните и типичните черноземи се характеризират със слабо до средно мощен хумусен хоризонт. Относителният им дял е 6,8% от територията. По механичен състав са средно до тежко песъчливо-глинести. Запасени са с органично вещество и съдържат големи количества карбонати. Неблагоприятни свойства, които притежават, са голяма водопропускливост и слаба водозадържаща способност. Срещат се около селата Професор Златарски, Войниково и източно от с. Жегларци.

Ерозираните черноземи и сивите горски почви заемат доста висок процент (30,3) от територията. Разположени са по склоновете на терена. При тях главна грижа трябва да бъде ограничаването на ерозията.

Алувиално-ливадните почви се срещат в речните суходолия. Те имат най-малък относителен дял – 5,1%. Техните свойства позволяват отглеждането на многобройни култури.

Ерозия

Ерозионни процеси от масов характер липсват. Проявления на водната ерозия има в *горския фонд* по стръмните брегови земи на суходолията с площ около 176 ха, на места има и изцяло оголени скали. На малки площи се наблюдава и площна ерозия. Борбата с ерозионните процеси в горския фонд се води преди всичко чрез залесяване.

На откритите места в *обработваемите земи* се наблюдават проявления на ветрова ерозия. Силните зимни ветрове отнасят снежната покривка от посевите, навяват пътищата и затрудняват тяхната проходимост. Ефикасно противодействие на ветровата ерозия оказват създадените полезащитни горски пояси, които същевременно изпълняват снегозадържащи и влагозадържащи функции в района със сух и топъл климат.

Водни ресурси

На територията на общината липсват повърхностно течащи води; характерен е непостоянен речен режим. При силни дъждове и при топене на снеговете по суходолията се събират течащи води в деретата, които по-късно пресъхват. При големи дъждове водите прииждат с голяма сила и унищожават всичко по леглата си.

В общината има 8 микроязовира, които са в добро техническо състояние. С най-голям наличен полезен обем са Тервел, Сърнец 1 и 2, Честименско 1 и 2. Използват се основно за рибовъдство, ретензия на високите води, регулиране на каналния отток.

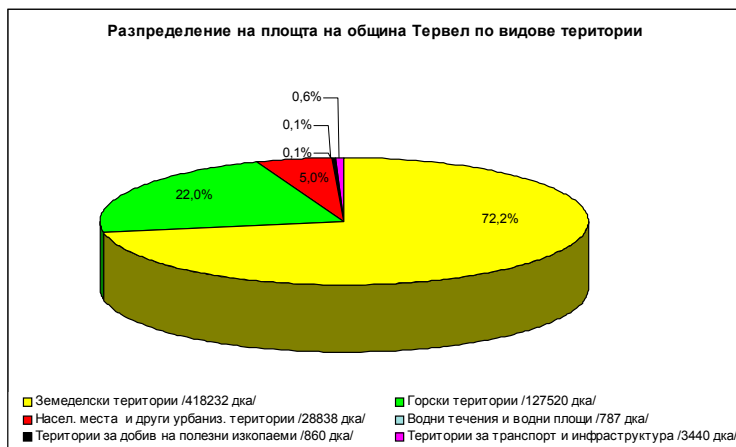
Подпочвените води се намират най-малко на 25 м дълбочина. За питейни нужди експлоатацията трябва да се води посредством сондажи на дълбочина 500-1000 м.

Минерална вода с лечебни свойства е открита при с. Безмер.

Поземлени ресурси

Важна предпоставка за развитието на селското и горското стопанство, селищната мрежа, туризма и рекреацията и техническата инфраструктура, са поземлените ресурси.

Общата площ на територията на община Тервел е 579 677 дка², което представлява 12,3% от територията на област Добрич.

Най-голяма площ заемат *земеделските територии* - общо 418 232 дка (72,2% от площта на общината при средно за страната 58,7%).

Размерът на *обработваемата земя* в земеделските територии е 353 671 дка. Показателят “обработваема земя на човек от населението” варира в твърде широки граници, като достига и екстремни стойности – от 3,4 дка/човек за

землището на гр. Тервел, 8,3 дка/ч. за с. Божан и т.н., до 633,3 дка/ч. за с. Брестница и 833,6 дка/ч. за с. Войниково. Средно за общината този показател е 19,7 дка/ч. – три пъти по-висок от средния за страната (6,3 дка/ч.), два пъти по-висок от средния за Североизточния район за планиране (9,2 дка/ч.) и малко по-висок от този за област Добрич (16,5 дка/ч.).

В общината няма изградени *поливни площи* на държавни водоизточници.

Горските територии заемат площ от 127 520 дка (22,0% от територията на общината, при средно за страната 33,6%).

Територията на населените места и други урбанизирани територии е с площ 28 838 дка.

Останалата част от територията на общината се заема от водни площи – 787 дка, територии за добив на полезни изкопаеми и депа за отпадъци – 860 дка и територии за транспорт и инфраструктура – 3440 дка.

На територията на общината преобладаваща е *частната собственост* на земите – 265 436 дка, или 45,8% от общата територия на общината. *Държавна собственост* са 190 314 дка (32,8%). *Общинска* е собствеността върху 95 922 дка (16,5%). Една от възможностите за провеждане на целенасочена политика от общината е рационалното използване на земеделските земи, чиято собственост не е възстановена по реда на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (ЗСПЗЗ), и съгласно този закон те се стопанисват и управляват от общината. След изтичането на 10-годишен срок от влизането в сила на плановете за земеразделяне тези земи стават общинска собственост.

Защитени територии и биоразнообразие

На територията на община Тервел няма обявени защитени територии по чл. 5 от Закона за защитените територии. През 2004 г. в изпълнение на заповед на МОСВ комисия е предложила за обявяване на защитена местност м. “Суха река”, част от която попада в границите на общината.

² Източник: Агенция по кадастъра към Министерството на регионалното развитие и благоустройството, “Баланс на територията на община Тервел по земища към 31.12.2000 година” (последен).

На територията на общината се намират две исторически места и пет вековни дървета, обявени за защитени. Историческата местност „Калето” край с. Балик е крепост от епохата на римляните, а местността „Сандък пещера”, разположена по течението на р. Суха е скално селище от късното средновековие.

Флора и фауна

На територията на общината се срещат над 600 вида висши растения. От *дървесните видове* най-често се срещат обикновен бук, обикновен габър, келяв габър, цер, благун, горун. По-рядко се срещат обикновен клен, сребролистна липа и др.

От *хрстовидните* съобщества са разпространени обикновен и кучешки дрян, обикновена леска, европейски чашкодрян, обикновен глог, шипка, драка и др. Описани са повече от 120 вида *лечебни растения*. По-широко разпространение от тях имат: бял равнец, горска ягода, мащерка, жълт кантарион, комунига и др.

Дивечът, обект на ловен туризъм, е представен от благороден елен, дива свиня и сърна. Под закрила са следните животински видове: бял щъркел, осояд, пернатонога кукумявка, обикновен мишелов, среден пъстър кълвач, кукувица, червенушка, нарцисовидна съсънка.

Обобщената оценка е, че природните условия и ресурси в общината съдържат много добър потенциал за развитие на ефективно селско стопанство, балансирана селищна мрежа, модерна техническа инфраструктура.

1.2. Урбанизация, селищна структура и връзки със съседни общини

1.2.1. Селищна структура

Селищната мрежа на общината съдържа 25 села и 1 град. Град Тервел (6966 жители) попада в категорията “много малки градове”. В групата на селата влизат 3 от категорията³ ”средни”, 12 “малки” и 10 “много малки села”.

Освен функционален, градът е и пространствен център. Като цяло селищната мрежа може да се определи като мозаечно-дисперсно разположена в територията. Условно може да се определят две зони на насищане на населените места: градска и аграрна. Градската зона обхваща 1 населено място (гр. Тервел) с население 38,2 % от общото. Аграрната зона обхваща останалите 25 населени места с население 61,8 % от общото.

Средната селищна гъстота (4,5 селища на 100 км²), е близка до тази за страната (около 5). При отчитане на демографската маса и в градската зона, тя става с много по-благоприятни измерения. Средното отстояние между населените места е 5,2 км, което е добра предпоставка за формиране и функциониране на единна жизнена териториална-селищна среда.

По степен на урбанизация, общината е на последно място в областта със 38,2 % градско население (на първо е община Добрич град) и е под средната стойност за страната – 70 %. Останалата демографска маса (61,8 %) е разпределена в сравнително равномерна мрежа от села. Икономическият облик на селата е селскостопански, с подчертан самозадоволяващ се производствен характер. Като цяло, в селата липсват възможности за трудова заетост, обезпечаваша жизнената кариера на младите хора. Промислените и обслужващите функции са съсредоточени изключително в града.

³ Средни села – от 1000 до 2000 жители; малки села – от 250 до 1000 жители; много малки села – до 250 жители

Структурата на първичния социален сервиз е почти огледален образ на тази категория селища и възрастовия профил на населението им. Само в 10 от общо 25 села има функциониращи училища. Лекарските практики в селата са само 7. Центърът компенсира с пълен набор от добре развити услуги на селищно, общинско и надобщинско ниво (здравеопазване).

В град Тервел има нужда от рехабилитация на асфалтовата настилка в алеите от градския парк, рехабилитация на зелените площи и зони за отдих, поддържане на междублоковите пространства и тяхното облагородяване. Санирането на жилищния фонд, главно на панелните жилища, ще може да се проведе след 2010 г. и то само ако има адекватна държавна политика в тази сфера.

Решаването на проблемите на урбанистичното развитие е непосредствено свързано с устройственото планиране на територията на общината. Плановете на повечето населени места са остарели и неактуални след реституционните процеси.

По степен на благоустроеност, селата имат сходни характеристики – всички са електрифицирани и водоснабдени, но в тях отсъства канализация.

Като пространствена структура, селищната мрежа е добре развита, балансирана върху цялата територия на общината. Дисбалансът (поляритетът) се дължи на демографските и функционалните характеристики. Общината има нужда от целево създаване на няколко допълващи центъра - с. Жегларци, с. Зърнево, с. Коларци, с. Безмер. Село Зърнево има обувен цех със 70 работни места, с. Жегларци – мандра, дестилерия, възможност за модерно животновъдство. Въпреки непосредствената си близост до центъра на общината тези села най-добре могат да допълват и разтоварват функционално и пространствено гр. Тервел. Селата Безмер и Коларци имат възможности да развиват културно-познавателен и селски екотуризъм.

1.2.2. Връзки със съседни общини

- ❑ Обобщени, връзките със съседните общини се изразяват в:
- ❑ Икономически – обмен на суровини, материали;
- ❑ Транспортно-комуникационни – потоци от стоки и хора;
- ❑ Социален сервиз – обекти с надобщински мащаб: културно-историческо наследство, култура;
- ❑ Ежедневни трудови пътувания – по повод заетост в “центъра”.

Направленията за интензификация на връзките със съседни общини са:

- ❑ Подобряване на техническата инфраструктура;
- ❑ Подобряване на транспортното междубщинско обслужване;
- ❑ Обмен на иновационни практики в сферата на общински услуги, маркетинг, “общинско предприемачество”;
- ❑ Съвместни стопански/бизнес проекти;
- ❑ Съвместни регионални туристически продукти (вкл. културно-историческо наследство);
- ❑ Съвместни екологични проекти.

1.2.3. Културно-историческо наследство

Тракийско, римско, византийско, средновековно, османско, възрожденско и съвременно присъствие са напластявали култура и ценности. Високата културно-историческа и познавателна стойност на уникални паметници от античната и средновековната българска епоха, превръщат архитектурно-археологическите резервати на община Тервел в поле за изследвания, база за туристически продукти, “културен гръбнак” на настоящите поколения и “мост” за прехвърляне на ценности към бъдещите поколения.

В общината недвижимите паметници на културата са 376 (365 археологически, 8 исторически и 3 художествени); всички те са от местно значение и са разположени в селищата и землищата на:

- Антична крепост до с. Балик
- Антична и средновековна крепост „Калето” в с. Войниково
- Скални манастири до с. Оногур
- Ранно-средновековна крепост „Скала”, с. Кладенци: многото находки показват, че крепостта е била важен укрепителен, защитен и християнски център
- Средновековна крепост до с. Поп Груево
- Тракийски некрополи – 360 в Община Тервел
- Паметници на загинали в Отечествената война в селата Орляк, Кочмар, Гуслар, Пр. Златарски
- Паметник на Хан Тервел в гр. Тервел
- Паметник на Йордан Йовков в град Тервел
- Обелиск на Дончо Дончев край с. Сърнец
- Стенопис „Възшествието на Хан Тервел” в градския музей
- Стенопис „Пролетни празници и обряди” в градския музей
- Стенопис „Апотеоз на българската култура” в градския музей.

От особено значение са колонията ранновизантийски и старобългарски скални манастири в района на Суха река. Това са едни от най-ранните скални манастири, документирани в Долнодунавските земи, Добруджа, на Балканите и в Европа. Разположени са по двата бряга на река Суха и съседното сухоречие (при Думбравени), като най-голямото съсредоточие е до с. Балик (античната Адина) и с. Оногур (античната Палматис).

Коментирайки обектите от недвижимото културно-историческо наследство, трябва да отбележим някои слаби страни в управлението на наследството:

- Остаряла нормативна уредба по отношение на новите социално-икономически отношения и различия и необходимост от съвместяване с нормативната база на Европейския съюз,
- Липса на достатъчно стимули и мотивация за инвестиране в опазване на културно-историческото наследство,
- Недостатъчно популяризиране на наследството и обучение в тази област, отсъствие на разбиране и чувствителност в една част от населението,
- Недостатъчно финансиране от страна на държавата.

1.2.4. Туристически ресурси и продукти

Община Тервел и районът около нея разполага с богат потенциал и неусвоени ресурси за развитие на туризъм. Основна тежест имат природните ресурси. Природата е била щедра в създаването на атрактивни ландшафти и феномени. Повечето са подходящи за развитие на туризъм и отдих⁴. Добра “гарнитура” към възможните форми на алтернативен туризъм (културен, еко-, селски, “орнитоложки”, “по специални интереси” – наблюдения на уникални растителни видове).

Най-голямото туристическо “богатство” на общината е наличието на Държавна дивечовъдна станция “Тервел” и суходолието “Суха река”.

Ловен туризъм

На територията на общината функционира Държавна дивечовъдна станция “Тервел” като горскостопанска единица от 1934 г. Общата площ на станцията е 14 800,3 ха. Преобладаващите дървесни видове са церовите и акациевите култури. Срещат се още културите от сребролиста липа, полски ясен, гледечия, черница, черен бор и др. В държавния ловностопански район се срещат благороден елен, елен лопатар, сърна, дива свиня, муфлон, чакал, лисица, дива котка, белка, заек, фазан и яребица. Върх в развитието си ловното стопанство бележи в периода 1974-1990 г. На ЕКСПО – 81 в гр. Пловдив стопанството участва със 163 трофея, а отличените със златен медал трофеи са 11 % от тези за страната. Като съпътстваща туристическа продукция се разработва програма за конна езда в с. Войниково.

Материалната база е представена от хижа в с. Каблешково и ловен дом в местността “Къостата” край с. Войниково, разполагащи общо с 10 стаи, използвани за ловен туризъм.

Физическото състояние на сградните фондове е добро, извършва се основен ремонт на ловната хижа в с. Каблешково.

Състоянието на ловната инфраструктура е добро, има запазено ловностопанско съоръжение, ограда на базата за интензивно развитие на дивеча с площ 24 ха в м. “Къостата”.

Реализираните нощувки за последните 5 години (2000 – 2004 г.) са средно по 30 на година и не отговарят на традициите и възможностите на ловното стопанство. Нужни са сериозни усилия за провеждане на активен маркетинг, съвместно с общината, туристически фирми и НПО.

Суходолие “Суха река”

Суха река впечатлява с високите си скалисти брегове и красиви варовикови скални венци, по-големи и по-малки горски масиви. Тя е запазила и до днес част от някогашната флора и фауна. Всеки посетител може да види дълбокия и широк дол на пресушената река, където са се приютили разнообразни видове растения и животни. Преди сто години реката е била пълноводна. След изсичане на голяма част от околните гори, тя започва да пресъхва в средата и само при топенето на снеговете или при поройни дъждове се събира вода. Сега Суха река е суходолие, което наподобява каньон. Само изкуствено завирените участъци до селата Коларци, Оногур и Ефрейтор Бакалово напомнят за миналото на реката. Районът на суха река е рядко населен. *Растителността на Суха река по степния си характер наподобява резерват Калиакра*. При тревистите съобщества преобладават сухолюбивите и калциеволубивите видове. Най-обширни са горските масиви в района на с. Ефрейтор

⁴ Местност “Суха река” – еко- и културен туризъм, наблюдения на уникални птици и растителни видове; Държавна дивечовъдна станция “Тервел” – ловен (елитарен) туризъм, при договорирани условия – фотосафари; Изкуствени водоеми в северната част – спортен риболов;

Бакалово и по склоновете на двата бряга на реката край селата Коларци, Оногур, Балик, Пчелник Зимница, Кайнарджа. *Най-богат е птичият свят.* Тук те намират подходящи места за гнездене и хранене. Ориентацията на суха река в посока север-юг я прави удобен коридор не само за миграция, но и за разселване в северна посока на видове с южно разпространение – червенокръста лястовица, червеноглава сврачка, испанско врабче. Сравнително голямо е разпространението на грабливите птици. Скалните корнизи са предпочитано място за гнездене на белоопашатия мишелов, керкенеца и бухала. По поречието гнездят малкият креслив орел, орелът змияр, черна каня, осояд, голям, малък и късопръстестият ястреби, соколът орко, вечерната ветрушка и обикновеният мишелов. Тези видове използват пасищата и откритите пространства по ръба на каньона за ловуване. Горските масиви са добро убежище за кълвачите. *От всички 10 вида от срещаци се в България тук гнездят осем.* Особено характерен е средният пъстър кълвач. Пещерите и подземните образувания са дали убежище на *значителен брой прилети.* Тук са намерени единични екземпляри подковонос, малък подковонос и трицветен нощник, които са в списъка на световно застрашените видове.

Туристическа инфраструктура

Въпреки че транспортната инфраструктура в общината е сравнително добре развита, състоянието на туристическата инфраструктура е незадоволително. Системата за визуална информация (указателни и информационни табели) е недоразвита. Условието за посещение на туристи до природни и културни обекти са с нисък стандарт. Липсват устроени паркинги, санитарни възли, а на някои места, дори ток и вода.

Официалната статистиката за 2003 и 2004 г. не отчита наличие на средства за подслон (хотели, хижи, къмпинги).

Кадрови ресурс

Туризмът като цяло се характеризира с високо потребление на човешки ресурс за създаването, поддържането и предоставянето на туристически продукти. Дейностите в туристическите услуги се реализират неизбежно чрез личен контакт. Професионализъмът и качествата на човешкия ресурс са част от туристическия продукт.

На територията на общината с изключение на Държавна дивечовъдна станция “Тервел” (ловен туризъм) няма други фирми, които да се занимават с организиран туризъм. В общината не е формиран единен център за организация на туризма. Това не позволява да се използват пълноценно съществуващите възможности. В настоящия момент е необходимо да се разработи общ стратегически план за развитие на туризма и изграждане и откриване на културно-информационен туристически център. Необходимо е да се установят активни връзки и с фирми от други общини и региони, както и по-добро сътрудничество с аграрния сектор и културните институции в общината.

Необходимо е създаване и сдружаване на туристическите фирми, установяване на връзки и сътрудничество с туроператорите, подобряване на материално-техническата база на туризма (техническа, информационна и социална инфраструктура). Необходимо е още подобряване качеството на туристическите услуги, опазването на културно-историческите обекти и сътрудничество с другите общини от зоната при разработване на туристически продукти и маркетингането им на международните туристически пазари.

В община Тервел няма *специализирани учебни заведения* за обучение по туризъм. *Ниското образователно ниво на свободните човешки ресурси* оказва възпиращо въздействие върху инициативата на населението за развиване на собствен бизнес. Липсата на специализирани знания, умения и квалификация е проблем, на който трябва да се обърне внимание и чрез програми за квалификация и преквалификация. Необходимо е да се подобри информираността на населението относно възможностите за развитие на туризма и стартиране на собствен бизнес в този неразвит за общината отрасъл.

Основни изводи:

- ✓ На територията на община функционира Държавна дивечовъдна станция “Тервел” – ловен туризъм
- ✓ Община Тервел притежава уникално природно, животинско(птиче) и растително богатство (Сухата река);
- ✓ Притежава богато културно-историческо наследство (скални манастири);
- ✓ Притежава добър потенциал за екологичен и селски туризъм;
- ✓ През общината има изграден второкласен път Добрич-Силистра през с. Коларци и третокласен път Добрич-Силистра през град Тервел, които гарантират излизането от състоянието на тупиков район.

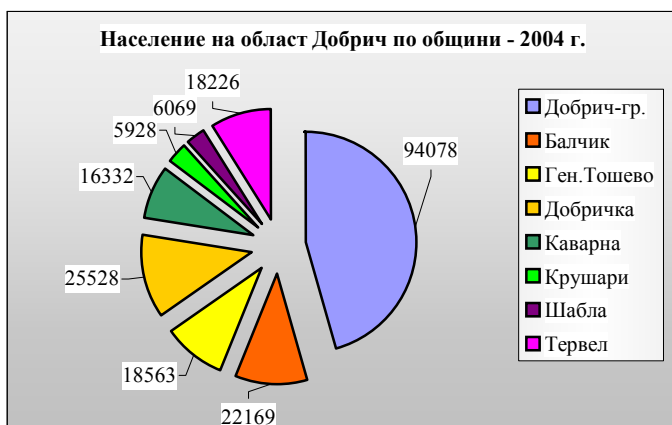
Но,

- ✓ Ограничено и слабо организирано туристическо предлагане;
- ✓ Ниска степен на изграденост на туристическата инфраструктура (в т.ч. информационната);
- ✓ Липса на цялостен туристически продукт;
- ✓ Ниска средна продължителност на престоя, ниска използваемост на наличната леглова база (ловен туризъм);
- ✓ Ограничени допълнителни услуги, неразвита туристическа анимация;
- ✓ Липса на система за туристическа информация за общината;
- ✓ Ниско ниво на маркетингова интелигентност (проучвания, информация) и използване на информационните технологии.

Доказаният туристически потенциал и незавидната изходна позиция на реалния туризъм в общината налагат изработването на “вярна” стратегия и прилагането на координирана програма за създаване на благоприятни условия за развитието му.

1.3. Човешки ресурси и социални дейности

1.3.1. Демографска характеристика

Населението на община Тервел наброява 18 226 души⁵ (2004 г.) – 8,8% от населението на област Добрич. Разпределението на общините в областта по численост на населението е неравномерно – от 5,9 хил.д. за община Крушари и 6,1 хил.д. за община Шабла до 94,1 хил.д. за община Добрич (град). Общините се групират в три основни групи по брой на населението – до 10 хил.д. – Крушари и Шабла, 10-30 хил.д. – Каварна, Тервел, Генерал

⁵ Данни на НСИ

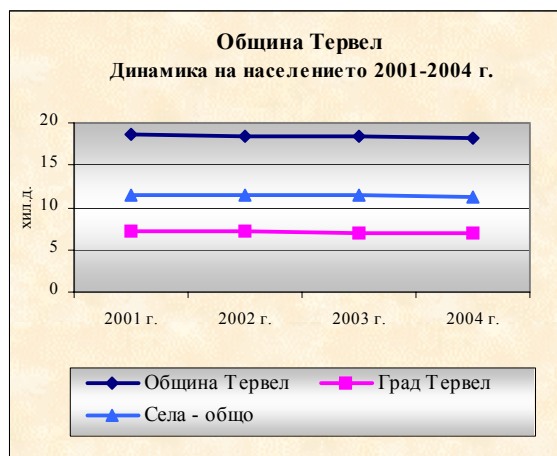
Тошево, Балчик и Добричка и от 50 хил.д. до 100 хил.д. - общ.Добрич (град). Тервел се включва към средните по население общини в областта. Населението ѝ е сходно с това на община Генерал Тошево.

В демографското развитие на община Тервел се очертават 4 периода:

- нарастване на населението до средата на миналия век⁶, дължащо се главно на естествено възпроизводство;
- постепенно леко намаление до 80-те години на 20 в. поради снижение на естествения прираст и механичен отлив;
- рязко намаление за периода между преброяванията на населението 1985-1992 г. в резултат предимно на външна миграция;
- стабилизиране на населението от началото на настоящия век с незначителни изменения.

Центърът на общината – град Тервел, се характеризира с нарастване на населението до 1992 г. и постепенно намаление през последните 10 г. като към 2004 г. населението на града наброява 6966 д.

Селското население на общината е с непрекъсната тенденция на намаление за периода 1956-2004 г., като най-голям е интензитетът на намаление през 1985-1992 г., формиран от външната миграция - отрицателният прираст е характерен за всички села на общината. За периода след 2000 г. е регистрирано нарастване на населението в 4 села (Орляк, Безмер, Балик и Каблешково), като прирастът е по-голям в селата Орляк и Безмер, докато в останалите две села той е минимален.

След 2000 г. тенденциите в демографското развитие на община Тервел са в посока на много слабо намаление, прирастът е отрицателен, но близък до “нулев”.

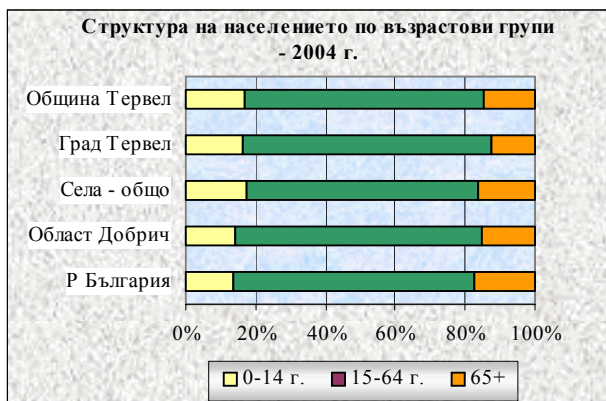
В град Тервел е съсредоточено 38,2% (6966 д.) от населението на общината. Селското население обитава села, които по броя на населението си са много малки (до 200 жители), малки (от 200 до 1000 жители) и средни (от 1000 до 2000 жители). В много малките села (10 бр.) живее 7,1% (796 д. – 2004 г.) от населението на общината. Отрицателният прираст е най-висок в тези

населени места. В малките села (12 бр.) е съсредоточено повече от половината от селското население (53,8% - 6056 д.). Те също са с отрицателен прираст. Средните села са 3 бр. – Орляк (1888 д.), Зърнево (1284 д.) и Безмер (1236 д.), в които през последните 4 г. прирастът на населението е положителен. С население близко до долната граница на средните села е и с. Жегларци, но тук се наблюдава процес на застаряване на населението, за разлика от средните села.

Измененията в броя на населението на общината са свързани с **възрастовата структура**. *Разпределението на населението на община Тервел по възрастови групи* е по-благоприятно в сравнение със средните стойности на показателя за областта, района и страната, обусловено от възрастовия състав както на градското, така и на селското население. За периода 2001-2004 г. се очертава постепенно намаление на броя и дела на младите хора под 15 г. Контингентите от 15 до 64 г. се запазват като абсолютен брой, но

⁶ НСИ, преброявания на населението

нарастват като относителен дял от общото население. Възрастните хора на 65 и повече

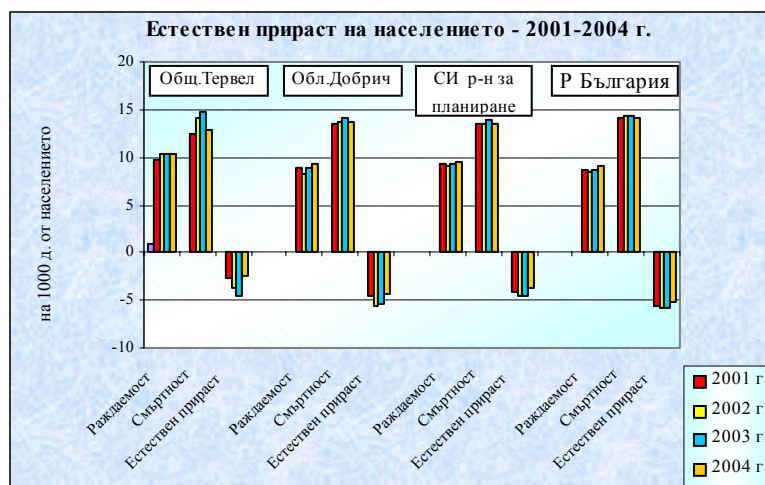

години запазват относителния си дял, но леко намаляват като абсолютен брой. Съотношението между трите основни възрастови групи за община Тервел (0-14 г.: 15-64 г.: 65+) е 17,0: 68,2: 14,8% - 2004 г. – делът на младите генерации е по-висок от този на възрастните хора. По населени места се очертават значителни различия във възрастовия състав на населението. Град Тервел е с благоприятна възрастова структура, с висок дял на лицата във възрастовата

група 15-64 г. (71,5%), която е основен източник на работна сила. Населението под 15 г. съставлява 16,1% от общото население на града (13,8% - средно за Р България, 14,4% - за област Добрич). Делът на възрастните хора в гр. Тервел (12,4%) е по-нисък от стойността на показателя за страната (17,2%) и областта (15,4%). Селското население на общината е с нормална възрастова структура. Младите хора до 15 г. са 17,6%, контингентите от 15 до 64 г. - 66,1% от населението на селата, а лицата на 65 и повече години – 16,3%. Повече от половината от селата са с нормална възрастова структура, благоприятстваща положителен прираст на населението им. Много малките и някои от малките села са с нарушена възрастова структура и застаряване на населението.

Структурата на населението по пол на община Тервел е взаимосвързана с възрастовата структура. Съотношението между мъжете и жените показва минимален превес на мъжете - на 100 мъже се падат 99 жени (средно за област Добрич – 104, за Р България - 106). Ситуацията за селското население на общината е аналогична – на 100 мъже се падат 98 жени, докато при градското население в общия му брой съотношението между мъжете и жените е изравнено (на 100 мъже се падат 100 жени). За периода 2001-2004 г. не са настъпили съществени изменения в тази демографска структура.

Естественото движение е един от основните компоненти, оказващи влияние на динамиката на населението и неговата структура по възраст. През 2004 г. в община Тервел са родени 189 деца. За годините след 2000 г. броят на родените е в границите 190-210 деца. **Коефициентът на раждаемост** (живородени деца на 1000 д. от населението) през 2004 г. е 10,3‰ – над средния за областта (9,3‰) и страната (9,0‰). Тенденцията в развитието на

раждаемостта на населението на община Тервел показва неголеми изменения, като за периода 2001-2004 г. тя е в диапазона 9,7-10,4‰. **Смъртността** е с по-високи от раждаемостта стойности - през 2004 г. умрелите лица в общината са 236 или 12,8 на 1000 д. от населението. През последните 4 години общата смъртност е в границите 12,4-14,8‰. **Детската смъртност** за периода е над средната за областта и страната. През

2004 г. коефициентът на детска смъртност за община Тервел е 26,5‰ (за област Добрич – 15,6‰, за Р България – 11,6‰). **Естественият прираст** на населението е отрицателен, но

с по-малки стойности в сравнение със средните за страната. За 2001-2004 г. коефициентът на естествен прираст за община Тервел е в диапазона от $-2,6\%$ (към 2004 г.) до $-4,5\%$ (към 2003 г.).

През 2004 г. в общината са осъществени 226 заселвания и 330 изселвания. *Механичният прираст* е отрицателен (-104 д.). В сравнение с предходните години механичното движение на населението е с намаляващ интензитет. За периода след 2000 г. минимален положителен прираст е регистриран само през 2002 г., който не се отразява на общия механичен прираст на община Тервел, който е с отрицателна стойност. Характерно за област Добрич и Североизточния район за планиране е, че за целия период механичното движение на населението е с отрицателни стойности.

Демографските процеси в общината не благоприятстват разширено възпроизводство на населението. Възрастовата структура и фертилните контингенти са със сравнително нормални пропорции и при по-високо равнище на фертилността естественото възпроизводство ще способства за запазване населението на общината. По населени места се наблюдават различия в процесите, обусловени от броя на населението и формиралите се структури, предимно полово-възрастова.

Важна характеристика на населението е *образователното равнище*. Структурата на населението по образование се наблюдава при преброяванията. За периода между последните две преброявания (1992-2001 г.) е налице абсолютно и относително нарастване

на лицата с висше, висше специалист (полувисше) и средно образование в общината, което е характерно за областта, района и страната. Наблюдаваната тенденция на нарастване на високообразованите лица се отнася и за трите съставлящи групата компоненти (висше, висше специалист и средно образование) като тя е по-силно изразена при населението с висше и средно образование. Преобладаващата част от лицата с високо образователно равнище са в центъра на общината – гр. Тервел.

Разпределението на населението на община Тервел по *етнически групи* по данни от преброяванията показва, че от българската етническа група се е самоопределило 45,8% от общото население на общината (2001 г.), от турската етническа група – 40,7%, от ромската – 12,9%. За периода 1992-2001 г. се наблюдава абсолютно намаление на общото население, в т.ч. и по отделни етноси с изключение на ромския, където е регистрирано нарастване както в абсолютен брой, а също така и в относителен дял. Основни *вероизповедания* са християнското и мюсюлманското.

Тенденциите в демографското развитие на общ.Тервел през последните години (след 2000 г.) са: постепенно намаление на населението, колебливост в механичния прираст, отрицателен естествен прираст, намаляване дела на младите хора, запазване на контингентите в трудоспособна възраст, повишаване на образователното равнище на населението на общината.

Основните приоритети в демографското развитие на общината следва да бъдат насочени към стабилизиране и запазване на населението, ограничаване неблагоприятните тенденции в демографските процеси, развитие на образованието и обучението.

1.3.2. Заетост и безработица

Заетост

По данни на ТСБ гр. Добрич, заетите в обществения и частния сектор към 31.03.2005 г. са 2 799⁷ души, от тях 1 229 (44 %) жени. За същият период на 2004 г. те са съответно: 2 421 лица, от които 1 221 (50 %) жени. Въпреки абсолютното нарастване на броя на заетите жени през март 2005 г., относителният им дял от общия брой на заетите намалява с 6 пункта спрямо същия период на 2004 г. Заетите в обществения сектор са 1 224 души - със 146 (12 %) повече в сравнение с 2004 г. Заетите в частния сектор са 1 579 души (56 %) при 1 334 (55 %) за същия период на 2004 г. Към 31.03.2005 г. общият брой на заетите се е увеличил с 14 %, като заетите в частния сектор са се увеличили с 16 %, а в обществения с 12 % спрямо същия период на 2004 г.

По официални статистически данни през 2003 г. наетите лица по трудово или служебно правоотношение в община Тервел са 2 715 човека⁸, от които 55,3 % (1 501 човека) работят в частния сектор. Частният сектор осигурява около 60 % от заетостта в селското стопанство и около 95 % в преработващата промишленост.

През последните години заетостта в общината бележи тенденция на непрекъснато нарастване. През 2002 г. броят на наетите лица се е увеличил с 3,5 % спрямо предходната 2001 г., а през 2003 г. - с 4,4 % спрямо 2002 г. Най-голямо е нарастването на наетите в отрасъл селско, ловно и горско стопанство – 73 % (175 човека), което се обяснява с нарастващото значение на отрасъла в икономиката на общината. Отрасълът осигурява 15,3 % от общата заетост в общината. Въпреки спада с 12,3 % спрямо 2002 г., най-голяма заетост в общината се осигурява от преработващата промишленост, в която работят 1 037 човека или 38,2% от общо наетите лица. В структурата на преработващата промишленост с най-голям принос в заетостта е производството на изделия от каучук и пластмаси – 710 човека (68,5 %) и производството на текстил, изделия от текстил и производство на облекла – 253 човека (24,4 %), т.е. в традиционните за икономиката на общината отрасли. От сектора на услугите най-много са работещите в сферата на образованието 422 човека (15,5 %), търговия, ремонт и техническо обслужване – 200 (7,4 %), хуманитарно здравеопазване и социални дейности – 167 (6,2 %), други дейности, обслужващи обществото и личността – 178 (6,6 %). Забелязва се тенденция на непрекъснато увеличаване на броя на наетите лица в отраслите търговия, ремонт и техническо обслужване и хуманитарно здравеопазване и социални дейности и намаляване на тези в образованието.

Безработица

Равнището на безработица е изключително динамична величина и е в пряка зависимост от развитието и реструктурирането на икономиката в общината, която силно влияе върху обхвата и структурата на безработицата. Тервел е сред общините със сравнително високо равнище на безработица, въпреки че от 2002 г. насам се забелязва тенденция на непрекъснатото ѝ понижаване. Равнището на безработица в общината намалява с темпове по-ниски от средните за страната и въпреки намаляване на броя на безработните, относителните стойности на равнището на безработица спрямо средните за страната се увеличават. За периода 2000-2004 г. тя се задържа трайно със стойности около 1,6-1,9 пъти над средните за страната и около 1,2-1,5 пъти над средните за областта и Североизточния район.

⁷ По данни на ДБТ гр. Тервел

⁸ Данни на НСИ

Средногодишно равнище на безработица за община Тервел 2000 - 2004 г.

	2000 г. /%/	2001 г. /%/	2002 г. /%/	2003 г. /%/	2004 г. /%/
Р. България	18,14	18,08	17,71	14,25	12,67
Североизточен район	23,36	23,39	22,79	18,61	16,59
Област Добрич	22,12	22,07	22,71	18,79	15,87
Тервел	28,91	27,55	28,43	27,40	23,48
Спрямо средното за страната	1,6	1,5	1,6	1,9	1,9
Спрямо средното за областта	1,3	1,2	1,3	1,5	1,5
Спрямо средното за района	1,2	1,2	1,2	1,5	1,4

През 2004 г. средногодишното равнище на безработица в общината достига най-ниската си стойност за последните пет години – 23,48 % (при средна стойност за страната 12,67 %, за района – 16,59 % и за областта – 15,87 %). Средногодишният брой на регистрираните безработни през 2004 г. е 2 103 човека (с 351, или - 14 % по-малко от 2003 г.) и е отчетено понижаване на равнището на безработица с 3,92 пункта спрямо 2003 г. През 2005 г. се запазва тенденцията за понижаване на безработицата, като стойността ѝ за първото полугодие е 21,57 %⁹. Разпределени по отрасли регистрираните безработни лица са както следва: аграрен сектор 5,88 %, индустрия 30,65 %, услуги 29,1% и неуточнен отрасъл 34,37 %¹⁰. От индустрията с най-голям относителен дял са от преработващата промишленост – 97,98 %. От непроизводствената сфера с най-съществен дял са освободените от: държавно управление 50 %, образование 11,7 %, търговия и ремонт 20,21 %.

Най-силно засегнати от безработицата са лицата с ниско образование и без квалификация, младите хора, тези над 50 години и лицата с намалена трудоспособност. Проблемите в посочените групи са както по отношение на по-висок риск от загубване на работното място, така и в по-малък шанс за повторно осигуряване на заетост и по-голяма вероятност да станат дълготрайно безработни или да отпаднат от работната сила поради обезкураженост.

Общо регистрираните в бюро по труда към 30.06.2005 г. са 1 728¹¹ души от тях 859 (49,7 %) жени. За същия период на 2004 г. регистрираните жени са 937 (45,8 %), при общ брой регистрирани 2 048, т.е. наблюдава се повишаване на относителния дял на регистрираните безработни жени с 4 пункта. При възрастовата структура на безработните жени с най-висок относителен дял са групите 40-44 и 50-54 години - по 14,78 %, а от 54-59 годишна възраст – 13,5 %.

Голяма част от младежите, завършили образованието си, не могат да се реализират на трудовия пазар и да започнат работа по придобитата от тях специалност. През 2004 г. делът на безработните млади хора (до 29 г.) е 26,4%, (за областта – 28,3%, за страната – 26,4%). През първото полугодие на 2005 г. относителният им дял спрямо общо регистрираните в бюро по труда се запазва – 26,2 %¹². Тревожен е фактът, че 86,4 %¹³ от регистрираните безработни младежи до 24-годишна възраст са без специалност и професия, което прави реализирането им на трудовия пазар почти невъзможно.

⁹ Данни на Агенцията по заетостта

¹⁰ Данни на Дирекция "Бюро по труда" гр. Тервел

¹¹ Данни на Дирекция "Бюро по труда" гр. Тервел

¹² Данни на Агенцията по заетостта

¹³ Данни на ДБТ гр. Тервел

По поредност на регистрацията най-голям дял в общата структура на безработните имат регистрираните за трети път – 37,09 %, следват регистрираните за първи път – 31,89 % и регистрираните за втори път – 31,02 %. Това е резултат от непрекъснатите структурни промени в икономиката, което води до периодичност при освобождаване и назначаване на работници, временен спад в някои производства и ограничения брой разкриващи се работни места. Голямото текучество в някои отрасли (шивашка промишленост, услуги, търговия) и сезонната заетост в строителството и селското стопанство води до увеличаване на регистрираните над 2 пъти лица.

Един от основните проблеми на трудовия пазар в региона е продължителната безработица, което е резултат от ограниченото предлагане на свободни работни места от страна на работодателите. Относителният дял на продължително безработните лица (с регистрация над 1 година) през 2004 г. е 64,4 % (53,1 % за областта, 52,9% за страната). Броят на трайно незаетите през второто тримесечие на 2005 г. е 1 132 или 65,5 %, с 0,1 пункта по-малко от същия период през 2004 г., когато те са били 1 343 (65,6 %). Най-голям е дялът на безработните лица с регистрация над 2 години – 50 %, а тези от 1 до 2 години са около 18 %. Сравнението със същия период на 2004 г., показва нарастване на групата на лицата с продължителност на регистрация над 2 години с близо 5 пункта. Около 60,3 % от регистрираните безработни жени са продължително безработни (с регистрация над 1 година).

И през второто тримесечие на 2005 г. в професионалната структура на регистрираните безработни лица в общината се наблюдава висок относителен дял на лицата без

Професионална структура	2-ро тримесечие 2005 г.		2-ро тримесечие 2004 г.	
	брой	относителен дял	брой	относителен дял
Общо	1728		2048	
С работническа специалност	199	11,5%	265	12,9%
Специалисти - общо	117	6,8%	149	7,3%
Без специалност	1412	81,7%	1634	79,8%

специалност – 81,7 %. В сравнение със същия период на 2004 г. се наблюдава повишаване дела на регистрираните лица без специалност с около 2 пункта, докато този на лицата с работническа специалност се понижава с 1,4 пункта, а на специалистите - с 0,5 пункта. От общия брой на регистрираните безработни най-висок е относителният дял на тези с основно и по-ниско образование – 77,6 %. Лицата без квалификация и образование съставляват най-голямата част от продължително безработните и регистрираните над два пъти в бюро по труда. Те се оформят като рискова група, чиято единствена реализация за сега е включването им в националните програми за заетост или по някои от насърчителните мерки по Закона за насърчаване на заетостта.

През второто тримесечие на 2005 г., изходящият поток (прекратили регистрацията си лица) обхваща 593 човека, от които 332 (56 %) са постъпилите на работа. Сравнен със същия период на 2004 г. относителният дял на лицата, постъпили на работа се е увеличил с 21,5 пункта. Това е резултат от провежданата политика в бюро по труда, насочена към стимулиране на активно поведение на безработните за намиране на работа и информиране на работодателите за предлаганите от ДБТ услуги в зависимост от потребностите им. Основна цел и задача на трудовите посредници при осъществяването на контактите с работодателите е да съумеят да предложат, а работодателите да приемат най-подходящия регистриран безработен за предложеното работно място. От предоставената ни от бюро по труда информация се вижда, че програмите за заетост все още са съществени компоненти на пазара на труда. От заетите работни места 43,1 % са по национални програми за заетост. Преобладаващата част от тях са по програма "От социални помощи към осигуряване на заетост" и "Възстановяване и опазване на българската гора". На първичния трудов пазар са се реализирали 29,2 %, а по мерки от Закона за насърчаване на заетостта 9 %.

Ако се разгледа професионалната структура на обявените свободни работни места (СРМ) се забелязва следното: с най-голям относителен дял са обявените СРМ без изисквания за специалност и професия – 72,9 %, дялът на местата за специалисти е 12,8 %, а за работнически професии – 14,3 %. Това разпределение показва, че през 2005 г. най-голямо е търсенето на безработни без специалност и професия, което е положителна тенденция като се има предвид, че тези групи безработни са трудно реализуеми на трудовия пазар и представляват над 80 % от общо регистрираните в БТ.

От направения по-горе анализ могат да се направят следните изводи за състоянието на безработицата, предлагането и търсенето на трудовия пазар в община Тервел:

- Намаляване равнището на безработица през последните години, но задържането ѝ със стойности 1,5-1,9 пъти над средните за страната;
- Ниско образователно равнище и липса на специалност и професия в преобладаваща част от регистрираните безработни;
- Много висок дял на продължително безработните лица и увеличаване дела на тези с регистрация над 2 години;
- Многократно регистриране на безработните в бюрата по труда, обусловено от: голямото текучество в някои отрасли, сезонната заетост в строителството и селското стопанство и незавършилото реструктуриране в някои фирми;
- Ограничен брой свободни работни места, значително превишаващ предлагането на работна сила;
- Голям дял от заетите работни места са по национални програми и мерки за заетост (субсидирани от държавата) и нисък дял на реализираните се на първичния трудов пазар;
- Около 73% от обявените свободни работни места са за лица без специалност и професия;
- Неадекватно на изискванията на работодателите професионално-квалификационно равнище на работната сила.

1.3.3. Здравеопазване

Здравеопазването в общината е осигурено с добре развита мрежа от лечебни заведения.

Към 31.12.2004 г. общината разполага с едно лечебно заведение за болнична помощ: Многопрофилна болница за активно лечение – “Тервел“ ЕООД е комплексно здравно заведение, което действа на общинско ниво. Разполага с 40 легла и 15 лекари. Състоянието на материалната база на МБАЛ е много добро, болничното заведение е реструктурирано и е разкрито, ново, невралгично отделение. Показателят за използваемостта на легловата база е два пъти по-висок в сравнение с 2003 г., което недвусмислено показва, че болницата е необходима за общината.

Лечебните заведения за извънболнична помощ са представени от:

- Медицински център - 5 лекари;
- Център за спешна медицинска помощ - 3 лекари;
- Общопрактикуващи лекари - 13 (от тях 6 - гр. Тервел и 7 - с. Безмер, с.Божан, с. Жегларци, с. Зърнево, с. Коларци, с. Нова Каменна и с. Орляк);
- Общопрактикуващи стоматолози 4, зъботехници 2 – всичките в гр. Тервел.

Лекарственото обслужване се осъществява от 2 аптеки в град Тервел, които са добре заредени и достатъчни за общината.

Състоянието на материалната база на здравеопазването е задоволително. Необходими са средства за закупуване на апаратура и оборудване за болницата и извънболничните заведения. Сериозен проблем остава навременното осигуряване на здравна помощ в по-отдалечените села. Проблем е липсата на достатъчно автомобили за спешния център и болницата. В лошо състояние е бившата поликлиника, където се помещават кабинетите на общопрактикуващите лекари обслужващи град Тервел. В допълнение, достъпът до здравни услуги е проблем за лицата, които нямат здравни осигуровки. Общината не разполага с нормативни документи и финансови инструменти за решаване на този проблем, но би трябвало да потърси свои решения.

Към здравната система са и яслените заведения. В общината то е едно - в общинския център. Броят на децата е 80, разпределени в 3 групи. Необходимо е създаването на детска млечна кухня, като звено към детските ясли и увеличение на групите. Физическото състояние на сградния фонд е **задоволително**.

Системата на здравно обслужване в община Тервел е сравнително добре организирана, материално и кадрово обезпечена.

1.3.4. Социални услуги

Социалните услуги се предоставят от дейността на Домашен социален патронаж. В заведението се предоставят услуги на 37 лица - лица над 60 годишна възраст, лица с различна степен на инвалидизация, деца инвалиди, ветерани от войните. Обслужването на тези лица се извършва от квалифициран персонал. Добра практика на общината е новата социална услуга в Клуб на пенсионера в гр. Тервел – безплатно мерене на тегло и кръвно налягане, медицинско лице обслужва желаещите да ползват услугата и дава консултации на възрастните хора.

Социални услуги се предлагат само в общинския център. За периода след 2005 г. трябва да се разшири обсега на услугите, предоставяни от Домашен социален патронаж, като се открият нови на територията на по-големите села в община.

Специализирана институция няма, но се предвижда разкриване на Дом за стари хора в с. Полковник Савово през 2006 г. с капацитет 25 домуващи лица, като за целта се извърши ремонт и реконструкция на сградата на ЦДГ и приспособяването ѝ в социално заведение.

Тенденциите са в създаването на нови алтернативни социални услуги – дневни центрове, разширяване дейността на ДСП, насочване на социалните услуги към най-уязвимите групи – възрастни и самотни хора, хора с увреждания, деца в риск, представители на етнически общности и преход от институционални грижи към услуги, които оставят човека в неговата общност. Привличането на неправителствени организации (НПО) и местния бизнес ще повишат качеството на социалните услуги.

1.3.5. Образование и професионално обучение

Доучилищното образование в общината през учебната 2004/2005 г. включва 18 целодневни детски градини. Те се посещават от 705 деца, като през миналата учебна година са били 712 деца, или налице е намаление на броя на децата за една година с по-малко от 1 %. Детските групи са 33. Проблем е осигуряването на финансови средства за обновяване на материално-техническата база. Ниските такси, които плащат родителите, не осигуряват

достатъчно приходи от ползването на услугата. Липсата на спонсори поради ниския социален статут на родителите лишава детските градини от допълнителни средства. Наложително е откриване на логопедичен кабинет в град Тервел за обслужване на детските градини.

Училищната мрежа в общината през учебната 2005/2006 г. включва 12 училища, от които 11 общински училища и 1 държавно училище. *Съществуващата училищна мрежа в общината напълно задоволява нуждите на социално-икономическото развитие на настоящия етап.*

Общо образование. През учебната 2004/2005 г. общообразователните училища, които се финансират от общината, са 11 : 2 начални училища (НУ), 8 основни училища (ОУ) и 1 средно общообразователно училище (СОУ). Училищата по населени места са: СОУ “Йордан Йовков”- гр. Тервел, ОУ “Паисий Хилендарски” – с. Безмер, ОУ “Александър Стамболийски” – с. Божан , “ Св.Св. Кирил и Методий”- с. Жегларци, ОУ “Христо Ботев” – с. Зърнево, ОУ “Доктор Петър Берон” - с. Коларци, ОУ “Отец Паисий” – с. Нова Каменна, ОУ “Васил Друмев” – с. Орляк, ОУ “Васил Левски” - с. Поп Груев, НУ “Васил Левски” – с. Градница, НУ “Христо Ботев” – с. Каблешково. През учебната 2004/2005 г. в тях се учат 2031 ученици, докато през учебната 2005/2006 учениците намаляват на 1872. Нетният коефициент на записване на населението по степен на образование е: начално образование 97 %, прогимназиално образование 95 %, средно образование 50 %, професионално обучение след средното образование 30 %.

Положителен елемент в общообразователните училища е прогресивното нарастване на изучаващите чужди езици, като през настоящата учебна година 74,2 % от децата изучават по един и 12,1 % по два чужди езика. Проблем е изучаването на английски език в селата, поради липса на учители. Назначаването на учители по английски език в селата трябва да е един от приоритетите на общинската администрация.

Добър атестат за средното образование в общината е фактът, че 60 % от випускниците продължават обучението си във ВУЗ.

В училищата в с. Божан, с. Жегларци, с. Градница, с. Каблешково и с Поп Груево *има слети паралелки*, което поставя под въпрос качеството на образованието.

В по-голяма част от училища в селата има маломерни паралелки.

Физическото състояние на сградния фонд в училищата и детските градини е незадоволително. Основен ремонт не е правен от години. Сградите се нуждаят от подобряване на енергийната ефективност – подмяна на външна дограма, външна топлоизолация на сградите, ремонт на покривите, ремонт или подмяна на отоплителните инсталации и т.н.

Физкултурните салони в училищата също се нуждаят от основен ремонт. За да се провеждат нормално заниманията по физическо възпитание, има необходимост и от изграждане на нов физкултурен салон в с. Орляк. Наложително е изграждането на спортни площадки във всички училища. *Материалната база на детските градини и училищата е остаряла* и се нуждае от обновление, в двете средни училища е задоволителна.

Във всички училища броят на класните стаи, на кабинетите и работилниците е в съответствие с паралелките, като е необходимо оборудването им с нова техника и пособия. Оборудвани кабинети по информатика има във всичките 11 общински училища. Техниката е осигурена по проект “i” клас на Министерството на транспорта и съобщенията, а оборудването е финансирано от общината.

Броят на компютрите в училищата е 90 и ще се увеличава съгласно Националната стратегия за въвеждане на информационни и комуникационни технологии в българските

училища. Проблем, който ще трябва да решава общината, е осигуряването на квалифицирани преподаватели, чрез назначаване на нови учители или чрез обучение на част от преподавателския състав. Липсват програми за обучение и адекватна сервизна поддръжка на компютърните зали.

Според местни експерти за по-ефективно обучение по информатика е необходимо то да започва от II клас, а не както е досега от IX клас. Трябва да започне постепенно информационно обучение в детските градини.

Проблема с интеграцията на ромските деца стои на дневен ред и в общината, макар и не така остър, както в някои общини. В началния етап има 12-13-годишни ромски ученици, които потискат по-малките и пречат на образователния процес. За по-ефективно обучение на ромските деца е наложително организирането на курсове за ограмотвяване на изоставащи в обучението ученици и обучение на учители за работа с ромските деца.

Сериозен проблем е и ранното отпадане от обучение на ученици. Причините за това са в променената ценностна система на обществото и негативното влияние на семейната среда.

Трябва да се подобри сигурността в училищата, като се използват програмите по заетост.

Медицинското обслужване в училищата е сравнително добро. В училищата и детските градини има здравни кабинети, но те се обслужват от медицински сестри и фелдшери. Всички стоматологични кабинети са затворени и стоматологична профилактика не се осъществява.

Училищните автобуси са недостатъчни като брой и са необходими средства за закупуване на още два автобуса.

Професионалното образование е представено от 1 училище: професионална гимназия по техника и облекло “Дочо Михайлов”. Застъпени са 6 професии: автоматизация и дискретни производства, автоматизация на производството; електрически машини и апарати; монтьор на електрически апарати, уреди и устройства; оператор на производство на облекло от тъкани и трикотаж; производство на облекло от текстил. *За нуждите на химическата промишленост в общината е необходима нова специалност – оператор на производство на химически влакна и полимери*.

Наложително е създаване на трайни връзки между бизнеса и образователните институции в общината с оглед професионално насочване и придобиване на нови знания и умения, които да са съобразени с конкретни работни места, търсени от работодателите. Трябва да има по-тясно обвързване на програмите на професионалното училище съобразно специфичната специализация на икономиката в общината. Създаването на сдружения между ПГ “Дончо Михайлов” и бизнеса за подготовка на квалифицирани кадри е възможен вариант.

Извънкласните форми на обучение в общината се осъществяват от Общински детски комплекс “Малкият принц”, като тенденцията е към непрекъснато разширяване кръга на извънкласните форми. Отличават се Балет “Каприз” и Клубът по спортни танци, които участвуват в национални фестивали.

1.3.6. Култура

Средища на културното развитие и духовното обогатяване на населението в общината са: Градският исторически музей, 13 читалища и библиотеки към тях, религиозни домове и други културни институции.

Градският исторически музей се намира в центъра на града. Заема експозиционна площ от 750 кв.м, фондохранилище – 36 кв.м. Съхранява етнографски експонати – 810 броя и археологически експонати – 950 броя, датиращи от X и XI век, намерени основно в

крепостта “Скала”, край с. Кладенци и в други населени места. Картини и малки пластики – 240 индивидуални единици. Сред авторите са: Тодор Балев – добруджански художник, роден в Тервел, Енчо Пиронков, Светлин Русев, Андрей Данин, Дечко Узунов, Мария Лугова.

Читалищата са “капилярите” на мрежата от културни институции. Функциониращите в общината към настоящия етап наброяват 13 (1 в града и 12 в селата), като през 2005 г. има ново регистрирано читалище в с. Кладенци. Читалищата са доброволни сдружения на граждани, които осъществяват културно-просветна, библиотечна, лекционна дейност.

Най-активно е НЧ ”Димитър Дончев – Доктора” в град Тервел; то е партньор на общината в организираните пролетни празници на културата, регионален добруджански събор и конкурс за традиционна добруджанска песен “Калинка Вълчева”, общински празник на фолклора и други значими културни събития.

ДФТА “Калинка Вълчева” към читалището е носител на множество награди от общонационални и международни конкурси и фестивали. Отличен е със специалната награда от VII Международен фестивал “Светът в Музика” гр. Фавициано, Италия.

Активни са и някои селски читалища. В с. Коларци и Каблешково има детски фолклорни танцови ансамбли с по две възрастови групи, с. Зърнево и Божан – детски групи за турски фолклор, нова тенденция в с. Орляк – две възрастови групи и детска фолклорна група за ромски танци, с. Кочмар – характерна коледарска група, Каблешково и Жегларци – женски певчески фолклорни групи.

Всички етноси имат равностойно присъствие в културния календар на общината .

Някои от читалищата успешно разработват и реализират проекти по местни и национални програми. Читалището в Тервел през 2003 г. има реализиран проект - обучителен, консултантски и информационен център по пчеларство, финансиран от Проект “Читалища” на МК на РБ, програма “МАТРА” на холандското правителство, Американската агенция за развитие и ПРООН.

Общината подпомага дейността на народните читалища организационно-методически при реализация на дейностите им и финансово – при извършване на ремонтни дейности и изяви.

Физическото състояние на читалищния сграден фонд е незадоволително. Необходим е ремонт на зрителните зали и библиотеките към читалищата. ”.

Материалната база е остаряла и се нуждае от подновяване. Необходими са музикални инструменти, озвучаваща техника, носии и т.н.

Нужни са инвестиции за основни и текущи ремонти на културните обекти, оборудване с компютърна техника и обогатяване на книжния фонд. Ще се търсят финансови средства за финансиране на творби на изявени местни културни дейци и на деца с изявени творчески наклонности в различни области. Повишаването на квалификацията на заетите в сферата на културата е от съществено значение.

1.3.7. Спорт и младежки дейности

Спортната история в града е свързана с футболен клуб “Септември”, лекоатлетически клуб “Атлетик”, колоездене. Гордост за града е Мариан Колев – световен шампион по аеробика.

Приоритетно трябва да се работи за ремонт и обновяване на спортните съоръжения на територията на града. Наложително е да се търсят начини за възстановяването на детско-юношеският спорт и спортните състезания между училищата.

Общината има реализиран проект по програма “Младеж” за финансиране на десет състезания с участието на деца от всички общински училища на стойност 1000 евро.

Насоките за възстановяване и развитие на спорта в общината са:

- Провеждане на спортни състезания, които да станат ежегодни;
- Възстановяване и модернизация на спортните бази;
- Организиране на акции за спонсориране и съпътстващи инвестиции в спортни съоръжения.

1.3.8. Неправителствени организации

На територията на община има две неправителствени организации – “Асоциация гражданска инициатива Тервел” и “РАИПРДР”, работещи в сферата на екологията и икономиката. Те работят по местни и международни проекти, по-значими от които са: “Изграждане на масив от 40 дка култивирана шипка”, 8 демонстрационни проекта – реконструкция на църковни храмове, детски площадки, градски парк и др., обществени обекти. Връзката им с общинската администрация е активна, изразяваща се в реализиране на съвместни проекти през 2005 г.: “Младежки труд за обновяване на обществени обекти в гр. Тервел “ и Местен омбудсман – защитник на гражданското общество. Имат съвместни предложения за разработване на проекти заедно с общинската администрация. Лицата, които работят в тези организации, притежават висока квалификация. За в бъдеще дейността им трябва да се разшири в реализирането на проекти в социалната сфера, туризма, културата и културно-историческото наследство.

1.4. Стопански сектор

1.4.1. Развитие на икономиката – тенденции, процеси, проблеми

През 2003 г. промишлено-икономическият комплекс на общината реализира нетни приходи от продажба в размер на 51 324 хил. лева, **което е 5,3% от приходите на област Добрич и отнежда на община Тервел 4 място по приходи от 8 общини в областта.**

Въпреки че нетните приходи от продажби на жител бележат темп на нарастване през периода 2001-2003 г., нивото на общинската икономика спрямо средното за областта и страната остава същото като в началото на периода, а то е крайно незадоволително – 1/4 от националното и 2/3 от областното равнище. Това предполага предприемането на трайни и изпреварващи стъпки за промяна на тази негативна тенденция.

Нетни приходи от продажби на предприятията на един жител

	2001	2002	2003
Тервел спрямо България	25%	24%	25%
Тервел спрямо областта	60%	56%	60%

Източник: ТСБ и НСИ

Секторна и отраслова структура

Секторната структура на наетите лица показва водещо място за сектора на услугите с 44,5%, което е следствие на постоянното увеличаване на заетостта в сектора. Тя обаче е все още значително по-ниска от средната за страната (над 10 пункта). В традиционния за общината сектор – индустрията, са наети 40,2% от наетите лица, което е малко над средното за България равнище и е следствие на силното развитие на сектора в миналото. В аграрния сектор броят на наетите е 15,3% - цели четири пъти повече от средното за страната, което се обяснява с разположението на общината в регион с богати природни ресурси, трудовите навици на населението и специфичното му значение за икономиката на целия Североизточен район.

В бъдеще е необходимо да се търси разнообразяване на заетостта (алтернатива на земеделието), за да може да се отговори на новите предизвикателства на пазара на труда и да спомогне за задържане на младите и квалифицирани кадри, които да получат адекватни възможности за реализация в границите на общината.

В отрасловата структура, въпреки постоянното намаляване на дела си, все още водещо място има подсектор “Преработваща промишленост” с около 38% от наетите лица. На второ място с 15,3% се нарежда отрасъл “Селско стопанство”, а на трето с 7,4% от наетите е отрасълът “Търговия и обслужване”.

Като положителна тенденция може да се отчете, макар и малкото цялостно нарастване в броя на наетите в общината, които са с 8% повече спрямо 2001 година. Най-съществено е увеличението на наетите в отраслите “Търговия и обслужване” и “Селско стопанство”. Съотнесено спрямо 2001 г. най-съществено е увеличението в отраслите “Операции с недвижимо имущество”, “Търговия и обслужване” и “Селско стопанство”.

Относителен дял на наетите лица в икономиката през 2003 г. в %

	Аграрен сектор	Индустриален	Услуги
Община Тервел	15,3%	40,2%	44,5%
Р България	4%	38%	58%

Източник: ТСБ и НСИ

През последните години в икономиката на общината се забелязва тенденция на увеличаване стойностите на основните икономически показатели. Общата сума на регистрираните приходи от продажба в община Тервел през 2003 г. е 51 324 хил. лева, което е с 24 % повече спрямо 2001 г. и с 14 % повече в сравнение с 2002 г. Голямо предизвикателство за общината е превръщането на тази тенденция в трайно явление.

Основна част от тези приходи (над 50%) се формират в сектора на услугите. Делът на индустрията е около 35 %, а на аграрния сектор – 14 %.

При формирането на нетните приходи по отрасли през 2003 г. в община Тервел с водещо значение е подсектор “Търговия и обслужване”, даващ почти половината от приходите – 47,6% (ангажиращ 7,4% от наетите), което говори за висока ефективност на фирмите в отрасъла, макар че повечето от тях са микро фирми (до 10 заети). На следващо място с около 35% от приходите е подсектор “Преработваща промишленост”. Селското стопанство допринася с 13,9% към общата сума. Останалите отрасли са с минимално значение към обема на приходите - всички с под 1%.

Това е един от главните проблеми за решаване пред местната икономика, а именно разнообразяване на икономическата структура и възможностите за заетост и развитие в общината. (особено за мъжете и квалифицираните кадри).

Спрямо 2001 г. най-съществено е увеличението на приходите в отраслите Селско стопанство, Търговия и обслужване и Бизнес услугите, където нарастването е значително.

Структура на икономиката на община Тервел през 2003 година

Отрасли	Нетни приходи от продажби		Наети лица		Брой активни фирми	
	Хил. лв.	%	Брой	%	Брой	%
Общо	51324		2715	100%	122	
Селско, ловно и горско стопанство	7152	13,9%	415	15,3%	28	23,0%
Преработваща промишленост	18420	35,9%	1037	38,2%	11	9,0%
Снабдяване с електро и топло-енергия, газообразни горива и вода	54	2,0%
Строителство	55	0,1%	3	2,5%
Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили, мотоциклети, стоки за бита, др.	24414	47,6%	200	7,4%	40	32,8%
Хотели и ресторанти	112	0,2%	10	8,2%
Транспорт, складиране, съобщения	38	0,1%	61	2,2%	3	2,5%
Финансово посредничество	8	0,3%
Операции с недвижимо имущество, бизнесуслуги	238	0,5%	39	1,4%	5	4,1%
Държавно управление и охрана		..	126	4,6%
Образование	806	1,6%	422	15,5%
Здравеопазване и социални дейности	87	0,2%	167	6,2%	16	13,1%
Други обслужващи дейности	178	6,6%	6	4,9%

Източник: Териториално статистическо бюро и НСИ

Развитие на МСП

През последните години броят на новорегистрираните фирми е сравнително голям, но въпреки това общият брой на активните стопански субекти, които оперират в общината е крайно недостатъчен – 122 през 2003 г. Въпреки увеличението с близо 70 % спрямо 2001 г., **гъстотата на фирмите в общината е едва 6,6 на 1000 при 31,6 за България, което красноречиво показва изоставането в развитието на малкия и среден бизнес в общината.** Равнището на предлаганите бизнес услуги в общината също е крайно незадоволително, независимо че се наблюдава ръст през последните години, наетите лица в бизнес услугите в общината за 2003 г. са 25,6 на 10 000 жители, при средно 183 на 10 000 за страната.

На територията на община Тервел няма изградени структури в подкрепа на бизнеса и това е един от основните проблеми за местните предприемачи заедно с липсата на информация и лошата базова инфраструктура.

Броят на заетите в МСП е значително по-малък от средния за страната, тъй като значението на двете големи предприятия в общината (Пластхим и Дека) е все още твърде голямо (над 50%) за местната икономическа заетост.

Въпреки това най-голям е дялът на микро предприятията (85%), следван от малките фирми, които са 12% и така съвкупният им дял е над 97%. Недостатъчен е обаче общият им брой – 119 фирми, които в условията на пазарна икономика са в основата за стимулиране на растеж и обновление на местната икономика.

Разпределението на активните фирми по отрасли не претърпява съществено изменение през последните години. По-съществено нарастване на активни субекти се забелязва в отраслите “Търговия и обслужване”, “Преработваща промишленост” и “Селско стопанство”, които са и с най-голямо значение за икономиката на общината.

Инвестиционна активност

Инвестиционната активност в община Тервел макар да бележи ръст в последните години е много слаба. Сравнено спрямо средното ниво за района разходите за ДМА са 5-6 пъти по-малко, а спрямо страната до 10 пъти по-малко.

През 2003 г. сумата изразходвана за придобиване на ДМА е 3380 хил. лева, което е **с 150% повече** спрямо 2001 г. и с 50% повече спрямо 2002 г. Основна част от тези разходи (над 70%) са за придобиване на машини и оборудване, които са два пъти повече спрямо разходите през 2001 година. Разходите, направени за СМР от 30,4% през 2001 г., спадат под 20% през 2003 г., въпреки че са с 50% над тези от 2001 г., което се обяснява със значително увеличените разходи за машини и оборудване. Липсват данни за направените разходи за придобиване на земя, но се предполага, че разходите са не повече от 5-6% в общата сума.

През периода 2001-2003 г. се забелязва стабилизиране и плавно увеличаване на разходите за СМР. В същото време увеличаването на инвестициите в машини и оборудване е значително, **което е предпоставка за повишаване ефективността и конкурентността на местната икономика**. Отрицателното в случая е, че, с изключение на водещите предприятия “Пластхим” и “Дека”, останалите фирми в общината не проявяват голяма активност за инвестиции и подмяна на оборудването.

Разходи за придобиване на материални дълготрайни активи по състав

	Разходи за ДМА община Тервел (хил.лв.)			Средногодишни разходи за ДМА за периода 2001-2003 г на човек от населението (лв.)		
	2001 г.	2002 г.	2003 г.	Община Тервел	Североизточен район	Р.България
Общо	1358	2233	3380	377	1869	2852
Сгради и строително-монтажни работи	410	850	614	101	719	1007
Машини, оборудване и транспортни средства	817	746	2476	218	902	1514

Източник: Териториално статистическо бюро Добрич

1.4.2. Развитие на селското стопанство

Селското стопанство съставлява най-важният дял на икономиката на общината. Районът е един от големите производители на селскостопанска продукция в страната. Природните условия са изключително благоприятни за развитието на растениевъдство - за отглеждане на зърнени, технически и фуражни култури. Застъпени са и двата подотрасъла на селското стопанство - растениевъдство и животновъдство.

Растениевъдство

Земеделските земи в общината през 2004 г. заемат 416 103 декара и представляват 71,7 % от общата площ. В структурата на земеделските територии преобладават обработваемите земи. Те представляват 82 % от земеделските територии в общината, като този показател за страната е 76 %. По начин на ползване, обработваемите земя са основно ниви – 82 % относителен дял, трайни насаждения – 13 %, земи по чл. 4 от ЗСПЗЗ – 4,2 % и с малки относителни дялове ливади и разсадници.

Необработваемите земи в земеделските територии са предимно мери и пасища: гори и полезащитни пояси, полски пътища и непригодни земи.

Земеделската земя е основно частна собственост и се стопанисва от 10 земеделски кооперации в тежко икономическо състояние, арендатори и частни стопани. Голяма част от арендаторите са външни за общината фирми и не допринасят за приходите ѝ. Постабилни са преработващите структури – мелници, фуражни цехове, месопреработващи цехове, мандри, по-голяма част от които също са външни фирми.

Селското стопанство е застъпено във всички селища на общината и има важна роля за цялостното ѝ развитие. Независимо от значителното намаляване на произведената продукция през 90-те години на миналия век, отрасълът си остава основен източник на доходи за голяма част от населението на общината.

Благоприятните агро-климатични и релефни условия са утвърдили производството на зърнени, зърненофуражни и маслодайни култури. Открояват се три култури - пшеница, царевица за зърно и слънчоглед. Те заемат 77 % от обработваемата земя в общината.

Площи и средни добиви от основни култури в община Тервел 2003-2004 г.

Култури	Площи в дка		Средни добиви – кг/дка	
	2003	2004	2003	2004
Пшеница	75400	85780	400	380
Царевица за зърно	40322	79233	400	450
Слънчоглед	120965	96950	190	175

Източник: Общинска администрация - Тервел

От горната таблица е видно, че при пшеницата средният добив за 2004 стопанска година е 380 кг/дка, при 400 кг/дка за предходната година. Забелязва се повишение на площите и добива при царевицата, което се дължи на благоприятните климатични условия, добрата агротехника и навременната сеитба. Има положителна тенденция към обновяване на селскостопанската техника, но като цяло тя все още е амортизирана, което е причина за високите производствени разходи в отрасъла и за недостатъчната ефективност на производството.

Преобладаващ дял в земеделието имат пшеницата, царевичата и слънчогледът. За тях трябва да се търсят форми за увеличаване добива от единица площ чрез въвеждане на научен подход.

В последните години в зависимост от пазарното търсене се отглеждат кореандър, соя, боб, тикви и други технически култури. В общината се засилва интересът на земеделските производители към отглеждане на култивирани билки и създаване на овощни градини – ябълки, сливи, кайсии.

Наблюдава се тенденция към изграждане на масиви с култивирани билки. През 2004 г. са засадени 100 дка с култивирана шипка, 200 дка с маточина, салвия, лайка и други етерично-маслени култури, които са изцяло нови за общината. Изгражда се дестилерия за етерични масла. Приоритети в тази област трябва да бъдат изграждането на модерни билкосъбирателни бази, отговарящи на европейските изисквания, изграждане на сушилни и дестилерии.

Тютюнопроизводството до скоро е било традиционен отрасъл и източник на доходи за много семейства по селата. Ниските изкупни цени, ограничените квоти и свитите пазари правят зависимостта на това производство твърде рисково в средносрочен и дори в краткосрочен план. Внедряването на алтернативни култури, производства и дейности е стратегически важно за заетостта и развитието на зависимите местни общности.

В общината е неоползотворен потенциалът за трайни насаждения и зеленчукопроизводство. Причината е липсата на поливни площи и мелиоративни съоръжения в общината.

Наличието на съхранена природна среда и екологично чистият район са предпоставка за развитие на екологично чисто земеделие

За реализиране на селскостопанската продукция е необходимо изграждането на стокова борса край Тервел, като за целта общината ще предостави общински парцел.

Животновъдство

Богатата фуражна база, традициите в отглеждането на едър и дребен рогат добитък са били предпоставка за добре развито животновъдство до началото на прехода. След срива през 90-те години са унищожени всички племенни стада и е ликвидирана материално-техническата база. В момента животновъдството е съсредоточено в частния сектор. Състоянието на животновъдството в общината е видно от приложената таблица.

Животновъдство в община Тервел, 2003-2004 г. (по видове животни)

Видове животни	2003	2004	индекс 2004/2003
Говеда общо	4235	3000	70.8
в.т.ч млечни крави	2850	2400	84.2
Овце общо	19250	21000	109.0
Овце майки	13380	17000	127.1
Кози общо	8845	6000	67.8
Кози майки	997	960	102.6
Свине общо	5070	5200	78.4
Свине майки	1567	1500	95.7
Кокошки	28150	22700	80.6
Бройлери	30610	15800	51.6

Зайци	2500	4300	172.0
Пчелни семейства	5052	4300	85.1

Източник: Общинска администрация - Тервел

Основен отрасъл от животновъдството е говедовъдството. То е изцяло съсредоточено в частния сектор, където е преобладаващ броят на дребните ферми с по 1-3 броя крави и много малко средните ферми 5-10 броя крави. Големи ферми няма. Дребното стопанство не е рентабилно и не позволява да се изпълнят всички изисквания по европейските стандарти: контрол и хигиена на млекодобива и ветеринарно-медицински мероприятия. За целта е желателно окрупняване на фермите и изграждане на съоръжения за развитието на отрасъла.

Броят на говедата през 2004 г. е 3000 и намалява с 29,2 % спрямо предходната година. Има намаление и в броят на кравите – с 15,8 %. Средната продуктивност на кравите е 3388 л. Отчетената продукция от краве мляко е 8371 хил. литра, при 4240 тона през предходната година, или е налице увеличение с 97,4 %.

В овцевъдството се наблюдава увеличение на животните с 9,0 % спрямо предходната година. Има увеличение и на овцете майки с 27,1 %. В козевъдството се наблюдава намаление на отглежданите животни с 22,8 % и увеличение на козите майки с 2,6 %.

Овцете и козите нямат пазарна ориентация, а по-скоро допълват фонда на натуралните стопанства. Продаденото мляко за промишлена обработка е 2583 тона.

Свиневъдството е представено от 4500 свине, в т.ч. 1500 свине майки. Тава са отчетените животни в личните стопанства на земеделците.

В сектор птицевъдство също се наблюдава намаление на птиците. Те се отглеждат само в личните стопанства и нямат пазарна ориентация.

Зайцевъдството бележи ръст с 72,0 %. Ниските изкупни цени и отдалечеността на общината от действащите кланици за зайци са причина животните да се отглеждат само за лична консумация. При наличие на пазар производството на зайци може да се удвои.

На територията на общината през 2004 г. броят на пчелните семейства е 4300, а произведеното количество мед е 82 тона. Интересът към този сектор се засилва поради экспортната му насоченост и сериозните валутни постъпления, осигуряването на допълнителни доходи на производителите и относително бързата възвръщаемост на вложените средства. В община Тервел няма предприятие за производство и търговия с пчелен мед и пчелни продукти, както и предприятие за преработка на восък и производство на восъчни основи, което затруднява контрола върху качеството на меда.

Животновъдството е далеч от оптималния си капацитет. Продукцията се затваря в кръговете на натуралната микроикономика. Животновъдството е далеч от оптималния си капацитет, доказван преди срива. На този фон, основният извод е, че конкурентноспособността на аграрния сектор е ниска. Без целеви субсидии, фермерите не могат да постигнат себестойност, кореспондираща на изкупните цени на преработвателите. Последните носят риска на пазарната реализация и конкуренция. Те са ориентираны и корективът за производителите на суровини. Нереализираните резерви за повишаване на ефективността на сектора са: научното обслужване, сортовият и породният състав, агротехнологиите и агро-мениджмънтът.

Научното обслужване на аграрния сектор е незадоволително. На територията на общината няма изградено научно звено. Единственото звено с подобен капацитет е Добружанският земеделски институт по отглеждане на пшеница, който се намира на територията на община Генерал Тошево.

Що се отнася до инкубаторите за аграрни специалисти, общината не разполага с Професионална гимназия по земеделие.

Секторът не разполага с мрежа от продуктивни организации, защитаващи интересите на производителите.

Изхождайки от сравнително ниската технологична съоръженост, сериозното изоставане от критериите за ефективност (налагани от преработвателите и пазарите), както и комплексните изисквания за качество на ЕС, укрепването на *организациите на производителите* се превръща в един от решаващите фактори за конкурентноспособността им в новите условия.

Проекти по САПАРД

Одобрените проекти по програмата са само 5 броя за сумата от 2 691 хил. лв.

Със съфинансиране по програма САПАРД са създадени 500 дка кайсиеви насаждения в землището на с. Зърнево. Закупени са 150 пчелни кошера и инвентар в с. Сърнец. Другите проекти са за закупуване на селскостопанска техника и инвентар.

Пазар на земята

Транзакции

Пазарът на земеделски земи в общината все още не е атрактивен. За 2004 г. са сключени 323 сделки за 5 232 дка земя¹⁴. Средната пазарна цена за 2004 г. е 98 лв./дка, като за област Добрич е 188 лв./дка, а за страната 134 лв./дка. Цените са в диапазон от 60 до 120 лв./дка. За общината по-атрактивни са земите в землищата на гр. Тервел, с. Безмер, с. Орляк. Земята се купува с цел земеделско производство. В повечето случаи купувачи са арендаторите и брокерите. Тенденциите са за развитие на пазара на земеделски земи. Собствениците на земя очакват цената на земята да се повиши и затова излизат на пазара само при извънредни обстоятелства. Прогнозата за значително повишаване на цената на земята се свързва с прогнозата за увеличаване на пазарните транзакции и ускоряване на желаната пазарна/естествена комасация.

Арендни отношения

В община Тервел за 2004 г. са сключени 1148 арендни договора за 23 124 дка земеделска земя от 44 арендатори. Най-много наета земя е отчетена в землищата на селата Безмер, Мали Извор, Сърнец и Кладенци. Рентата стига максимално за някои населени места до 30 % от средните добиви от 1 дка.

Все още голяма част от собствениците на земеделски земи предпочитат да реализират собствеността си чрез получаване на рента, а не чрез покупко-продажба. Чрез получаването на доход от земята собственикът има възможност да реализира икономически собствеността си и в същото време да изчака по-добра пазарна цена на земята, за да я продаде.

Проблемът с разпокъсаната собственост е на дневен ред и в община Тервел. Необходимо е да се разширят административните и организационни облекчения за доброволното окрупняване на земеделските имоти и насърчаване на арендуването им, като се гарантира сигурност и за собствениците, и за наемателите, в рамките на сключените договори.

Анкета за селското стопанство

Във връзка с разработването на Общинския план за развитие, през месец октомври 2005 г. беше попълнена *Анкета за проучване на отрасъл селско стопанство* от кметовете на кметствата, консултирайки се със земеделските производители.

¹⁴ САПИ- система за агро-пазарна информация към МЗГ

Резултатите от нея са:

От земеделските структури преобладават арендаторите – 33,3 %, следвани от наематели – 31,0 %, земеделски кооперации – 19,0 % и земеделски стопанства – 16,7 %.

Арендатори, земеделски кооперации и наематели обработват земи над 100 дка, докато земеделските стопанства обработват земи от 10 до 50 дка.

От растениевъдството преобладават зърнени култури – 47,8 %, фуражни култури – 27,34%, техническите култури – 13.6 %, трайни насаждения – 9 % и зеленчукови култури – 2,2 %.

Възможности за производство на алтернативни земеделски култури (култивирани билки, маслодайни култури и др.) виждат 76,1 % от производителите.

Възможности за производство на екологично чисти продукти виждат 85,7 % от производителите: основание за това им дава екологичната обстановка, която е една от добрите в страната. Биологичното земеделие отговаря на нуждите на нарастващия брой потребители, тъй като използва безопасни и прозрачни методи на производство. Пазарът на биологични продукти има бъдеще, защото е устойчив и ефективен. Биологичното земеделие създава повече работни места от конвенционалното земеделие, тъй като е по-трудоемко. Община има добри предпоставки за развитие на биологичното земеделие. То е шанс за общината след присъединяването на страната към ЕС, защото в общината преобладаващи са дребните производители и те в голямата си част практикуват екстензивно земеделие. Това не е достатъчно за биологичното производство, но е добра предпоставка за начало на биологичния сектор.

Пълноценно торене, защита от болести, плевели и вредители извършват 95,2 % от производителите, което потвърждава значението на земеделието и говори за висока агрокултура, независимо от сравнително скъпите торове и препарати, фермерите отделят средства за тяхното закупуване.

Животновъдните подотрасли са: говедовъдство – 32,7 %, овцевъдство – 28,8 %, пчеларство – 23,0 %, свиневъдството и птицевъдството са съвсем слабо застъпени съответно със 11,5 % и 9,0 %.

В животновъдството дребните фамилни стопанства са 95,2 %.

Като цяло, образователното равнище на фермерите в община не е добро, основно образование имат 28,8 %, средно – 28,8 %, средно специално образование – 23,1 %. Специализирано висше земеделско образование имат само 12,8 % и друго висше – 7 % от фермерите. Практически опит имат 100 % от производителите, което компенсира до известна степен липсата на земеделско образование.

С програма САПАРД са запознати 85,7 % от производителите, но има спечелени само 5 проекта по програмата. Основната причина за отказ от кандидатстване са липсата на първоначален капитал (68,4 %), както и сложните процедури и високите изисквания за кандидатстване (31,6 %).

По отношение на ползваната селскостопанска техника и оборудване при 25,9 % стопанствата машините са на възраст до 5 години, 22,2 % до 10 години, 11,1% до 15 години и 40,8 % над 15 години. Нова техника и оборудване през последните години е закупувана от 66,6 % от стопанствата. Само 14,3 % от местните земеделски стопанства разполагат с офис техника – компютър, факс машина, електронна поща, достъп до Интернет. Основните източници на информация на производителите са личните контакти 63,7 %, бюлетините на МЗГ 26,7 % и 4,5 % от клиенти.

По отношение на пазара на земеделската земя, той е развит само отчасти в отделни селища. Купувачи на земеделска земя са местни жители (40,0 %), арендатори (34,3 %),

брокери (11,4), инвеститори (14,2 %). Цената на земята е в диапазон от 100-240 лв./дка. Най-скъпа е в землищата на селата Каблешково, Оногур, Бонево, Ангеларий, Орляк и Гуслар. Търсенето за закупуване на земя е до 50 дка – 52,0 %, до 100 дка и над 100 дка – 24,0 %. Продажбите се реализират до 10 дка – 20,5 %, до 20 дка – 20,5 %, до 30 дка – 20,5 %, до 40 дка – 10,3 %, до 50 дка – 10,3 % и над 50 дка – 17,9 %. Интерес за закупуване на земя от чужди инвеститори има в землищата на селата Поп Груево, Мали Извор, Безмер, Орляк и Полковник Савово. Само малка част от земеделските производители (19,0 %) са запознати със САПИ (Система за агро-пазарна информация на Министерството на земеделието и горите).

Пълноценно се използват общинските земи (в т.ч. невъзстановена собственост на земеделски земи – по чл. 19 от Закона за собствеността и ползването на земеделските земи) в повечето селища. Отдадените общински земи под наем са 2697 дка, под аренда 450 дка, предоставяне на безимотни и малоимотни граждани 3133 дка. *Няма продадена общинска земеделска земя, което е знак за далновидна политика от страна на общината да не продава земеделска земя.*

Кандидатите за оземляване са 731, като само в с. Мали Извор няма кандидати. Големия брой на желаещите оземляване показва, че хората виждат перспектива в земеделието, дори и при ромското население от с. Орляк има 30 кандидати за оземляване.

На въпроса за възможности за напояване от местни водоизточници възможности не виждат земеделските производители в нито едно от селищата на общината.

Ветрова ерозия има само в с. Оногур – около 50 дка.

На основният въпрос “Какви са основните пречки за развитието на селското стопанство?”, производителите посочват (общият сбор е различен от 100 % поради възможността за повече от един отговор):

- недостатъчни субсидии от държавата – 100,0 %
- недостиг на финансови средства – 100,0 %
- нелоялна конкуренция – 42,9 %
- липса на техника и складова база – 38,1 %
- ограничен пазар – 23,9 %
- неефективна охрана на продукцията – 19,1 %
- многобройни маломерни участъци земя – 16,7 %
- недостатъчно развита кредитна система – 9,5 %
- недостиг на квалифициран персонал – 9,5 %.

Въпросът със субсидирането на земеделската продукция е водещ. Производителите питат не трябва ли да се субсидира земеделската продукция. Ще ограничи ли държавата вносът от ЕС при приемането ни в Съюза, нали ставаме едно пространство. По отношение на субсидирането основна роля има държавата – тя има за задача да създаде условия за просперитет, а общината е част от държавата.

Основни изводи

Положителните аспекти на сектора се изразяват в:

- Благоприятни почвено климатични условия – условия за отглеждане на характерните за общината земеделски култури;
- Традиции и опит при отглеждане на селскостопански култури;

- ❑ Наличие на крупни арендатори и производители на селскостопанска продукция;
- ❑ Наличие на богат генофонд от култури и сортове;
- ❑ Трайни насаждения – чрез създаване на масиви от култивирани билки, лозя и овощни насаждения;
- ❑ Засилване позициите на зеленчукопроизводството;
- ❑ Развитие на животновъдството и птицевъдството, базирано на развитието на зърнопроизводството;
- ❑ Развитие на пчеларството.

Неблагоприятните страни са:

- Неэффективно производство, нарушена връзка между наука, производство и пазар;
- Ниско ниво на организираност на производителите, липса на действени организационни структури на местно ниво;
- ❑ Липса на стокова борса;
- ❑ Раздробеност, маломерност на площите и фермите;
- ❑ Голям брой разнородни собственици и ползватели на земеделски имоти;
- ❑ Намаляване броя на някои видове животни;
- ❑ Ниски изкупни цени на продукцията при висока себестойност;
- ❑ Липса на инвестиции за създаване на масиви от трайни насаждения;
- ❑ Недостиг на субсидиране и кредитни линии за горива, торове, препарати;
- ❑ Недостатъчна активност за проекти по САПАРД;
- ❑ Лош мениджмънт и стихийност в производството.

Перспективите за развитие на селското стопанство са в сферата на:

- ❑ Увеличаване добивите на зърнените и технически култури от единица площ чрез въвеждане на научен подход;
- ❑ Създаване на масиви от трайни насаждения - чрез закупуване или наемане за дългосрочно ползване на земя по законов ред;
- ❑ Създаване на нови лозя с подходящи за почвено-климатичните условия сортове;
- ❑ Доставка на съвременни земеделски машини и технологии за повишаване на културата в земеделието;
- ❑ Изграждане на съвременни животновъдни ферми за отглеждане на говеда, свине, овце, кози, зайци, птици и други, отговарящи на изискванията на Европейския съюз;
- ❑ Подобряване на пазарната инфраструктура;
- ❑ Укрепване на организациите на производителите;
- ❑ Стимулиране на биологичното производство – повишаване на осведомеността, запознаване на производителите с нормативната база и с научните постижения и добри практики;
- ❑ Стимулиране вертикалните интеграционни процеси между интензивните производства (зърнопроизводство, билкопроизводство, лозарство) и съответните преработващи

единици с цел затваряне на веригата “земя - краен продукт” и развитие на регионални клъстери;

- Развитие на малките населени места чрез създаване на алтернативна заетост и изграждане на инфраструктура за задържане на населението.

1.4.3. Горско стопанство

Общата площ на *горския фонд на общината е 13033,6 ха*. Стопанисва се от Държавната дивечовъдна станция (ДДС) “Тервел”¹⁵. Всички гори са държавна собственост.

Най-голяма е площта на фонда в землището на с. Сърнец – 1222,1 ха, следван от с. Безмер – 1133,3 ха, гр. Тервел – 928,6 ха, с. Каблешково – 908,6 ха и т.н. Комплексите гори, които са много на брой, са разпръснати неравномерно върху територията на общината. По-големи са „Сърната”, „Къостата”, „Талашмана”, Жегларци, Житнишка, Карагулевска, горите по река Суха и Канагьола.

Залесената площ общо за района на Дивечовъдната станция е 11818,3 ха (94,8% от общата площ на горския фонд). Преобладават широколистните гори – 99,2%, при само 0,8% за иглолистните. Основният дървесен вид, който дава облика на естествената растителност, е *церът* (заема 55,2% от залесената площ). По бреговете на суходолията естествената растителност е от смесени насаждения от габър, благун, сребролистна липа, клен, а върху най-стръмните терени – от келяв габър, мъждрян, клен и по-рядко цер, благун, габър, бряст и др. Чрез залесяване са създадени 3622,7 ха култури – главно *акациев*, също така червен дъб, планински ясен, явор, шестил, орехови култури и др. Покрай суходолията със защитна цел са създадени държавни горски пояси от акация, гледичия, махалебка, планински ясен, зарзали, череши и др. В долините и суходолията е залесявано с клонови тополи. Сравнително малко е участието на иглолистни култури – главно от черен бор, но се срещат и смърчови и бялборови култури.

От особено важно значение за икономиката на общината са *дървопроизводителните функции* на горите. За нуждите на местното население се добиват и дърва за огрев, строителна дървесина.

На територията на горския фонд се осъществяват и редица *странични ползвания*. От голямо значение за населението в общината са възможностите за паша на добитък в горския фонд, а също така за добив на сено, билки, листников фураж, черничев лист, горски плодове, гъби и др.

Голямо е и *ловностопанското значение* на горите. Екологичните условия и добрата фуражна база на територията на ДДС “Тервел” благоприятстват развитието на ценен дивеч, като благороден елен, сърна, дива свиня, елен лопатар, муфлон, фазан и др., което създава добри възможности за развитието на ловен туризъм.

Общият запас от дървесина (без клоно) е 1 006 790 м³, в това число широколистна – 990 205 м³ и иглолистна – 16 585 м³.

По функционална принадлежност 78,5% са включени в групата “Гори и земи с основно дървопроизводителни и средообразуващи функции” и 21,5% са защитни и рекреационни гори и земи (противоерозионни, мелиоративни, рекреационни, семепроизводствени насаждения и др.

¹⁵ За разработване на раздела “Горско стопанство” е ползвана информация от действащия лесоустройствен проект на ДДС “Тервел” (1999 г.).

Групи гори по функции	Площ (ха)	в т.ч. залесена	%
I. Гори и земи с основно дървопроизводителни и средообразуващи функции	10224,9	9566,3	78,5
II. Защитни и рекреационни гори и земи	2808,7	2252,0	21,5
1. Противоерозионни	67,4	67,4	0,5
1.1 Нелесопригодни площи	67,4	67,4	0,5
в т.ч. защитни горски пояси	67,4	67,4	0,5
2. Мелиоративни	1978,7	1552,0	15,2
2.1 Защитни горски пояси	1652,5	1246,1	12,7
2.2 Полезащитни горски пояси	326,2	305,9	2,5
3. Рекреационни	520,1	492,5	4,0
3.1 Курортни гори	105,3	96,2	0,8
в т.ч. зелена зона	105,3	96,2	0,8
3.2 Зелени зони	414,8	396,3	3,2
в т.ч. семепроизводствени насаждения	17,1	17,1	0,2
4. Други	212,5	187,4	1,6
4.1 Семепроизводствени насаждения	78,0	78,0	0,6
4.2 Горски разсадник	21,8	21,8	0,2
4.3 Ловностопански територии	112,7	109,4	0,8
5. Защитени	30,0	20,1	0,2
5.1 Историческо място	30,0	20,1	0,2
в т.ч. защитни горски пояси	30,0	20,1	0,2
Всичко горски фонд (I+II)	13033,6	11818,3	100,0

Основните насоки на организация на горското стопанство в общината са предвидени в лесоустройствения проект на дивечовъдната станция и са съобразени с поставената цел по групи гори и земи съобразно функциите им.

В горите и земите с основно дървопроизводителни и средообразуващи функции организацията на стопанисването е насочена преди всичко към разширеното възпроизводство на главния продукт – дървесината, при пълно запазване на водоохранните и почвозащитни функции на гората. Естественото възобновяване на горите е силно затруднено поради топлия и сух климат. За 10-годишен период са проектирани подходящи залесявания на площ от 341,5 ха, залесяване при реконструкция на насажденията с обща редуцирана площ 509,7 ха, различни видове сечи върху 4852,7 ха на 274555 м³ дървесна маса (без клони), а с клони – 302720 м³, и други мероприятия изцяло съобразени с екологическите условия на района.

Направлението на стопанисването в защитните и рекреационни гори и земи има за цел непрекъснато подобряване и увеличаване на особените им функции. Така в мелиоративните гори и земи основната цел е запазване на съществуващата растителност и почвата, влагозапасяване на почвата. Борбата с водната ерозия ще се води със залесителни мероприятия и правилно извеждане на сечите за подмладяване. В курортните гори и зелената зона предимство е дадено на здравно-украшните функции, запазване и разнообразяване на горските екосистеми и създаване на подходящи условия за краткотраен отдих на населението. В семепроизводствените насаждения целта е производство на висококачествени семена от най-важните за района видове.

Развитието на дейностите, свързани с възпроизводството, ползването и опазването на горите създава работни места за част от населението на общината.

Необходимо е да се анализира и отстрани несъответствието между размера на горския фонд в лесоустройственият проект и този размер, посочен в последния приет баланс на територията на общината за 2000 г. (по информация от картите на възстановената собственост на землищата в общината).

Основните проблеми в развитието на горското стопанство са:

- Недостатъчни инвестициите от страна на държавата за залесяване
- Браконьерство
- Прогресивно намаляване на дивечовите запаси
- Липса на система за събиране и обмен на информация, мониторинг и оценка на биологичното разнообразие в горските екосистеми.

1.4.4. Развитие на промишлеността

Промишлеността е традиционен отрасъл за община Тервел, който след бурното си развитие през втората половина на миналия век изпитва затруднения при реструктурирането си в съвременните условия (закриване на производства). Въпреки това през 2003 г. промишлеността допринася с около **35% в обема на нетните приходи на общината и ангажира 38% от наетите лица работещи в 9% от предприятията** (вкл. двете най-големи фирми в общината). През последните 2-3 години се забелязва увеличаване на приходите за сметка на наетите, което говори за увеличена производителност на труда в производствата. Всичко това показва голямото значение на промишлеността за местната икономика, което я превръща в структуроопределящ отрасъл и за в бъдеще.

Основните подсектори на преработващата промишленост в община Тервел са химическата и текстилната промишленост, което се обуславя от традициите в миналото, вложените инвестиции и трудовите навици на населението. **В тези два подсектора се формират над 90% от нетните приходи и се ангажират 95% от наетите лица в промишлеността.** Това автоматично ги превръща в стълбове на местната промишленост, но от друга страна ограничава възможностите за развитие и диверсификация на промишления комплекс, като ги обвързва със състоянието на пазарната конюнктура в тези производства.

Отрицателно явление е и насочването на инвестиции от страна на водещото промишлено предприятие “Пластхим-Т” извън общината, от друга страна намерение за разширяване на дейността има другата водеща фирма “Дека”, която обаче е насочена към жените като работна сила и неквалифицираната работна ръка.

От останалите производства с по-голямо значение е хранително-вкусовата промишленост, въпреки че не се използват пълноценно възможностите за нейното развитие (затваряне на цикъла). В бъдеще може да се проучат възможностите за включването на местни предприятия в регионалния клъстер “Храни”.

Добри ресурси за развитие има дърводобивната и дървопреработваща промишленост заедно със строителството, което би спомогнало за ангажиране на част от мъжете като трудов ресурс.

Заетостта в тези производства е твърде недостатъчна. В бъдеще е нужно да се търси разнообразяване и увеличаване на възможностите за заетост в общината, особено за квалифицираните човешки ресурси и мъжката работна ръка. Извън общинския център почти не съществуват промишлени структури, напротив все повече се забелязва обратната тенденция - пътуване на трудови ресурси към центъра. Положително явление е откриването на обувен цех в с. Зърнево и разкриването на дестилерия за етерични масла в с. Орляк. В бъдеще могат да се проучат възможностите за коопериране с фирми от Добрич за възвръщане на традициите в обувното производство. Друга алтернатива за плодородната селскостопанска част е да се наблегне още повече на земеделско производство, но поставено на нова модерна материално-приложна основа, насочена към екологично чисти производства насочени към пазара на близките курорти и

зърнопроизводство с експортна насоченост. Наличието на тези ресурси е добра възможност за “затваряне на цикъла” чрез оползотворяването им в преработващи предприятия на територията на общината.

В градския център е нужно създаването на условия за възникване на нови високопродуктивни и конкурентни производства, които да създават атрактивни възможности за заетост и доходи, особено за младите образовани хора (бизнес парк или инкубатор).

Възможност за създаване на заетост и разнообразяване на икономическата структура на общината може да се постигне и чрез включване в кълстери в някои от приоритетните за района области (Храни, Транспортно машиностроене, Химия и Коприна).

Изводи за икономическото развитие на общината:

- Наличие на положителни тенденции в общинската икономика (размер на нетни приходи, брой наети, инвестиции за ДМА и др.), които обаче са недостатъчни за компенсиране изоставането в регионален и национален мащаб
- Много слаба диверсификация на икономическите дейности, което ограничава възможностите за заетост и растеж на местната икономика
- Водещо значение за общинската икономика при формирането на приходите за сектора на услугите и по-специално на търговията, въпреки изоставането в национален мащаб
- Водещо значение за заетостта в общинската икономика за преработващата промишленост
- Голямо влияние на аграрния сектор за местната икономика
- Моноструктурност на промишлеността, което ограничава възможностите за заетост и растеж и увеличава зависимостта от развитието на пазара
- Слабо развитие на предприемачеството в общината (недостатъчно МСП) и липса на бизнес структури, които да ги подкрепят
- Актуален е проблемът с липсата на достатъчно възможности за мъжката и висококвалифицираната работна ръка, което я принуждава да търси реализация извън общината или в чужбина
- Инвестициите в общината са крайно недостатъчни и не спомагат за нужното обновление, развитие и растеж на икономиката
- Задълбочаване изолацията на вътрешните части
- Слабо навлизане на информационните и комуникационни технологии
- Недостатъчно добри производствено-търговски отношения с близко разположените центрове Силистра и Добрич (техническа помощ).

1.5. Техническа инфраструктура и опазване на околната среда

1.5.1. Транспортна инфраструктура

Общината се обслужва само от пътна мрежа. ЖП транспорт няма развит, като най-близката гара Дулово е на повече от 25 км.

Основният обслужващ път за общината е третокласният път **III-207 /I-7/-Алеково-Тервел-Кочмар-Векилски-Калоян-Ветрино-/АМ Хемус/**, който свързва първокласния път *Силистра-Шумен* с автомагистрала Хемус, а посредством отсечката *Кочмар-Каранелит*-и с областния център Добрич.

Общата дължина на републиканска пътна мрежа на територията на община Тервел е 154,20 км, от които само 10,2 км са второкласни пътища. От общо 144,0 км третокласни пътища само 15% са в добро състояние, а половината са в лошо състояние. В тази връзка за периода 2006-2013 г са планирани ремонти на всички пътища без отсечките Брестница и Безмер – Мали Извор.

Още по-тревожно е състоянието на общинската пътна мрежа, където две трети от нея са в лошо състояние, а останалите – в задоволително състояние. Конкретни данни за всеки от пътищата са посочени в таблицата по-долу:

Състояние на общинската пътна мрежа в община Тервел

№	Наименование на пътя	Дължина км	Състояние		
			Добро	Средно	Лошо
1	IV-70112 Тервел –П.Савово-Войниково от км. 0+000 до 6+500	6,500		1,200 от 0,000 до 1+200	5,300 от 1+200 до 6+500
2	IV- 70116 Кочмар Войниково Нова Камена от 0+000 до 15+000	15,000		15,000	
3	IV -70124 Нова Камена-Кладенци-Градница от 0+000 до 4+900	4,900			4,900
4	IV-70126 Кладенци-Главанци от км. 0+000 до 2+600	2,600			2,600
5	IV 70122 Нова Камена-Каблешково от 17+900 до 24+100	6,200			6,200
6	IV 70107 Тервел – Безмер – Гуслар от 0+000 до 14+400	14,400		6,400 от 0+000 до 6+400	8,000 от 6+400 до 14+400
7	IV 210432”II-71-Брестница” от км. 0+000 до 4+900	4,900			4,900
8	IV 70109 Безмер-Мали Извор от км. 0+000 до 4+600	4,600			4,600
9	IV – 21068 Поп Груево Божан от км. 7+900 до 10+100	2,200		1,100 от 7+900 до 9+000	1,100 от 9+000 до 10+100
10	IV 70114 Полк.Савово- Бонево от км 0+000 до 2+900	2,900			2,900
11	IV 70127 Жегларци-Бенковски от км. 0+000 до 3+700	3,700			3,700
	ОБЩО	67,900		23,700	44,200

Общината се обслужва само от автомобилен транспорт, който функционира неефективно предвид ниското благосъстояние на населението. Транспортът като отрасъл е изцяло частна собственост, но общината има възможност пряко да контролира и влияе върху организацията на транспорта чрез определяне на основните превозвачи и оптимизиране на транспортната схема, така че транспортът да изпълнява социалните си функции.

Проблеми:

- През територията на общината не минават пътища с национално и регионално значение
- Общината се обслужва основно от третокласна пътна мрежа, което затруднява връзките ѝ с областния и други регионални центрове, предлагащи услуги от по-висок клас
- Преобладаващата част от общинската пътна мрежа е в лошо състояние.

1.5.2. Водостопанска инфраструктура

Водоснабдяване

Населените места на община Тервел се водоснабдяват от помпените станции «Полковник Савово», «Коларци», «Орляк», «Кладенци» и сондажи ЖФК-Тервел, дълбок сондаж с Безмер и дълбок сондаж в с. Зърнево. Кула-водоемите в с. Честименско и с. Полк Савово са за ремонт, а в с. Кочмар и с. Каблешково не работят. Водоемът в с. Сърнец не работи нормално, а резервоарът в с. Орляк има пукнатини и не работи. Водите се отличават с микробна чистота и могат да се използват за питейни нужди без пречистване. Всички населени места на територията на общината са водоснабдени.

Външната водопроводна мрежа на територията на общината е с обща дължина 170 км, като азбестоциментовите водопроводи са 166 км, а стоманените – 4 км. Вътрешната водопроводна мрежа е 199 км, преобладаващо азбестоциментови тръби.

Полезно използваната питейна вода се консумира основно от населението, следващите по големина консуматори са промишлеността и услугите. За съжаление водопроводната мрежа не е в добро експлоатационно състояние и загубите на питейна вода са големи – повече от 50 %. Затова е необходимо една от основните задачи да бъде реконструкция и подмяна на изградената водопроводна мрежа.

Преотреждането на земеделски земи в имоти за жилищно и друг вид строителство изисква изграждане на съответна водоснабдителна и канализационна инфраструктура, което е постоянен проблем, тъй като до тези имоти в момента няма изградени снабдителни и отвеждащи съоръжения.

Проблеми:

- независимо от високата степен на изграденост на водоснабдителната мрежа не е постигнато оптимално задоволяване на нуждите от питейна вода
- недостатъчна е водообезпечеността на водоснабдителните системи, което води до режим във водоподаването
- водопроводната мрежа е с намалена надеждност и влошени експлоатационни качества
- недостатъчен е броят и обемът на резервоарите за отделните населени места за покриване на дневната неравномерност на консумацията.

Канализация

Канализационна мрежа е изградена единствено в град Тервел. Тя е тип «смесена», като степента на изграденост е 60%. Използваемостта на изградената мрежа е 100% - състоянието е задоволително. Необходимо е профилактично почистване на шахтите и изграждане на тласкател.

Средно денонощното водно количество на заустваните отпадни води е 345 куб.м/ден или 4 л/с. Липсва информация за други показатели. Във всички селища на общината битово-

фекалните води от населението се заустват в септични ями, които периодично се почистват от специализираните автомобили.

Отпадъчните води на почти всички предприятия на територията на град Тервел се заустват в градската канализация и градската пречиствателна станция за отпадъчни води.

Проектирана през 1978 г., станцията е въведена в експлоатация през 1998 г., като в нея се осъществява механично пречистване на отпадъчните води на града.

Необходимо е да се възстанови нормалната работа на ГПСОВ гр. Тервел, която е затруднена поради сезонни неравномерни колебания на оттока на преминаващото покрай нея дере.

Ежегодно при пикови валежи се запълват с пръст и води входните съоръжения и входната шахта, затлачват се каналите и тръбите, част от тръбите на входящия колектор са изместени, подкопани и прекъснати. Навлизат кални води в пречиствателните съоръжения – пясъкозадържателя, биобасейните, утайките и контактния резервоар. Налага се закупуване и монтаж на калова помпа за утайка, помпа калова вода, хлораторната помпа, възстановяване на аерационните четки и част от стоманените тръбопроводи, спирателни кранове и изолация, зареждане с биомаса и др.

За преустановяване на тези ежегодни щети и за възстановяване нормалната работа съгласно изискванията на БДЧР и РИОСВ гр. Варна за контрол на водите, е необходимо да се направят защитни съоръжения, които да ограничават вредното въздействие на водите и да се възстановят съществуващите съоръжения и възстановяване работата на станцията, съгласно изискванията на нормативните документи за опазване компонентите на околната среда от замърсяване.

Проблеми:

- Нормализиране работата на ГПСОВ в град Тервел
- Необходимост от по-ускорено изграждане на канализационни мрежи в населените места в общината

1.5.3. Съобщителна инфраструктура

Телефонни съобщения

Телефонните съобщения в общината са организирани на базата на аналогови системи, централи тип А 29 и КРС, аналогови преносни системи и нискочестотни селищни и междуселищни кабели, като постепенно ще се въвежда и цифрова техника.

Населените места са обхванати от местни мрежи с АТЦ, като степента на развитие е една от ниските за страната. Телефонната плътност (бр.тел.п./100 души), характеризираща степента на развитие на селищните телефонни съобщения в общината е 22 тел.п./100 д., което е по-ниско от средната стойност за област Добрич (32 тел.п./100 д.) и средната стойност за страната (35 тел.п./100 д.).

В много от селата връзките са по въздушни трасета, амортизирани, с телефони местна батерия, като на места няма селищна телефонна мрежа, а само по един обществен пост и нито един домашен, включени чрез въздушен проводник. Наблюдават се големи териториални диспропорции на телефонната плътност по населени места. В селата Кладенци, Кочмар, Нова Камена, показателят е близо два пъти по-висок от средния за общината, докато в Градница и Сърнец е съответно 3 и 7, а в Брестница, Войниково, Оногур и Проф. Златарски не е развита селищна телефонна мрежа. За град Тервел телефонната плътност е 29,8 тел.п./100 д., по-висока от средната за общината (22).

Междуселищните телефонни съобщения за общината в рамките на областта се обслужват от мрежите за близък междуселищен трафик и тъй като се осъществяват по аналогови линии, връзките са с влошено качество. Далечният трафик в национален мащаб се осъществява от цифровата автоматична междуселищна телефонна централа (ЦАМТЦ) Добрич, която е част от националната транзитна цифрова мрежа. Чрез мрежата за далечен трафик се осъществяват и автоматичните международни връзки.

Модернизацията на съобщителната инфраструктура е свързана с нейната цифровизация и зависи както от състоянието ѝ в момента, така и от етапите на предстоящото развитие. Въпреки че през територията на община Тервел преминава фиброоптичният кабел Добрич-Тервел-Дулово-Силистра, както и цифровата радиорелейна линия Добрич-Силистра, все още телефонната мрежа на общината не е цифровизирана. Като цяло, процесът на цифровизация изостава за цялата област Добрич /25%/. При това този процент се дължи на изпреварващите темпове на модернизация в общините Балчик /85/ и Каварна /74/. Даже за община Добрич цифровизацията все още е едва 17%.

Проблеми:

- Съобщителната система не е добре развита, плътността на телефонните съобщения е една от най-ниските за страната.
- Телефонната мрежа не обхваща всички населени места (на места има само по един обществен пост, свързан по въздушно трасе).
- Забавеното въвеждане на цифрова инфраструктура не позволява разширение и модернизиране на предлаганите съобщителни услуги.

1.5.4. Енергийна инфраструктура

Електроснабдяване

На територията на община Тервел липсват изградени източници на електроенергия. Общината получава електрозахранване от общоенергийната система на страната посредством районната подстанция “Тервел” с трансформация на напрежението 110/20 кв.

Подстанция “Тервел” е свързана в мрежата 110 кв към п/ст Алфатар чрез електропровод АС 185, а към п/ст Добрич – с електропровод 2хАСО400. Третата връзка – към п/ст Добруджа е посредством електропровод АС 185.

Населените места в общината се захранват с електропроводи 20 кв, като общият брой на изводите е 15. Броят на трансформаторните постове в общината е 128, с обща инсталирана мощност 30 480 ква.

Всички населени места са електроснабдени; състоянието на електроразпределителната мрежа 20 кв в общи линии е добро.

Проблеми:

- Отделни участъци от електроразпределителната мрежа СН са със стара изолация, стоманени проводници и дървени стълбове, които се нуждаят от ремонт.
- Тенденция към влошаване състоянието на мрежите НН, поради недостатъчно средства за инвестиции.

1.5.5. Екологически условия

Общината се характеризира с добро качество на околната среда, което се определя от благоприятните климатични условия, на земеделие, основаващо се на екологосъобразни

методи, както и на това, че през последните години част от производствените предприятия преустановиха своята дейност или работят с намален капацитет.

Контролът върху състоянието на околната среда се провежда по компоненти на средата и фактори, в съответствие с поредицата от специализирани закони за управление на околната среда, приети през последните години за сближаване със законодателството на ЕС.

Основните тенденции за движението на концентрациите на замърсителите и качеството на околната среда представляват анализ на наличните данни за отделните компоненти – въздух, води, почва и факторите - отпадъци, шум, радиоактивно замърсяване, както и мерките за предотвратяване и намаляване на замърсяването на околната среда.

Изследванията на компонентите на околната среда в гр.Тервел се извършва от РИОСВ – Варна.

Състояние на атмосферния въздух

Качеството на въздуха е последица от комбинираното действие на много и разнообразни фактори. Метеорологичните характеристики въздействат пряко върху разпространението на замърсителите в атмосферния въздух. Нивото на замърсяване на въздуха се определя както от количеството емисии от различни източници, така и от характера на разсейването им в атмосферата.

Източниците на замърсяване на въздуха за гр. Тервел могат да бъдат класифицирани и групирани, както следва:

- Промислени източници - неподвижни технологични източници. Такъв източник е “Пластхим Т” АД, откъдето може да има замърсяване със сажди и въглероден оксид от котлите на отоплителната централа.
- *Автомобилен транспорт - мобилни източници.* В района на община Тервел няма интензивен автомобилен трафик. Автотранспортът изхвърля в атмосферата главно въглеводороди, азотни и серни окиси и оловни аерозоли. Остаряването и износването на голяма част от моторните превозни средства представляват неблагоприятна перспектива за влошаване на екологическите характеристики на въздуха в прилежащите на пътните артерии райони.
- *Битови източници и предприятия, разположени в жилищни райони.* Битовият сектор в населените места през отоплителния период отделя в атмосферата прах, серен двуокис, сажди.
- *Бензиностанциите,* разположени на територията на град Тервел и общината, като източник на неорганизираните емисии в атмосферния въздух.

Опалванията на стърнищата водят до влошаване на качеството на атмосферния въздух, поради което е необходимо да се засили контролът през периода на опалвания.

Качеството на въздуха на територията на община Тервел не се контролира от пунктове на националната система за мониторинг на въздуха, поради което няма систематизирана информация относно фоновото му замърсяване.

РИОСВ-Варна контролира изпусканияте емисии на вредни вещества в атмосферния въздух от паровата централа на “Пластхим Т” АД.

Общият извод от анализа е, че качеството на атмосферния въздух в общината в годишен аспект е в рамките на нормативните изисквания. Основни замърсители на въздуха в отделни дни са прах - общ и фин и сероводород, вследствие дейностите на промишлеността и комунално-битовия сектор.

Почви

Замърсяването на почвите се осъществява предимно при неправилно торене и съхраняване на негодни за употреба изкуствени торове и пестициди в селскостопанските дворове. Основното количество от тези опасни отпадъци в общината е събрано и съхранено в контейнери “Б-Б куб” по специална технология.

Потенциална опасност от замърсяване на почвата са и депата за битови отпадъци. В повечето населени места и особено около тях безразборно се изхвърлят битови, строителни и други отпадъци, а районите на законно отредените сметища не са в добър вид.

Замърсяването на почвата от автотранспорта с тежки метали – Cd, Cr, Cu, Ni, Pb и Zn не се контролира от РИОСВ и няма направени измервания.

Не са констатирани нарушени терени, които да подлежат на рекултивация.

Отпадъци

Отпадъците, генерирани в общината, замърсяват околната среда чрез силното негативно въздействие върху подземните води, въздуха и почвите, ограничават използваемостта на земята, създават хигиенни проблеми и създават сериозен здравен риск за населението.

Количеството на *битовите и неопасни производствени отпадъци*, депонирани до края на 2003 г. в площадките на населените места, е общо 5407 тона, като най-голямо е за гр.Тервел – 1960 т.

На територията на общината са разположени 28 сметища. Те са определени със Заповед на местните власти през 1977 г. и започват да функционират безсрочно, с оглед на малкия обем битови отпадъци в селата. Преобладават отпадъците от животински и растителен произход, битови и строителни отпадъци.

Общината е разработила проект за изграждане на зелен защитен пояс на депото за битови отпадъци в град Тервел, за който ще се търси финансиране от ПУДООС. Разработен е график за поетапно закриване на нерегламентираните сметища до края на 2007 г.

Констатираното сравнително високо съдържание на хартия – 15,3%, пластмаси – 17,6% и стъкло – 8,2%, дава сериозно основание за разработване и въвеждане на система за разделно събиране на тези компоненти от състава на битовите отпадъци.

Количествата залежали и негодни за употреба *пестициди*, като *опасни отпадъци*, натрупани на територията на община Тервел, са събрани и съхранени по технологията БалБок за постоянно съхраняване в контейнери (обезвреждане). Технологията се състои в запълване на доведени до твърдо агрегатно състояние негодни пестициди в стоманобетонени контейнери “Б-Б куб”, които са затворени херметично и са разположени на определената от община Тервел площадка. В склад на кооперация Безмер се намират залежали и негодни за употреба още около 5300 кг прахообразни и 3500 л течни препарати. Необходимо е тези количества да бъдат събрани и обезвредени.

Опасните клинични и неклинични *болнични отпадъци* се събират и изгарят в изградената за целта и функционираща сметогоривна камера на територията на МБАЛ Тервел.

В общината няма изградена система за събиране на *опасните отпадъци, акумулатори и батерии* от населението. Негодните батерии, използвани в битови уреди, се изкупуват в местата им за продажба – магазини и борси и периодично се предават на преработвателни предприятия. *Отработените масла* се предават и сменят от населението в бензиностанция в гр. Тервел.

Утвърдена е площадка за временно съхранение на *излезли от употреба МПС*, находяща се в град Тервел.

През 2004 г. в бюджета на общината са заложили 232 306 лв. *разходи* за извършване на дейностите по третиране на битовите отпадъци и поддържане на чистотата. Разходите са насочени основно към дейностите по сметосъбиране и сметоизвозване - закупуване на нова сметосъбирателна техника и ремонт на съществуваща техника, закупуване на контейнери, кофи и кошчета за смет, за работни заплати и работа с обществеността и фирми партньори.

В края на 2004 г. *организираното събиране и извозване* на битови отпадъци обхваща жителите на град Тервел, т.е. 40% от населението на общината. Услугите – поддържане на депо и почистване на обществени територии, се предоставят във всички населени места. За поддържане на депата и закриване на нерегламентирани сметища се използва наличната техника и външни услуги.

Въпросът с третирането на твърдите отпадъци в общината още не е намерил своето пълно решение. Проблемите с третирането на отпадъците ще се решат с реализирането на разработената от община Тервел *Програма за управление на отпадъците*, неразделна част от която е и дългосрочен план за действие. В програмата са включени конкретни мероприятия за решаване на съществуващите проблеми - поетапно въвеждане на организирано сметосъбиране, извозване и депониране на ТБО за цялата община, което ще доведе до ликвидиране на старите замърсявания; подобряване на материалната база чрез внедряване на съвременна техника и специализирани съдове за отпадъци и т.н.

Шум

Основен източник на шум на територията на общината е автомобилният транспорт. Той създава здравен риск особено в пунктове с по-значително натоварване и висок интензитет на движение на моторните превозни средства. По градация след транспортния шум е битовият и на най-ниско ниво е шумът от строителни дейности.

Към настоящия момент в община Тервел не е правен анализ на звуковото натоварване в населените места, но може да се твърди, че не се надвишават пределно допустимите норми.

Основни изводи за екологическите условия на територията на общината:

- Съхранена природна среда
- Недостатъчна квалификация на работещите по екологичните проблеми
- Липса на достатъчно средства за реализация на проекти с екологична насоченост
- Всички населени места са водоснабдени, но независимо от високата степен на изграденост на водоснабдителната мрежа не е постигнато оптимално задоволяване на нуждите от питейна вода
- Водопроводната мрежа е с намалена надеждност и влошени експлоатационни качества
- Недостатъчен е броят и обемът на резервоарите за отделните населени места за покриване на дневната неравномерност на консумацията
- Частично изградена канализация за битови отпадъчни води на гр. Тервел
- Сериозен проблем е нефункционирането (прекъсваемост в експлоатацията) на градската пречиствателна станция за отпадни води на гр. Тервел и замърсяването на деретата с изпуснатите отпадни води
- Необходимо е по-ускорено изграждане на канализационни мрежи в населените места в общината
- Бавни темпове на изграждане на регионално депо за ТБО
- Голяма част от парка на моторните превозни средства е остарял, морално и физически амортизиран и с недопустими емисии на вредни вещества

- Селата не са обхванати от организирано сметосъбиране и сметоизвозване, което води до неконтролираното изхвърляне на отпадъците и появата на нови замърсявания и нерегламентирани сметища
- Обществото не е достатъчно информирано за рисковете за околната среда в резултат на неправилно третиране на отпадъците.

Насоки и приоритети за подобряване на състоянието на околната среда

- Участие с проекти в национални и международни програми, финансиращи дейности за подобряване състоянието на околната среда
- Съфинансиране от ИСПА на проекти, етапи от проекти, които са технически и финансово независими, групи от проекти или проектни схеми в областта на управление на отпадъците
- Изграждане на система за мониторинг и контрол на параметрите на околната среда в общината
- Повишаване на обществената култура и съзнание по проблемите на околната среда
- Привличане на обществеността в процеса на вземане на решения и съставяне на екологична политика
- Създаване условия за включване на местното население в инициативи по опазване на околната среда
- Рационално използване на природните ресурси - внедряване на високоефективни технологии в промишлеността и битовия сектор за оползотворяване и възобновяване на природните ресурси
- Преминаване на локални парцентрали от гориво мазут в предприятията и обществени сгради на гориво промишлен газьол
- Редуциране замърсяването на атмосферния въздух чрез намаляване на емисиите на вредни вещества от промишлеността, автомобилния транспорт и битовия сектор
- Увеличаване използването на дървесина за сметка на брикети и въглища в битовия сектор
- Реконструкция и подмяна на изградената водопроводна мрежа
- Довършване на водоемите в град Тервел
- Изграждане на резервоари в големите села с цел непрекъсваемост във водоподаването
- Ремонт на естествените водоизточници
- Развитие и модернизация на канализационната мрежа на гр. Тервел
- Нормализиране работата на ГПСОВ в гр.Тервел, осигуряване на непрекъсваемост в работата ѝ
- Изграждане на канализационна мрежа в кв. Север
- Изграждане на канализационна мрежа в останалите населени места
- Повишаване ефективността на изградените канализационни мрежи, канални колектори и пречиствателна станция
- Изграждане на регионално депо за твърди битови отпадъци¹⁶

¹⁶ От селектираните 28 обекта потенциално най-пригодни за регионални депа за ТБО са площадките в м."Стефановска кория", северозападно от с.Соколник, община Добрич-селска, и "Сенокос-юг" - община Балчик. Смятаната доскоро за най-пригодна площадка в с.Крупен, община Каварна е отнесена към

2. СИНТЕЗИРАН АНАЛИЗ (SWOT)

Прилагането на този аналитичен документ позволява:

- пределно синтезирано представяне на една комплексна картина на общината;
- изграждане на предварителна представа за решимостта на разкритите проблеми;
- насочване към приоритетни сфери на развитие;
- насочване към приоритетни проблеми за решаване.

Силни страни (стимулатори на развитието)	Слаби страни (ограничители на развитието)
Териториална структура, природни ресурси и културно-историческо наследство – наличие, проблеми, използваемост	
<p>Висок природен потенциал - благоприятен климат и съхранена природна среда; висок биоклиматичен потенциал;</p> <p>Съхранена чистота на въздуха и почвите;</p> <p>Плодородни почви – висока използваемост на земеделските земи;</p> <p>Находища на лечебни растения с голямо количество биологично активни вещества;</p> <p>Богато културно и историческо наследство (КИН) – уникални културни факти от местно и национално значение;</p> <p>Богато природно наследство - местност “Суха река”, гори и скални образувания;</p> <p>Развита селищна мрежа с изявен общински център;</p> <p>Липса на сериозни релефни препятствия;</p> <p>Добър потенциал за създаване на продукти на алтернативен туризъм - орнитоложки, културен – висока познавателна стойност и атрактивност;</p> <p>Добри възможности за ловен туризъм. Благоприятни екологични условия и добра фуражна база за развитието на ценен дивеч</p>	<p>Непреодоляна периферност;</p> <p>Липса на повърхностни водни течения;</p> <p>Бедна на водни ресурси и полезни изкопаеми;</p> <p>Оскъдни валежи, продължителни засушавания;</p> <p>Липсват поливни площи, неоползотворени възможности за интензивно земеделие.</p>
Човешки ресурси и социален сервиз	
<p>Запазване на населението на общината с несъществени изменения от началото на настоящия век;</p> <p>Концентрация на население с висока квалификация и образование в центъра;</p> <p>Нормална възрастова структура на населението;</p> <p>Нарастване на дела на населението с високо</p>	<p>Намаляване на броя и дела на младите хора;</p> <p>Голям брой малки и много малки населени места с малък контингент на трудовите ресурси;</p> <p>Не висок дял на високообразованото население в общината;</p> <p>Влошена възрастова структура и застаряване на населението в малките и много малките села;</p>

категорията “Непригодност в различна степен от избраните критерии”. (Доклад на Консорциум Геокомплекс ООД – София за предварителната селекция на потенциални площадки, подходящи за депа за ТБО за нуждите на общините Добрич, Добрич-селска, **Тервел**, , м.септември, 2005 г.)

<p>образование;</p> <p>Висока квалификация и опит на специалисти в машиностроене, химия, шивашка и обувна промишленост;</p> <p>Намаляване равнището на безработицата през последните години;</p> <p>Добре развита мрежа на образованието, вкл. професионално училище;</p> <p>60 % от завършилите средно образование продължават обучението си във ВУЗ;</p> <p>Добра квалификация на преподавателски кадри;</p> <p>Добре развита социална инфраструктура, адекватна на образователните, здравните, културните и други социални потребности на населението;</p> <p>Осигурени средства за текущи ремонти и реконструкция на МТБ в социалната инфраструктура;</p> <p>Богат културен календар, възможност за включване в анимация на туристически продукти;</p> <p>Наличие на функциониращи читалища в града и големите села на общината, музей, спортни съоръжения;</p>	<p>Висок дял на неграмотни лица в някои селища;</p> <p>Високо равнище на безработица при групи с ниска квалификация и при жените, голям дял на продължително безработни лица;</p> <p>Ограничен брой свободни работни места, голяма част от които са за сезонна заетост;</p> <p>Голям дял от заетите работни места са по национални програми за заетост;</p> <p>Около 73 % от обявените СРМ са за лица без специалност и професия;</p> <p>Наличие на слети паралелки в някои села – предпоставка за ниско качество на образованието;</p> <p>Липса на учители по английски език в училищата по селата;</p> <p>Периферната мрежа на доболничната помощ е неразвита, висок дял на здравно неосигурени лица;</p>
---	---

Стопански сектор

<p>Традиции в химическата и текстилната промишленост;</p> <p>Голяма част от произведената продукция е за износ предимно за страни от ЕС;</p> <p>Възможност за развитие на алтернативен туризъм, “стъпил” върху природно и културно наследство и интегриран с аграрния сектор;</p> <p>Силно развито растениевъдство - висока използваемост на земеделските земи и наличие на крупни арендатори;</p> <p>Превръщане на билкосъбирането и билкопроизводството в стабилен бизнес;</p> <p>Възможности за пълно оползотворяване на Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС (чрез партньорства и качествени проекти);</p>	<p>Липса на изградени структури в подкрепа на бизнеса;</p> <p>Слабо навлизане на информационните технологии;</p> <p>Неизползван аграрен потенциал за производство на хранителни продукти и напитки;</p> <p>Липса на добре развит борсов пазар (фондов и стоков);</p> <p>Липса на достатъчно чужди инвестиции;</p> <p>Недостатъчни знания и информация на бизнеса да подготвя проекти по линия на фондовете на ЕС;</p>
---	---

Техническа инфраструктура и екология

<p>Изградена транспортна инфраструктура до всички населени места;</p> <p>Изградена съобщителна, енергийна и водостопанска система;</p> <p>Възстановена ГПСОВ;</p> <p>Изграждане на канализация за отпадни води в кв. Север;</p> <p>Финансирани проекти за ремонт и изграждане на общински пътища, канализация и отпадни води, водоеми в град Тервел, ремонт на водоизточници;</p> <p>Подмяна на водопрепосна мрежа;</p> <p>Наличие на реализуеми идеи, концепции и програми;</p>	<p>През територията на общината не минават пътища с национално и регионално значение;</p> <p>Недостатъчно развитие и недобро състояние на общинската пътна мрежа;</p> <p>Недоразвита съобщителна мрежа;</p> <p>Амортизирана вътрешна водопроводна мрежа (особено в града) – големи загуби на вода;</p> <p>Режим на водоподаването в селата;</p> <p>Висока цена на питейната вода, чести аварии;</p> <p>Липса на канализационни мрежи в някои квартали на града и селата на общината;</p>
--	--

<p>касаещи адекватното развитие на техническата инфраструктура;</p> <p>Съхранен екологичен баланс, отсъствие на агресивни източници на замърсяване, наличие на общинска програма за опазване на околната среда и управление на отпадъците;</p>	<p>Липса на канализация в селата;</p> <p>Наличие на нерегламентирани сметища в селата;</p> <p>Недостиг на финансови ресурси за ремонт и изграждане на нова техническа инфраструктура;</p>
Възможности	Заплахи
<p>Химическата и текстилната промишленост са добра възможност за развитие на свързани производства;</p> <p>Затваряне на цикъла в селското стопанство и развитие на модерно фермерство;</p> <p>Въвеждане на производство на култивирани билки и нови култури;</p> <p>Инвестиции в преработвателната промишленост и включване в регионални клъстери;</p> <p>Развитие на алтернативен туризъм;</p> <p>Създаване на алтернативна заетост и повишаване качеството на обучение и здравеопазване.</p>	<p>Продължаващо изоставане в преструктурирането и обновяването на икономиката;</p> <p>Западане на промишлеността и продължаваща миграция на квалифициране кадри;</p> <p>Неразвиване на предприемачески потенциал;</p> <p>Задълбочаване изолацията на вътрешните части.</p>

Представената синтезирана картина на общината съдържа мозайка от “плюсове” и “минуси”, позволяваща формулирането на следната “диагноза”:

- Ресурсните предпоставки, позитивните процеси и изявените намерения за развитие доминират;
- Започнати са градивни действия към нови перспективни производства и услуги и разширяване на традиционни производства (трайни насаждения, култивирани билки, преработващи мощности (дестилерия), очаквани чужди инвестиции в химическата и шивашката промишленост);
- Повечето проблемни аспекти са идентифицирани отдавна и към тях са насочени мерки (техническа инфраструктура, екология, социална инфраструктура);
- В същото време, насочените и разполагаеми ресурси (финансови и човешки) се оказват недостатъчни за осезателни позитивни промени в споменатите сфери; необходимо е повече време и по-голяма концентрация на ресурси;
- Миграцията на младите и квалифицираните, увеличаващото се бреме на неизбежните социални разходи и ниската (или несъответната квалификация) спъват и ще продължават да бъдат най-трудно компенсиращият се дефицит в общината – този на достатъчен качествен човешки ресурс;
- Развитието на стопанския сектор съдържа огромни предизвикателства – привличане на инвестиции, технологично обновяване, постигане на конкурентноспособност;
- Желаното стабилизиране на икономиката, подобрените инфраструктури, модерно селско стопанство, социални услуги и жизнена среда, са отправните точки за развитие на общината във всички сфери.

Основният извод е, че община Тервел може и трябва да постигне ускорено “догонващо” развитие.

3. СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА

Основният извод от анализа се трансформира в отправна точка и база на Стратегията за развитие на общината. Само ускорено развитие на икономиката може да компенсира изоставането. В същото време, острите социални проблеми не могат да чакат ефектите от съживена икономика. Към тях трябва да се насочат незабавни мерки, да се привлекат значителни ресурси.

През следващия период на развитието си общината ще се сблъска и с едно ново предизвикателство - засилена *конкуренция* за привличане на капитали и намиране на пазари (породена от *глобализирането на световната икономика* и в частност, от сливането с пазарите на ЕС). Оцеляването на местните производители става все по-зависимо не само от нови технологии и конкурентноспособна продукция, а и от нова, по-висша форма на коопериране и взаимодействие – включване в бизнес мрежи и клъстери (индустриални, информационни, транспортни). Ключови ресурси стават информацията и техническата култура на работната сила.

Не по-малко предизвикателство е пренастройването на общината за развитие в съзвучие с основните принципи на *политиката за сближаване на ЕС*, а именно: повишаване на конкурентноспособността, изграждане на информационно общество и икономика на знанията, смекчаване на социалните контрасти, устойчиво развитие. Към постигането на тези цели е насочен и целият комплекс от интервенции по линия на Структурните фондове и Кохезионния фонд¹⁷. Съгласуването на целите на общинското развитие с тези на политиката за социално-икономическо сближаване на ЕС и предвиждането на мерки, вписващи се в регламентите на Структурните фондове, ще създаде възможност за максимална финансова осигуреност на плановите документи по линия на европейските фондове.

Община Тервел се нуждае от *дългосрочно ускоряване на социално-икономическото си развитие*. Сега параметрите му са значително под средните за плановия район и страната. Общината следва да мобилизира целия си потенциал (природно-ресурсен, човешки и инвестиционен) и така да насочи развитието си, че в максимална степен да оползотвори възможностите за финансиране (национални и европейски) и да преодолее изоставането си.

Необходимо е и прилагане на *интегриран подход за развитие на територията*. Това означава подходящо съчетаване на политиките и мерките, въздействащи върху инфраструктурния, човешкия, иновационния, туристическия и природно-културния потенциал на общината. Сериозни дефицити в основните фактори на производството ще забавят този процес. Това налага прилагането на подход, който, от една страна, да концентрира комплексно въздействие върху основни приоритети, а от друга – да води до балансирано изграждане на материалните и социалните предпоставки за развитие върху цялата територия на общината.

Основната цел и стратегическите приоритети в развитието на общината са формирани на основата на анализа и като отговор на посочените по-горе предизвикателства.

Последните тенденции в развитието на общината показват подобрене на икономическите дейности като цяло. Видими са позитивните ефекти от скорошното влагане на инвестиции в заводите (“Пластхим” АД и “ДЕКА” ООД). Малките мащаби на инфраструктурните проекти, сравнени с потребностите и повишените стандарти, не са довели до общо подобрене на инфраструктурите. На този фон, потребностите от “коригиращи” и

¹⁷ “Кохезия” = сближаване, намаляване на различията в социално-икономическото развитие на страни, райони, области, общини, селища.

подкрепящи публични намеси в развитието на общината са се увеличили. Необходимо е ново градиране на приоритетите, териториално насочване на мерките и подобрена координация, за да се постигнат трайни и осезаеми промени в желаните насоки.

На тази основа, Стратегията за развитие на община Тервел за периода до 2013 г. ще бъде **подкрепяща** по отношение на необходимите предпоставки за развитие на основните икономически сектори (селско стопанство, промишленост, туризъм), **агресивна** – по отношение на изграждането и обновяването на инфраструктурите, **стабилизираща** – по отношение на желания териториален баланс в развитието на общината и протичането на демографските процеси.

3.1. Визия за развитие на общината

Визията е обобщена представа/желание на една общност за стандарта на живот и качествата на средата, която тази общност изгражда, поддържа и обитава. Местните хора искат сигурен поминък, достъпни и качествени услуги, надеждни комуникации. Искат да има какво да предложат на децата си, да ги задържат до себе си. Макар и скромен, дори този хоризонт на желанията би бил трудно реализуем от гледна точка на пазарната среда и конкуренция в утрешна обединена Европа. Необходимо е да се поставят нови цели и критерии на развитието, да се пречупи инерцията на стария начин на мислене и прекомерно разчитане на държавата. Това го могат младите и образованите – хората, носещи в себе си високите критерии и готовност да се конкурират. Те са стратегическият ресурс за развитие на общината.

От друга страна, скокът в посока на мечтаното развитие изисква определено време и много усилия на общинската администрация, социално-икономическите партньори и цялата местна общност. Десетилетия наред град Тервел се е облягал на балансирана икономика. Навременната подмяна на икономическите опори е другият елемент във визията за развитие на общината. Възможните нови опори (екологични храни, възроден аграрен сектор, култивирани билки, туризъм) изискват чиста среда и съвременна инфраструктура (в т.ч. комуникации). Те също трябва да станат елемент на визията на общината.

Основната цел на европейската (и националната) регионална политика е ‘икономическо и социално сближаване’, т.е. премахване на резките различия между стандартите на средата и на живота. Независимо от ограничените ресурси и потребности на гр. Тервел, целеви публични инвестиции трябва да се насочат и към селските райони. Те съдържат потенциал за желаното реструктуриране, за намиране на алтернативни икономически опори на общината.

Залог за конкурентноспособност е активното сътрудничество и коопериране на община Тервел с останалите съседи от Лудогорието и Добруджа, с отварянето ѝ към Европа и света. Това с особена сила важи за създаване на модерно и екологично селско стопанство и промишленост, развитие на туризъм, служещ като алтернативен икономически сектор.

На тази основа е формулирана и визията за развитие на общината:

“Община Тервел – териториална общност със съвременна инфраструктура, повишено качество на услугите, конкурентноспособна промишленост и селско стопанство, съхранена природна среда и

културно-историческо наследство, устойчив туризъм, богат културен живот, чиста околна среда и добър жизнен стандарт за своите граждани ”

3.2. Стратегически цели за развитие на общината

Визията очертава крайния желан резултат от усилията на всички в развитието на общината. Обективните фактори и *стимули* за такова развитие са:

- Наличие на продуктивни и плодородни почви – подходящи за отглеждане на различни видове култури;
- Находища на лечебни растения с голямо количество биологично активни вещества;
- Обективното съществуване на природни условия и ресурси за изграждане на туристическа база на общината;
- Наличие на атрактивни природни и човешки ресурси, сглобяеми в конкурентни/продаваеми туристически продукти;
- Традиции в химическата и текстилната промишленост;
- Наличие на свободни промишлени терени;
- Традиции в международния ловен туризъм.

Паралелно се отчитат и факторите, *задържащи развитието*:

- Ограничени връзки с вътрешните, европейските и световни пазари и липса на центрове за предприемаческа дейност;
- През територията на общината не минават пътища с национално и регионално значение;
- Липса на добре екипирани пространства, способни да внесат необходимия нов импулс в развитието и обновяването на икономиката;
- Ограничени човешки ресурси с необходимата квалификация;
- Високо равнище на безработица;
- Ниски доходи и обезлюдяване.

Чрез визията си, общината е приела ролята на “локомотив” и е очертала ясна картина на очакваното бъдеще. Това предполага огромни усилия за мобилизиране на всички свои ресурси и привличане на външни. Това предполага още подреденост в действията и следване на подходяща стратегия. Това е стратегия, комбинираща позиция на *подкрепа* за очертаващите се опори на реструктуриращата се икономика с активна, *агресивна* позиция по отношение на инфраструктурите и *стабилизираща* позиция по отношение на демографските процеси и развитието на селата.

Прилагането на такава стратегия предполага изграждането на жизнен икономически комплекс и достатъчно приходи за реинвестиране в хората и жизнената им среда.

Затога:

Основната стратегическа цел на развитието на общината в периода до 2013 г. е:

ДА ПОСТИГНЕ СТАБИЛНИ ТЕМПОВЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И ПОВИСОКИ СТАНДАРТИ НА ЖИЗНЕНАТА СРЕДА

Основната цел съдържа две неотделими сфери: *“икономически растеж”* и *“жизнена среда”*. Първата е двигател на развитието, а втората осмисля усилията на хората, реализирали това развитие. Задължително условие е целта да се преследва успоредно и едновременно в двете сфери.

Първата част на стратегическата цел *“Стабилни темпове на икономически растеж”* е решаваща, но не трябва да се преследва *“на всяка цена”*, а да се постигне от обновена, конкурентноспособна, природошадяща икономика. Икономика, оползотворяваща природните ресурси и човешките на общината (селско стопанство). Икономика, приоритетно ориентирана към жизнено традиционни производства, но и към високи технологии. Икономика, разчитаща на нови инвестиции чрез активно привличане/насърчаване. Икономика, самоукрепваща се чрез коопериране и сътрудничество в бизнес мрежи и клъстери.

Другата сфера на целта е *“по-високи стандарти на жизнената среда”*. Отчитайки констатациите от анализа, това всеобхватно понятие може да се сведе до характеристиките/стандартите в три основни аспекта – екология, инфраструктура, жилища. Това не изключва усилията за подобряване на стандартите в социалния сектор (заетост и доходи, образование, култура, спорт, здравеопазване, социални грижи). Те се третираат като равностойни по значимост, но силно зависими от резултатите по основната стратегическа цел.

Конкретните *измерители* за постигане на основната цел са:

Икономика:

- Ръст на приходите от продажби (поради отсъствие на статистическа информация за БВП на общинско ниво); при окончателно приемане на общинския план е желателно да се заложи конкретна величина на този показател (препоръчителната е поне 5-6 %);
- Ръст на местните и чуждестранни инвестиции *“на зелено”* и в обновяване/разширяване на съществуващи производства;
- Ръст на реализирания износ (в стойностно изражение);

Жизнена среда:

- Трайни стандартни параметри на питейната вода (във всички селища);
- Намалено наднормено съдържание на въздушни замърсители в града;
- Трайно премахнати нерегламентирани сметища;
- Километри общински пътища в лошо състояние и такива без настилка;
- Километри улична мрежа в лошо състояние;
- Брой стандартни обитавани жилища на 1000 човека;
- Брой жилища без основни благоустройствени елементи (ток, вода, канал);
- Брой жилища с енергиен сертификат;

Допълнителни измерители за постигнатото по основната цел, са:

- относителен дял на заетите (в общото трудоспособно население);
- индекс на човешкото развитие;
- брой студенти и учащи се (дял от общото население);
- интензитет на културния живот в общината.

С изпълнението на основната стратегическа цел се очаква и осезателно увеличаване на доходите и покупателната способност на населението.

Реализацията на основната цел е невъзможна без конкретизация на няколко нива – приоритетни сектори, цели към развитието на тези сектори, мерки/програми към всяка от целите и накрая, конкретни проекти или проектни идеи за прилагане на всяка от мерките.

4. ПРИОРИТЕТИ, ЦЕЛИ И МЕРКИ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

Освен компонентите, съдържащи се в основната цел (*“икономика”* и *“жизнена среда”*), планът адресира мерки и към още два аспекта на общинското развитие – *“човешки ресурс и социално сближаване”* и *“административен, проектен и финансов капацитет”*. Изграждането, задържането и привличането на качествен човешки ресурс е съдбоносно за постигане на желаното развитие. Премахването на острите проблеми, породени от бедност и безработица, е стратегическа задача по две причини – безспорна необходимост от пряка и незабавна помощ към маргиналните групи и шанс да се привлекат средства от структурните фондове на ЕС и за тази цел. Компонентът *“капацитет”* е от изключителна важност за приложимостта на плана. Той се третира в широк аспект и обхваща: инструменти за управление/въздействие чрез ресурси на местната власт (недвижимости, финанси), специализирана общинска администрация по стратегическо планиране, разработване и управление на проекти, развитие на партньорства с бизнеса и нестопанския сектор, информация и мониторинг.

Така се дефинират *пет приоритетни сфери на плана за развитие* на община Тервел:

Приоритет 1. Изграждане на качествена жизнена среда с модерни инфраструктури и съхранена екология

Приоритет 2. Развитие на модерен аграрен сектор и хранително-вкусова индустрия

Приоритет 3. Постигане на динамична общинска икономика

Приоритет 4. Развитие на човешките ресурси и социално сближаване

Приоритет 5. Укрепване на административния капацитет, развитие на професионалните умения в подкрепа на местната икономическа активност и усвояване на средства от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС

По същество, горният пакет от приоритетни сфери на развитие представлява пълна приемственост със заварените стратегически приоритети на общината, тъй като включва цялото им съдържание:

1. Подобряване на **инфраструктурата** с цел повишаване на инвестиционната привлекателност.
2. Изграждане на **трансгранична мрежа** с побратимени градове, главно от страните – членки на Европейския съюз, с цел реализация на съвместни проекти по програмата САПАРД.
3. **Икономическо стабилизиране** чрез ефективно оползотворяване на местните ресурси, целенасочено насърчаване на частната инициатива и привличане на инвестиции.
4. Подкрепа и насърчаване на развитието на **малки и средни предприятия** и създаване на бизнес инкубатор или бизнес център.

5. В областта на **селското стопанство** ще се насърчава привличането на чуждестранни и местни инвеститори, които са в състояние да гарантират пазарите за крайните продукти на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост.
6. **Намаляване на безработицата и повишаване качеството на живот на населението.**

За всяка от приоритетните области на плана за развитие са адресирани цели и мерки, следващи логиката на основната цел:

ПРИОРИТЕТ 1. ИЗГРАЖДАНЕ НА КАЧЕСТВЕНА ЖИЗНЕНА СРЕДА С МОДЕРНИ ИНФРАСТРУКТУРИ И СЪХРАНЕНА ЕКОЛОГИЯ

Специфична цел 1: Развитие и модернизация на техническата инфраструктура за по-ефективно обслужване на бизнеса и населението и подобряване на жизнената среда

Инвестициите, свързани с местната инфраструктура, са основен фактор за регионална конкурентоспособност, за повишаване мобилността на населението, намаляват цената и увеличават трафика на товарни и пътнически превозни средства в района на преноса на хора и товари, за навлизане на информационните и комуникационни технологии, за подобряване стандарта на живот.

С развитието на основната инфраструктура, политиката за регионално развитие цели да постигне:

- Осигуряване на условия за устойчив икономически растеж, заетост и балансирано развитие на общината и хармонично изграждане на елементите на инфраструктурата, съобразно техния специфичен потенциал и инфраструктурни дефицити
- Подобряване на качеството на инфраструктурните услуги, в съответствие с очакваното търсене на различните видове инфраструктура и повишаване на ефективността

Това определя специфичните мерки за изпълнение в рамките на тази специфична цел:

Мярка 1: Подобряване параметрите и състоянието на транспортната инфраструктура

По-добрите условия за транспорт безспорно водят до повече инвестиции и създаване на благоприятни условия за растеж чрез улесняване на транспортните връзки и по този начин стимулиране на ефективността на общинската икономика и засилване на конкурентната среда. Тук усилията трябва да се насочат към:

- Ремонт и реконструкция на второкласната и третокласна пътна мрежа
- Подобряване достъпа до места с изявен туристически интерес
- Ремонт и текущо поддържане на общинската пътна мрежа
- Основен ремонт на пътната настилка в град Тервел

Мярка 2: Подобряване състоянието на водопреносната и канализационна мрежа

Основните проблеми за нормалното водоподаване произтичат от високия процент загуби в силно амортизираната разпределителна мрежа, както и лошото експлоатационно състояние на водоемите, което е причина за нагнетяване на водни количества директно в мрежата,

което води до възникване на голям брой аварии. Това състояние изисква конкретни дейности, а именно:

- Ремонт на водоемите в общината
- Ремонт и изграждане на водопроводната мрежа
- Подмяна на етернитовите тръби
- Изграждане на резервоари в големите села с цел непрекъсваемост във водоподаването
- Ремонт на естествените водоизточници, първоначално в селата Безмер, Зърнево и Коларци
- Развитие и модернизация на канализационната мрежа на гр. Тервел
- Довършване на канализационна мрежа в кв. Север
- Изграждане на канализационна мрежа в останалите населени места
- Повишаване ефективността на изградените канализационни мрежи, канални колектори и пречиствателна станция

Мярка 3: Доразвиване на комуникационната инфраструктура

Недостатъчната степен на изграденост на съобщителната мрежа и бавният темп на модернизация водят до информационно-комуникационно изоставане и задълбочаване на териториалните дисбаланси на икономическото развитие. Доизграждането и модернизацията на съобщителната мрежа ще улеснят достъпа на населението до публични услуги като образование, здравеопазване, услуги на местната и областната администрация, данъци и друго социално обслужване, което изисква:

- Подобряване на телекомуникационното обслужване в общината на основата на нови цифрови телефонни централи и разширение на селищната телефонна мрежа
- Подобряване на предоставяните далекосъобщителни услуги в икономически изостаналите части на общината, включително безжичен абонатен достъп
- Цифровизация на фиксираната телекомуникационна мрежа и разширяване обхвата и качеството на предлаганите съобщителни услуги

Мярка 4: Обновяване и доразвиване на енергийната инфраструктура

Доразвиването на енергийната инфраструктура включва както поддържането на сигурно и качествено хранване с електроенергия, така и включването на природен газ като алтернативен енергоносител за битово и обществено газоснабдяване, което изисква:

- Изграждане на нови трансформаторни постове и присъединяването им към мрежата средно напрежение
- Реконструкция и разширение на мрежите ниско напрежение в гр. Тервел и селата Войниково, Градница, Зърнево, Главанци, Ангелари, Поп Груево, Кладенци.
- Изграждане на газоснабдителна мрежа и газификация на общината

Специфична цел 2 : Подобряване на състоянието на околната среда

Мярка 1: Подобряване състоянието на атмосферния въздух

Дейности:

- ❑ Ограничаване на емисиите от оловни аерозоли в резултат на употребата на оловни бензини
- ❑ Редуциране замърсяването на атмосферния въздух чрез намаляване на емисиите на вредни вещества от промишлеността, автомобилния транспорт и битовия сектор
- ❑ Информираност на населението, екологично обучение и възпитание

Мярка 2 : Реализиране на Програмата за управление на отпадъците в община Тервел

Дейности:

- ❑ Разработване на система за разделно събиране – хартия / пластмаса / стъкло
- ❑ Подмяна на амортизираната обслужваща техника с високоефективна
- ❑ Пълно задоволяване на нуждите на населението със съдове за ТБО
- ❑ Актуализация на маршрутните графици за извършване на дейностите по чистота
- ❑ Въвеждане на организирано сметосъбиране и сметоизвозване във всички населени места в община Тервел
- ❑ Провеждане на прегледи за пролетно почистване в населените места
- ❑ Изграждане на модерно депо за ТБО в Област Добрич
- ❑ Привеждане на съществуващите съоръжения (депа) в съответствие с изискванията на нормативната уредба
- ❑ Закриване и рекултивиране на неконтролирани депа и сметища, които не могат да бъдат адаптирани към нормативните изисквания
- ❑ Ликвидиране на съществуващи и предотвратяване възникване на нови нерегламентирани сметища
- ❑ **Мярка 3: Опазване на биологичното разнообразие**

Дейности:

- ❑ Изграждане и поддържане на база данни за защитените обекти на територията на общината
- ❑ Разработване на туристически пакет, свързан с развитие на екотуризма и ловния туризъм (информационен център)
- ❑ Изготвяне на кадастър на лечебните растения, осигуряващ данни за местоположението, границите, размерите, собственост на находищата, количествените запаси и степен на ползване на ресурсите им
- ❑ Мерки за предотвратяване на горски пожари, забрана за палене на стърнища и гори
- ❑ Информиране и привличане на обществеността за опазване на биоразнообразието в защитените територии
- ❑ Работа с деца и ученици по отношение на екологичното образование

Мярка 4: Ограничаване на шумовото въздействие

Дейности:

- ❑ Разработване и поддържане на база данни за шумовото замърсяване на територията на Тервел

Мярка 5: Развитие на определени градски зони

- Физическо възстановяване и благоустройство на градската среда – рехабилитация на зелените площи и зони за отдих, рехабилитация на асфалтовата настилка на алеите от градския парк, поддържане на междублоковите пространства, саниране на панелните жилища

ПРИОРИТЕТ 2. РАЗВИТИЕ НА АГРАРЕН СЕКТОР И ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВА ИНДУСТРИЯ

Община Тервел има утвърден аграрен профил със структурно значение за икономиката ѝ. Развитието на общината ще се обляга на него и през новия планов период, оценен от позицията на съвременните критерии и изисквания на ЕС, аграрният сектор на общината съдържа много недостатъци и в същото време, неизползвани потенциали.

Целите и мерките се насочват в 2 основни направления:

- **преодоляване на недостатъците** - слаба организираност и пазарна инфраструктура, слабо присъствие на научно обслужване;
- **разширяване на комплекса от дейности (оползотворяване на ресурси)** – модерно животновъдство, увеличаване на трайните насаждения (чрез създаване на масиви от култивирани билки, лозя и овощни градини), ускорено развитие на зеленчукопроизводството, преработващи предприятия, екологизация, включване на алтернативния туризъм като съпътстваща дейност (допълнителни доходи и “култивираща” поведението на всички), създаване на клъстер “Храни”.

Наред с пазарно ориентираните производства и услуги, общината носи бремето на много бедни натурални и полупазарни стопанства. Подпомагането им и извеждането на част от тях до нивото на пазарноориентирано производство е също част от целевия пакет за развитие на аграрния сектор и селските райони на общината като цяло.

Крайната цел в развитието на аграрния сектор и селските райони е да се постигнат нови качества – конкурентноспособност, интензификация, устойчивост, собствена “физиономия”.

На тази основа се залагат следните специфични цели и мерки:

Специфична цел 1: Оптимално използване на природните ресурси

Мярка 1: Развитие на модерно животновъдство

Мярката включва подпомагане в:

- Изготвяне на бизнес планове и проекти за създаване на модерни ферми
- Осигуряване на компетентна информация за подходящи породи, изисквания за качество, пазарни конюнктури
- Административна подкрепа в изготвяне и реализация на инвестиционните проекти
- Изготвяне на устройствени проекти и осигуряване на базова инфраструктура

Мярка 2: Подмяна и увеличаване на трайните насаждения (масиви от култивирани билки, лозя и овощни градини)

- Максимално оползотворяване на възможностите на САПАРД
- Съдействие за комасация на необходимата земя

- Маркетинг на възможностите за привличане на инвеститори

Мярка 3: Екологизация на земеделието

- Разпространение на информация за изискванията и предимствата на биологичното земеделие
- Организационна помощ за сертифициране и регистрация на биологични ферми
- Организиране на базари за продукти от биологични ферми.

Популяризирането се реализира чрез масово достъпни информационни материали за добри практики и консултации (в бизнес център или агро-бизнес център). Стимулирането става по две направления – по-изгодна пазарна реализация на продукцията и леснодостъпно осигуряване на компост за наторяване. Мярката е в пряка зависимост от осигуряване на условия за поливно земеделие.

Мярка 4: Подобряване на достъпа до земеделските стопанства и естетизиране на ландшафта

- Изграждане и стабилизиране на селскостопански пътища
- Устройване на полски чешми, крайпътни залесявания, заслони, места за почивка.

Тази лека инфраструктура ще има двойствено използване – от стопаните и от посетители – туристи/пътници.

Мярка 5: Изготвяне/актуализация на земеустройствени проекти и схема за райониране на културите

Приоритетно се планират и проектират районите, подходящи за Мерки 2, 3 и 4. Тези проекти са необходима основа както за доброволна комасация, така и за устройване на полската инфраструктура. Общината се нуждае и от актуална, масово достъпна схема за райониране на културите според почвено-климатичните условия.

Специфична цел 2: Подобряване на организацията и качеството на човешките ресурси в аграрния сектор

Мярка 1: Осигуряване на масов достъп до актуална информация и повишаване на научното обслужване в аграрния сектор

Информацията включва пазарните конюнктури, съвременни технологии на растениевъдство, животновъдство, съхранение и преработка, възможности за финансиране на аграрни дейности, консултации, обучение, сортове и породи.

Специална програма към този информационен масив се посвещава на изискванията на ЕС за качество на продукцията. Достъпът до тази информация се осигурява чрез интернет сайт, агро-бизнес центъра, кметствата. Мярката се реализира като единна система за информация и съвети в земеделието.

Мярка 2: Укрепване на съществуващите и създаване на нови бранишови организации на производители (зърнопроизводители, билкари, овощари, лозари, пчелари, животновъди)

Освен крупните частни стопани, мярката обхваща земеделските кооперации и дребни производители. Сегашното “застраховане” от природните рискове с разнородно

производство трябва постепенно да премине към тясна специализация, чиито рискове се компенсират с нормални застрахователни инструменти.

Преустройство и модернизация на пчелините по изискванията на ЕС.

Мярка 3: Подкрепа на млади фермери

Младите фермери ще имат възможност за директна финансова помощ от структурен фонд на ЕС. Необходимо е да им се помага в изготвяне на бизнес планове и проекти за кандидатстване. Мярката предвижда и включване в обучение, съвети, административни улеснения.

Мярка 4: Подкрепа за натурални и полупазарни стопанства с цел превръщането им в пазарно-ориентирани

Преобладаващите дребни производители са с ориентация към натурално стопанство и спорадична ориентация към пазарна реализация на продуктите. Макар и неефективна, тази форма на микроикономика е основната опора/компенсатор на селската бедност и безработица. Досегашните програми за подкрепа в аграрния сектор се оказват неприложими за тях. При директна и лесно достъпна помощ, много от тези малки стопанства биха могли да се изведат до пазарна ориентация и специализация. При изготвен бизнес-план за развитие на такова стопанство, фермерът би могъл да получи именно такава помощ.

Специфична цел 3: Подобряване на качеството и маркетинга на земеделските продукти

Мярка 1: Подпомагане на фермерите да се приспособят към нарастващите изисквания на стандартите на ЕС

Освен информацията и съветите по Мярка 2.1, фермерите ще имат възможност да получат и пряка финансова помощ за привеждане на качеството към наложените стандарти.

Мярка 2: Изграждане на лаборатория за сертифициране на качествата на пресни и преработени селскостопански продукти

Мярка 3: Изграждане на земеделско тържище и борса

Развитието на тържищната търговия в конкуренция с веригите супермаркети, ще повишава както нивото и качеството на търговията с пресни и преработени селскостопански продукти, така и съответствието на качеството им с международните стандарти.

Специфична цел 4: Разнообразяване на икономическите дейности и повишаване качеството на живот в селските райони

Тази цел преследва паралелно няколко желани ефекта:

- регионален – намаляване на диспропорциите в развитието на областта;
- икономически – увеличаване на добавената стойност в аграрния сектор и от там – ефективността и конкурентноспособността му;
- социален – облекчаване на бедността и увеличаване на заетостта в селата.

Мярка 1: Създаване на малки индустриални паркове за привличане на инвеститори в предприятия за преработка на билки, плодове и зеленчуци (замразяване, сушене, консервиране, дестилиране)

Мярката включва устройствени проекти, уреждане на собствеността на земята, осигуряване на инфраструктура и маркетинг за привличане на инвеститори.

Мярка 2: Подпомагане на частни инициативи в създаване на микропредприятия (сувенири, пакетиране на храни)

Подходяща форма е създаването на бизнес инкубатори, настанени в адаптирани общински фондове, които не се използват по първичното си предназначение.

Мярка 3: Подпомагане на частни стопани в устройване на къщите си за приемане на гости-туристи

Мярката е реализуема както по Предприсъединителни фондове (САПАРД), така и по бъдещите структурни фондове. Необходимата публична подкрепа се изразява в проучване и информиране за възможностите, помощ при изготвяне на проекти за кандидатстване, включване в регионалните туристически продукти.

Специфична цел 5: Създаване на условия за включване към регионален клъстер “Храни”

Предвиждат се пакет от организационни мерки, осигуряващ последователно изграждане на бизнес мрежа и клъстер в сферата на хранителната индустрия. Разчита се на пазарните позиции и пробив на сегашните утвърдени производители в месните и млечни продукти. Постепенно се присъединява и секторът на преработените плодове и зеленчуци, както и съпътстващите предприятия. Местната администрация, макар и с твърде скромни правомощия, трябва да осигури някакви съществени преференции за развитие на бизнеса; тя има много важно значение за възникване и развитие на регионалните клъстери. В нейната власт е да инициира програма за развитие на клъстери и да бъде активен участник в изпълнението на тази програма

Мярка 1: Популяризиране на клъстера като висша организационна форма за отстояване на пазари и конкуренция

Мярка 2: Организиране на заинтересованите производители, създаване на партньорство

Мярка 3: Оползотворяване на държавните целеви фондове за институционално изграждане на клъстери

Мярка 4: Създаване на център за разпространение на информация, обучение, консултации и подкрепа на стартиращи фирми в сектора

Мярка 5: Създаване на координационна програма за насочване на нови инвестиционни инициативи към клъстер “Храни”

ПРИОРИТЕТ 3. ИЗГРАЖДАНЕ НА ДИНАМИЧНА ОБЩИНСКА ИКОНОМИКА

От изключителна необходимост за община Тервел е реализацията на дейности, насочени към насърчаване на инвестициите за подобряване на конкурентноспособността ѝ. Укрепването и реструктурирането на икономиката следва да се ориентира към производства с висока добавена стойност, включването в клъстери и прилагане на достиженията на науката във всички направления.

Специфична цел 1: Изграждане на подходяща бизнес среда за повишаване на инвестиционния интерес към общината и диверсификация на икономиката

Повечето от предложените мерки са от т.нар. “меки мерки” и са с организационен характер, но в същото време имат изключително важно значение за подобряването на бизнес климата и имиджа на общината. Необходимо е местната власт активно да подпомага създаването на благоприятни и атрактивни условия за да има реално нарастване на инвестиционния интерес към местната територия и да насърчава развитието на бизнес средата и предприемачеството.

Мярка 1: Маркетинг на общината, премахване на пречките за инвестиции и координиране на инициативите за икономическо развитие

Един от основните проблеми на местната икономика, забавящи нейното развитие във всички аспекти, са малкото привлечени инвестиции вследствие на реструктурирането на икономиката, периферното разположение на общината и непривлекателната бизнес среда. В бъдеще е целесъобразно да се предприемат следните **действия** за промяна на ситуацията:

- Маркетингова реклама за извоюване и утвърждаване имиджа на община Тервел като добро място за бизнес
- Разработване на “Бизнес профил на община Тервел”, съдържащ подробна и актуална информация, насочен към потенциалните инвеститори
- Представяне на общината в национални изложения и борси (вкл. и Интернет)
- Отреждане и инфраструктурно обезпечаване на терени за инвестиции “на зелено”
- Редовни срещи на администрацията с бизнеса за представяне и обсъждане на бъдещи съвместни намерения и проекти. Създаване на Съвет за партньорство.

Мярка 2: Подкрепа за развитието на бизнес инфраструктура, подпомагаща предприемачеството

Тази мярка е насочена към решаване на другия основен проблем на общинската икономика – слабата предприемаческа активност и липсата на структура, която да подкрепя и насърчава разширяването и подобряването на дейността на местните фирми, с акцент върху стартиращи МСП (най-вече информационни и консултантски услуги). Мярката обръща внимание и на належащото обновяване на инфраструктурата в сегашната основна бизнес зона на града, в която се произвежда 80% от продукцията на общинската икономика.

Дейности:

- Създаване на бизнес инкубатор и бизнес парк в по-далечна перспектива
- Обновление на инфраструктурата на бизнес зона “Североизток”

- Подобряване достъпа и изграждане на "он-лайн" публични и бизнес услуги, (в т.ч. поддържане на общинска Интернет страница)
- Изграждане на информационен и комуникационен „call” център
- Подкрепа за развитието на местните МСП (в т. ч. и за стартиращи фирми) и създаването на връзки със сходни предприятия от областта и района
- Стимулиране въвеждането на пазарно ориентирани технологични проекти, в т. ч. и за стартиращи фирми и МСП.

Мярка: Диверсификация на икономическите дейности

Голям минус на общинската икономика е слабата диверсификация и зависимостта ѝ от ограничен брой производства и дейности. Това автоматично се отразява на нейната конкурентност и привлекателност, които са не само с икономически, но и със социални последици (безработица). Една от възможностите да се ускори и промени развитието на общината е да се търсят инвеститори в областта на новите технологични производства, които изискват влагане на висококвалифициран труд, и по-специално развитието на съпътстващи дейности към някои от бъдещите технологични центрове в района. (общината не разполага със собствени подготвени ресурси и база). Възможност за диверсификация на икономиката дава и пълноценното използване на собствените ресурси – селскостопанската продукция и традициите в промишлеността (машиностроене и обувно производство), както и търсенето на нови ниши (етерични масла).

- Разкриване на нови високотехнологични производства
- Разкриване на предприятия за обработка на селскостопанска продукция
- Възраждане на стари производства чрез коопериране с водещи фирми от региона и включване в клъстери.

Специфична цел 2: Развитие на туризъм

Валоризиране на богатото природно и културно наследство **чрез развитие на алтернативен туризъм** е една от целите и неизползваните възможности за развитие на общината. Усилията трябва да се насочат към създаване на продаваеми туристически продукти и туристически “новини”, изграждане на туристическа инфраструктура, квалификация на кадри, специализирана информация, активен маркетинг, регионално и национално коопериране, информираност и адекватно поведение на местното население, благоустрояване в планираните дестинации.

Настоящите стопански резултати от сектор “туризъм” са символични. Възможностите за увеличение са реални. За някои селища, продаването на туристически услуги може да стане и икономическа опора.

Туризмът в общината има потенциал да се развива в три основни направления:

В северните селища – историческата местност “Калето” край село Балик, местността “Сандък пещера” по течението на река Суха е скално селище от късното средновековие разположено край село Оногур - изграждане на екопътеки, пункт за наблюдение на птици(орнитоложки туризъм), по “специални интереси” (археология);

Ловен туризъм – на територията на общината има Държавна дивечовъдна станция.

В селските райони – селски, екологичен, познавателен и културен, спортен риболов.

Основните природни и антропогенни ресурси за развитие на туризъм в общината са в северните селища (Безмер, Мали Извор, Гуслар, Коларци, Балик и Оногур). *Аграрната политика се интегрира с туристическата.* Това е шансът на общината да създаде среда за експониране и валоризиране на природни и културни ценности. Спецификата на възможните туристически продукти на общината предполага кратък престой и ограничено предлагане. Това налага коопериране (включително регионално и национално) за включване в мащабни продаваеми продукти.

Марка 1.1: Социализиране на богатото природно и културно-историческо наследство (КИН)

Приоритети:

Трябва да се даде най-голям приоритет на проектите и мерките, които могат да бъдат реализирани с ограничени държавни и общински средства и които имат най-голям принос за:

- реставрация на обекти от културно-историческото наследство
- привличане на повече туристи
- стимулиране на заетостта.

Необходими са както определени действия от страна на общинската администрация, така и конкретни проекти за “социализирането“ на КИН:

- ❑ Създаване на отдел или секция ”Туризъм” в общинската администрация, който да се занимава с проблемите на развитието на богатото природно и културно-историческо наследство
- ❑ Коопериране на общината с потенциални инвеститори в тази област – може и чуждестранни
- ❑ Предлагане на КИН като завършен туристически продукт “собствена марка” в рекламна страница на общината (*т.е. не описание какво има, а как може да бъде видяно с предложения за организация, транспорт, храна, нощувка и др.*)
- ❑ Изграждане на инфраструктурата и адаптация на всички съществуващи и новооткрити обекти за включване в обща система за културен туризъм на община Тервел.

Марка 2: Развитие на познавателен и екологичен туризъм чрез организиране на туристически маршрути

- ❑ Създаване на Туристически информационен център в общината
- ❑ Разработване на общ стратегически план за развитие на туризма в общината
- ❑ Улесняване на достъпа до природните забележителности и историческите места и подобряване състоянието на заобикалящата ги среда (**кандидатстване по проекти за достъп**)
- ❑ Осигуряване и подобряване на техническата инфраструктура – изграждане на екопътеки, пункт за наблюдение на птици, изграждане на информационен център – реализиране на проект “Суха река – кът от рая под небето на Добруджа”
- ❑ Подобряване на информираността на населението относно възможностите за развитие на туризъм и стартиране на собствен бизнес

- Интегриране на общината със съседните общини Кайнарджа, Алфатар, Крушари и Добрич селска за създаване на общ туристически продукт
- Установяване на контакти с фирми, организиращи регулярни маршрути за реклама на своите продукти или съпътстващи друг отдых
- Поддържане и експониране на всички обекти, представляващи интерес за посещение от страна на туристическия поток.

ПРИОРИТЕТ 4. РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ И СОЦИАЛНО СБЛИЖАВАНЕ

Изграждането, задържането и привличането на качествен човешки ресурс е съдбоносно за постигане на желаното развитие. Премахването на острите проблеми, породени от бедност и безработица, е стратегическа задача по две причини – безспорна необходимост от пряка и незабавна помощ към маргиналните групи и шанс да се привлекат средства от Структурните фондове на ЕС и за тази цел. Компонентът “*капацитет*” е от изключителна важност за приложимостта на плана. Той се третира в широк аспект и обхваща: инструменти за управление/въздействие чрез ресурси на местната власт (недвижимости, финанси), специализирана общинска администрация по стратегическо планиране, разработване и управление на проекти, развитие на партньорства с бизнеса и нестопанския сектор, информация и мониторинг.

Реализацията на този приоритет се свързва с провеждането на трайна политика за подобряване на заетостта, качеството на социалната сфера и предлагането на качествени социални услуги. До голяма степен приоритетът е насочен към укрепването на човешкия потенциал, развитието на социалния сервиз и повишаване на жизнения стандарт. Като цяло това рефлектира върху подобряването на атрактивността и качеството на живот в общината. Общият ефект от провеждането на посочените дейности, от една страна, се свързва с повишаването на заетостта, доходите, жизненото равнище, а от друга – води до утвърждаването на по-високо ниво на услугите в сферата на здравеопазването, образованието, културата и други. Специфичните задачи на местното развитие по отношение решаването на социалните проблеми налагат предприемането на конкретни мерки, като важна насока на общинската политика на развитие на социалната дейност.

Специфична цел 1: Постигане на гъвкав пазар на труда и социална интеграция

Община Тервел е сред общините с високо равнище на безработица, което се запазва в продължение на дълъг период. Активните мерки на пазара на труда следва ефективно да се съчетаят с политиката на общината в областта на подкрепа на предприемачеството и МСП и изграждането на нова образователна инфраструктура с многопрофилно предназначение. Партньорство със заинтересованите институции в общината за реализирането на мерки за увеличаване заетостта в различни области, съобразени с конкретните икономически и социални условия на територията на общината, както и за извършване на общополезни дейности, които ще обновят облика ѝ, ще имат добър социален ефект.

Дейности:

- Информирание на работодателите и безработните лица за политиката по заетостта, регламентирана в Националния план за действие по заетостта;

- Усъвършенстване на системата за работа с работодателите, с цел максималното им обхващане и насърчаване за използване на предлаганите от ДБТ услуги по заетостта, съобразно ситуацията на пазара на труда;
- Усвояване на нови техники и методики за работа, насочени към всеобхватно и качествено обслужване на търсещите работа лица;
- Изграждане на информационна система за търсената от инвеститорите работна сила и съответно предлаганите специалисти;
- Развитие на професионалните умения в подкрепа на местната икономическа активност и повишаване адаптивността на човешките ресурси;
- Помощ за обучение и самонаемане на индивиди
- Подкрепа за професионално обучение на предприемачи и самонаети;
- ☒ Действия за увеличаване устойчивото участие на жените в пазара на труда;
- Действия за засилване на социалната интеграция на хората в неравностойно положение, в т.ч. хората, изложени на социално изключване, малцинствата и хората с увреждания;
- Адаптиране на съществуващата и създаване на нова образователно-квалификационна инфраструктура с многоцелево предназначение
- Програми за подкрепа на диалога между публичните и частни органи, свързани със заетостта
- Развиване на връзки между социалните и икономическите партньори и мониторинг на нуждите на пазара на труда.

Специфична цел 2: Повишаване на качеството на човешкия капитал

Мярка 1: Развитие на образованието

Дейности за подобряване на материално-техническата база на училищата и детските градини:

- Ремонт на сградите на детските градини в общината
- Поетапна подмяна на оборудване в ЦДГ
- Изграждане на логопедичен кабинет ,обслужващ детските градини в общината
- Ремонтно възстановителни дейности в СОУ ”Йордан Йовков”– гр. Тервел
- Ремонтно възстановителни дейности в училищата на общината
- Ремонт и модернизация на физкултурните салони в общинските училища
- Изграждане на физкултурен салон в ОУ с. Орляк
- Изграждане на спортни площадки във всички училища

- ❑ Осигуряване на средства за закупуване на училищни автобуси
- ❑ Осигуряване на средства за подкрепа на ученическите състави и отбори
- ❑ Изграждане на ученически стол в средищно училище в с. Коларци
- ❑ Интеграция на децата от етническите малцинства в образователния процес
- ❑ Създаване на училищни настоятелства в селата
- ❑ Повишаване на квалификацията на учителски и управленски кадри
- ❑ Включване на информационните и комуникационни технологии в училищата
- ❑ Изграждане на компютърни кабинети във всички училища и включване в Интернет;
- ❑ Осигуряване на училищата в селата с учители по английски език;
- ❑ Ефективност на взаимодействието с родителската общност и училищните настоятелства в град Тервел;
- ❑ Работа по проекти: международни, национални и регионални проекти,
- ❑ Създаване и използване на информационна мрежа между училищата, детските градини, педагогически организации;
- ❑ Създаване на възможности за непрекъснато обучение през целия живот.

Специфична цел 3: Подобряване на здравните услуги и свободния достъп до тях

Дейности:

- ❑ Закупуване на апаратура и медицинска техника за допълване на оборудването на МБАЛ
- ❑ Ремонт на покрива на бившата поликлиника, където се помещават общопрактикуващите лекари
- ❑ Осигуряване на 3 оборудвани автомобила за спешна медицинска помощ
- ❑ Ремонт и модернизация на детската ясла в гр. Тервел
- ❑ Създаване на материална база за създаване на нова яслена група и две групи в детските заведения на гр. Тервел
- ❑ Създаване на детска млечна кухня, като звено към детските ясли
- ❑ Провеждане на общинска политика за намаляване броя на здравно неосигурените лица, особено в селата
- ❑ Участие в международни проекти и здравни мрежи.

Специфична цел 4: Развитие на културата, спорта и младежките дейности

Мярка 1: Развитие на културата, опазването и експонирането на културно-историческото наследство

Бъдещи мерки и програми:

- Създаване и поддържане на база данни в общината на съществуващите паметници на културното наследство и на обектите с културен потенциал, както и на система за мониторинг на реалното състояние на тези обекти;
- Програма за създаване на обществена загриженост у гражданите на община Тервел по отношение на културното и природното наследство и специално у младите хора и децата;
- Създаване на етнографски сбирки в някои населени места, като се използва свободният обществен фонд – училища, детски градини и др.
- Създаване на дигитален архив от исторически документи
- Програми за опазване на:
 - Значими за общината сгради и места;
 - отделни обекти на жилищната и гражданската архитектура (училищни сгради, читалища и др.);
 - мемориални комплекси и гробищни паркове;
 - живото наследство – фолклор, етнография, занаяти.

Културно-историческото наследство е “инфраструктура на приемствеността”. Ресурсите на държавата и общините са несъизмеримо по-малки от потребностите на многократно декларирано желание за опазване и съхранение. Желанието за допир на съвременниците до тези ценности и съхраняването им за идни поколения, би могло да се осъществи само чрез тяхното атрактивно експониране и валоризация. Историческата, познавателната и атрактивната стойност на тервелските културни пластове е сравнима с тази на останалите общини от Добричка област. *Те трябва да бъдат доведени до формиране на завършени туристически продукти, професионална реклама и продажби.* Това е пътят за набиране на средства, съхраняване и обогатяване на тези непреходни ценности.

Специфична цел 5: Развитие на културата и експониране на културно-историческото наследство

Марка 1: Развитие на културата, опазването и експонирането на културно-историческото наследство

Дейности:

- Осигуряване на инвестиции за обновяване на културните институции:
 - Периодичен ремонт на читалищата
 - Подновяване на материалната база в читалищата
 - Създаване на етнографски сбирки в някои населени места, като се използва свободният обществен фонд – училища, детски градини и др.
- Опазване, експониране и социализиране на културно-историческото наследство:
 - Създаване и поддържане на база данни за културно-историческото наследство
 - Програма за опазване на културните сгради и места
- Насърчаване на предприемачеството в сферата на културата, обвързване с културния туризъм

- Създаване на партньорства между общинската власт, културните институции, неправителствения сектор и бизнеса за насърчаване на художественото творчество и обогатяване на културния календар на общината
- Повишаване квалификацията на работещите в сферата на културата
- Провеждане на политика за устойчиво развитие на финансиране на творби на изяви местни културни дейци и на деца с изяви творчески наклонности в различни области
- Културен обмен на самодейните формации в общината
- Поддържане на устойчивата тенденция за осигуряване на изяви национални изпълнители и състави в рамките на общинските мероприятия
- Осигуряване на средства за изяви извън общината.

Очакваните *ефекти* са:

- превръщане на общината в активен субект със собствена културна политика
- съхраняване на местната културна идентичност с цялото ѝ многообразие
- стимулиране на художественото творчество
- приобщаване на децата и младежите към общозначимите ценности и активното им участие в културните процеси
- валоризирани културни дейности, осигурени приходи за възпроизводството им.

Мярка 2: Подкрепа на спортните клубове и дейности

Дейности:

- Възстановяване на детско- юношеския спорт – футбол, лека атлетика, колоездене
- Финансиране изграждането на сектор за места за сядане на градския стадион
- Възстановяване на лекоатлетическата писта
- Възстановяване на лекоатлетически крос “Златна есен”, крос “Хан Тервел”, междуучилищен футболен турнир.

Специфична цел 5: Развитие на социалните услуги и интеграция на уязвимите групи

Мярка 1: Развитие на социалните услуги

Дейности:

- Изграждане на дом за стари хора в с. Полковник Савово
- Създаване на нови алтернативни социални услуги
- Активно включване на неправителствения сектор в подобряване предоставянето на социални услуги.

Мярка 2: Интеграция на уязвимите групи

Дейности:

- Изграждане на достъпна среда за хора с увреждания в обществените и публични сгради
- Насърчаване на достъпа на уязвимите групи до образование, на активно поведение на трудовия пазар и др.

ПРИОРИТЕТ 5. УКРЕПВАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИЯ КАПАЦИТЕТ, РАЗВИТИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ УМЕНИЯ В ПОДКРЕПА НА МЕСТНАТА ИКОНОМИЧЕСКА АКТИВНОСТ И УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВА ОТ СТРУКТУРНИТЕ ФОНДОВЕ И КОХЕЗИОННИЯ ФОНД НА ЕС

Укрепването на административния капацитет на общинската администрация спомага за по-доброто възприемане на осъществяваните реформи в местното развитие на община Тервел главно по отношение формирането на положителен климат за подкрепа и развитие на местната икономическа активност. При това укрепването на капацитета следва да се обвързва с повишаването на конкурентноспособността на общината в областен и национален контекст, както с придобиването на умения за прилагане принципите на стратегическото планиране и програмиране, така и с възможността общинската администрация да управлява програми и проекти, да осъществява мониторинг и оценка на реализацията на общинския план за развитие.

Укрепването на административния капацитет основно се свързва с две основни насоки на дейността на администрацията. От една страна, това се свързва с подобряване на координацията и сдружаването при изпълнението на стратегическите и програмните документи на регионалното развитие (главно при създаването и провеждането на обща политика на развитие, базирана на общи интереси между съседни общини от Добричка област или съседни области). От друга страна това е гаранция за високо качество и добра организация при предоставяне на публични услуги от общината чрез прилагането на модерни информационни и комуникационни технологии. За осъществяването на посочените дейности се предвижда формулирането на следните специфични цели:

Специфична цел 1: Укрепване на капацитета на общинската администрация и подобряване координацията в процеса на изпълнение на общинския план за развитие

Реализацията посочената цел предполага провеждането на следните мерки:

Мярка 1: Подобряване на взаимодействието между кмета на общината и общинския съвет

Препоръчително е създаването обединена общинска група за подкрепа на изпълнението на общинския план, която да включва:

- Организационна и технологична подготовка, наблюдение и оценка на неговата реализация, като обезпечава и процеса на разработване на конкретните решения за местните органи на властта
- Информационно осигуряване на процесите на неговото управление чрез създаване и въвеждане на информационна система за общината
- Изготвяне на регулярни доклади, справки и материали за изпълнението на плана и провеждане на политика на публичност и прозрачност по неговата реализация
- Създаване на механизъм за осъществяване на текуща координация и обвързаност на отделните общински политики в общината.

Мярка 2: Създаване на програма за обучение и развитие на умения в общинската администрация за подкрепа на местната икономическа активност и подобряване на социалния климат в общината

Мярка 3: Разработване на система за наблюдение, оценка и контрол на общинския план за развитие

Специфична цел 2: Подобряване на организацията и качеството на предоставяните от общинската администрация услуги чрез развитие на нови форми на обслужване и прилагане на модерни информационни услуги

Тази цел изисква равностойно участие на всички заинтересовани актьори и партньори в изпълнението на общинския план, както и тяхното обучение за работа с нови информационни технологии и форми на услуги. Също така важна насока в дейността на администрацията ще бъде успешното прилагане на добрите практики, споделяне и обмен на положителен опит и прозрачност в дейността на администрацията. Необходимите мерки при осъществяването на тази цел са:

Мярка 1: Изграждане на център за административни услуги на физически и юридически лица в общината

Мярка 2: Създаване на публично-частни партньорства

Мярка 3: Въвеждане на добри практики и положителен опит в организацията на публичните услуги в общината

Специфична цел 3: Засилване на партньорството и междуобщинското сътрудничество

Тази цел се свързва със засилване на партньорството и междуобщинското сътрудничество и се базира на необходимостта от подобряването на сътрудничеството между участниците в създаването, приемането и изпълнението на общинския план за развитие на община Тервел. Това партньорство има **две проявления**: **Първото** се свързва с вътрешния аспект на партньорството и се отнася за участието на заинтересованите страни в общината при създаването и изпълнението на общинския план. Това партньорство в общината се реализира чрез участието на ръководните структури на общината, общинската администрация, социалните партньори, неправителствения сектор, частния бизнес и на гражданите. **Второто** се налага при осъществяване на междуобщинско сътрудничество между съседни общини, като често това предполага и определено участие и на областта или и съседни области. В този смисъл формата на взаимодействие предполага специфична форма на взаимодействие, където представителството е друго.

В конкретния случай за община Тервел осъществяването на посочения приоритет налага осъществяването следните действия:

Мярка 1: Създаване на общински съвет за партньорство към кмета на общината с участието на всички заинтересовани участници и партньори в разработването и изпълнението на общинския план за развитие, Съвет за партньорство осъществява широко представителство на интереси и е форум за постигане на взаимоприемливи решения

Мярка 2: Обучение на участниците и местните партньори за подпомагане на процесите на партньорство и управление на съвместни програми и проекти, както и:

- а) работа в мрежа и екип
- б) формиране на системата от индикатори, форма на оценяване и механизми за наблюдение на общинския план за развитие и оценката за въздействието му

в) дискуссионни форуми при обсъждане на основните части и пакети от мерки на плана, като и създаване на трибуна за защита на определени програмни намерения в условията на публичност и прозрачност

г) развитие на общинския маркетинг в партньорство.

Специфична цел 4: Създаване на програмен и проектен капацитет

Мярка 1: *Създаване на капацитет за ефективно планиране, програмиране, управление, контрол, наблюдение и оценка и подготовка за усвояване на средствата по структурните инструменти на ЕС, а така също от национални и местни източници*

В рамките на тази мярка се включват:

- Подготовка и обучение на кадри и експерти по стратегическо планиране и програмиране и управление на крупни проекти и програми
- Създаване в общината на специализирано звено по управление на програми и проекти и работа по Структурните фондове и програми
- Техническа помощ за подготовка на проекти
- Финансов одит и контрол
- Информационно осигуряване на процеса на управление на проекти и програми
- Системи за мониторинг и оценка на разработени и реализирани проекти и програми.

Мярка 2: *Развитие на нови подходи за насърчване и насочване на местното развитие*

Осъществяването на тази мярка като важен фактор за повишаване местната и регионалната конкурентоспособност и развитие на икономика, базирана на знанието, ще спомогне за подобряването на ефективността в дейността на общинската администрация и на ръководството на общината. Тя предполага провеждането на политика на усъвършенстване на местното самоуправление в общината чрез:

- а) изграждане на ефикасна и усъвършенствана функционално-организационна структура на общината, която да води до управление, изградено на принципите на партньорството, отвореността и хоризонталната координация
- б) прилагане и ускорено въвеждане на ширококоленовите комуникации, уеб-ориентираните връзки и създаване на атрактивни сайтове за общината и сферата на конкретните интереси
- в) развитие на засилен диалог и взаимноизгодна съвместна дейност с бизнес общността, НПО и гражданите
- г) изграждане на консултативно-експертен център към общината за подпомагане и развитие на местната политика за развитие в областта на бизнес развитието, туризма и междуобщинското сътрудничество.

5. РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

Организацията на изпълнението на общинския план за развитие на община Тервел включва следната последователност от действия, свързани с:

- ресурсното осигуряване и разпределяне на средствата при реализацията на мерките;
- функционалната, институционалната и териториалната организация на действията по изпълнение на мерките, програмите и проектите на плана;

- оперативното управление и координацията между участниците в процеса на реализация;
- мониторингът (наблюдението), оценката и контрола на изпълнението по отношение на целите, действията, ресурсите и резултатите;
- актуализацията и усъвършенстването на самия планов документ, и
- осигуряването на публичност и прозрачност на самия процес на разработване, приемане и реализация на плана, което пряко се свързва със засилване демократичността в управлението.

Всички тези съставни етапи на реализацията следва да бъдат програмно, ресурсово, кадрово и организационно осигурени.

Ресурсното осигуряване и разпределение на средствата при реализация на мерките в рамките на общинския план за развитие на община Тервел се осъществява чрез разработената индикативна финансова таблица (Приложение № 1). Тя дава числен финансов и времеви израз на предвидените в плана мерки. Групирано, основните източници за финансиране на планираните дейности и проекти са:

- национални източници, включващи средствата на държавното финансиране – републикански бюджет, общински бюджети, от търговски дружества с държавно и общинско участие и финансиране от частни търговски дружества;
- средства с източник Европейския съюз – предприсъединителни фондове ФАР, САПАРД и ИСПА до началото на 2007 г.; Структурни фондове и Кохезионен фонд, както и останалите инициативи на Общността - след приемането на страната ни за пълноправен член на ЕС (Вж. Приложение № 2);
- безвъзмездни средства от други източници и донорски програми;
- привлечени средства чрез кредитни инструменти и инвестиционни фондове (Вж. Приложение № 3).

Програмата за реализация и по-специално индикативната финансова таблица следва да се обвържат с процедурата по изработването на проекта на бюджет на общината. В индикативната финансова таблица в резултат от извършен мониторинг и оценка е възможно да се правят целесъобразни оперативни и текущи изменения по промяна на размера на определени средства или прехвърляне на конкретни ресурси, както и да се актуализират отделни източници на финансиране, срокове, приоритети и конкретни изпълнители на мерки от плана.

Функционалната, институционалната и териториалната организация на действията по изпълнение на мерките, програмите и проектите на плана се осъществяват от общинския съвет и кмета на община Тервел, като за целта тези въпроси следва да се решат в рамките на наредба, приета от общинския съвет, с която да се уредят всички въпроси, свързани с текущото управление на реализацията на общинския план за развитие.

Осигуряването на партньорство, публичност и прозрачност при изпълнението на общинския план за развитие на община Тервел поставя важни изисквания към осъществяването на цялостната дейност по разработването, приемането и реализирането на общинския план за развитие. Това е така, защото дейността на общината в областта на местното развитие е неразривно свързана с участието на населението в управлението на местните дела. В този дух и мерките за прозрачност и публичност, които следва да се прилагат при реализирането на плана са различни.

Особено желателно е участието на населението и на социалните партньори непосредствено преди приемането на плана от общинския съвет. Тук следва да се проучи и изясни

общественото мнение относно визията, целите и приоритетите на плана. В определени случаи за по-важни проблеми от развитието на общината ръководството може да приложи и част от формите на допитване до гражданите. Също така тези всички заинтересовани участници в процеса на местно развитие могат и следва да се привлекат в създаваните работните групи или при обсъждането в комисиите на общинския съвет при приемането на предлаганите приоритети и мерки. Приемането на самия план от общинския съвет предполага широко гражданско обсъждане и одобрение. От контактите на общината с гражданите и социалните партньори при обсъждането и приемането на плана до голяма степен зависи формирането на благоприятен климат при последващата реализация на неговите мерки, програми, проекти и конкретни дейности. Приетият план за развитие се нуждае и от съществена медийна подкрепа и последващо до довеждане до знанието на обществеността. В процеса на текущата реализация на плана е препоръчително междинните резултати да се публикуват в уеб-страницата на общината, да се посочват предстоящите мерки и конкретните действия, които следва да се предприемат. На публикуване от страна на общината подлежат не само конкретните мерки на плана, но и съответните действия и процедури, които съпътстват тези мерки.

Друг важен въпрос, свързан с разработването и прилагането на общинския план за развитие, е защитата на принципа на партньорство между местната власт и всички легални партньори, заинтересовани участници в процеса на местното развитие. В този принцип се крие именно силата на подкрепата за плана.

Както всички общини, така и Тервел трябва да разчита на собствения си капацитет и ресурси за финансиране подготовката на проекти и тяхното съфинансиране. От една страна, това означава при съставянето на годишните бюджети да се определят приоритети и да се отпускат средства за разработване и съфинансиране на приоритетни проекти. От друга страна това налага възприемане на активна позиция от общината за мобилизиране на ресурси чрез създаване на партньорства както с НПО, така и с частни фирми и/или други общини, т.е. чрез обединяване на средства.

Продължаването на процеса на финансова децентрализация и предоставяне на по-голяма автономност на местните власти ще допринесат за повишаване на капацитета на общините, в т.ч. на община Тервел за усвояване на средства по Европейските фондове. Освен това се предвиждат и други мерки за утвърждаване на финансовата децентрализация, напр.:

- Разработване на законови процедури, регламентиращи правомощията на общините да емитират дълг: процедури по обезпечаване, получаване и оповестяване на кредитен рейтинг, публичност и отчетност на операциите;
- Стимулиране развитието на общинските кредитни пазари;
- Даване на автономност на местните власти при въвеждането на преференции за инвеститорите (от гледна точка на местните данъци и такси, развитие на инфраструктурата и т.н.) - за насърчаване инвестиционната дейност в общините и предвид процеса на финансовата децентрализация. С действието се цели стимулиране на състезателния характер при привличането на инвеститори от отделните общини.

Всички тези мерки ще доведат до нови възможности за финансиране и разработване на проекти и привличане на инвестиции от местните власти.

За да се осигури постоянното частно съфинансиране на дейностите, финансирани от Структурните фондове, ще се обърне внимание на мерките по Оперативните програми, където се изисква частно съфинансиране. Предвижда се създаването на публично-частни партньорства предимно в областта на концесиите при подобряването на базисната инфраструктура.

Прилагането на принципа на публично-частните партньорства за изпълнението и финансирането на задачите на общинското развитие трябва да се разглежда като въпрос от непрекъснато нарастваща степен на значимост. В настоящия момент участието на частния сектор в изпълнението на програмите за общинско развитие е ограничено почти изцяло до съфинансирани проекти с крайни бенефициенти МСП.

Прилагането на принципа на партньорство е само по себе си механизъм за повишаване на капацитета за усвояване на средства на общината. Усвояването на огромните средства по Структурните фондове и Кохезионния фонд не би било възможно без да се мобилизират усилията на широк кръг от местни партньори, т.е. на цялата общност за развитие, за разработване и предлагане на голям брой висококачествени проекти. В пазарната икономика финансовите средства са съсредоточени основно в частния сектор. Здравите местни партньорства с частния сектор откриват пътя към частно съфинансиране, с което се осигуряват допълнителни средства за местни проекти.

В рамките на този общински план за развитие са предвидени два планови периода – първият включва изпълнението на мерки със срок до 2006 г. Вторият период обхваща новия програмен период – от 2007 до 2013 г. – това е периодът, в който ще се разчита и на Структурните фондове на ЕС. До края на първия условен етап общината би трябвало да е подготвила и създала основния набор от стратегически документи – мерки, програми и проекти, стартиращи през 2007 г. Създадената до тогава “банка” проекти е решаваща за реализиране на инвестиционната част от програмата.

Наложително е да се приложат неотложни мерки за повишаване на програмния и проектен капацитет на общината, доколкото достъпът до тези финансови източници трябва да зависи от нейната действителна способност да представят ефективни и конкурентни проекти. Местните участници трябва да осъзнаят, че успешното им участие в Структурните фондове на ЕС и програмите, подкрепящи регионалното развитие, ще зависи и от тяхната инициатива, способност за поемане на риск, новаторство и капацитет за изграждане на партньорства.

6. НАБЛЮДЕНИЕ, ОЦЕНКА И КОНТРОЛ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ТЕРВЕЛ

Наблюдението на изпълнението на ОПР е задача на Общинския съвет на община Тервел и на Кмета на общината. Това налага съветът да вземе решение за създаване по предложение на кмета на **работна група за наблюдение** на плана. На основа на взетото решение кметът издава заповед за нейното създаване. Групата за наблюдение следва да включва представители на съвета и експерти от състава на общинската администрация, като организацията и функционирането ѝ се регламентира с решение на ОбС (Наредбата за текущо управление на реализацията на общинския план за развитие).

Групата за наблюдение:

- Разглежда и предлага за утвърждаване на индикаторите за наблюдение на степента на изпълнение на плана. В правомощията на съвета е той да утвърди по предложение на кмета на общината изготвеното предложение от групата, като съответно определя техния конкретен набор и стойностите им.
- Периодично извършва преглед на постигнатия напредък и докладва на ръководството на общината за състоянието и възможните мерки.

- Обсъжда резултатите и степента на достигане на целите и приоритетите, изготвя отчет за постигнатите резултати.
- Разглежда резултатите от междинната оценка, ако такава е възложена и прави предложение пред ръководството на общината за предприемане на необходимите действия.
- Ежегодно изготвя доклад за изпълнението, като предлага мерки за промяна, ако това е наложително. Докладът и мерките се предлагат на кмета за последващо внасяне и разглеждане от съвета.
- Прави предложения за усъвършенстване на плана, както и за преразпределяне на средствата по мерките, програмите и проектите.

В рамките на дейността си групата за наблюдение изготвя регулярни или конкретни отчети, които предоставя на съвета и кмета на общината. В отчетите се оценява и прогресът при реализацията на плана и изпълнението на показателите (индикаторите).

Мониторингът води до засилване потенциалните възможности на общинския план за развитие. Това е така, защото тук се осъществява смяна на основния принцип, валиден за създаването на областната стратегия, която е създадена на **принципа “отгоре-надолу”**. Специфично за общинския план за развитие на общината е фактът, че този план следва да се разглежда като важна стъпка в процеса на прилагане на изцяло нов по-демократичен подход на регионално развитие, в основите на който стои **принципът “отдолу – нагоре”**. Това е така, защото именно тук става съчетаването и приемствеността между стратегическите и програмните документи, характерни за политиката на регионално развитие в Европейския съюз. Чрез прилагането на този принцип е възможно да се подобри **сътрудничеството** между различните участници, които си комуникират при изпълнението на плана, като широко се прилага принципът на прозрачност, публичност и партньорство. Внасянето на елементи на обществено обсъждане води до реално обогатяване на ОПР с участието на населението на общината.

Важен момент при организацията на мониторинга е определянето на неговите водещите компоненти. Най-общо тук се включва:

- Определяне на индикаторите за измерване степента на изпълнение;
- Създаване на механизъм за измерване и проследяване на водещите параметри;
- Избор и адаптиране на механизми за сравнение и оценка на резултатите и
- Оценка на резултатите и предприемане на корекции при значими отклонения.

От гледна точка на информационното осигуряване на мониторинга, важен е въпросът за събираемостта на данните за самото оценяване – те следва да са редовни и официализирани, верифицирани, релевантни и прости. Това налага да се осъществява периодична координация и съвместен обмен на информация между общинската администрация на Тервел и регионалната статистика (в град Добрич) за набиране и анализиране на текущи данни и информационни източници.

Вторият важен момент в осъществяването на текущ контрол по изпълнението на целите и приоритетите на ОПР е **процесът на оценяване**. Оценките са структурноопределящ елемент на изпълнението на програмния документ и ориентир за правилността на провежданата места политика на развитие. За общинския план за развитие в зависимост от времевия хоризонт на действие на плана (2005-2013 г.) се формират три вида оценки в съответствие със изискванията на закона.

Предварителна оценка – Тази оценка е препоръчителна и може да се извърши на фазата на разработването на общинския план за развитие на община Тервел преди неговото

окончателно приемане от общинския съвет. Тази оценка следва да се изготви от независим експерт и трябва да включва основно отговор на два принципни въпроса: до колко и как са отчетени предвижданията на Областната стратегия за развитие на територията за съответния период, както и оценка за очакваното въздействие на самата стратегия върху социалната и икономическата ситуация в областта.

Междинна оценка – Тази оценка следва да се извърши в средата на периода на действие на общинския план за развитие: удачно е това да стане през 2009 г. В рамките на тази оценка следва да се оценят обобщените резултати от изпълнението му, като се прави и преглед на степента на достигане на формулираните цели, приоритети и мерки и се отчетат възникнали положителни или отрицателни отклонения. Оценката следва да завърши с конкретен анализ, с които да се предвиди съответната реакция. Това реално може да служи и за начало на евентуално усъвършенстване и актуализация на плана.

Последващата оценка – тази оценка включва:

- Оценка на ефективността и ефикасността на използваните мерки, инструменти и ресурси за изпълнението на плана;
- Оценка на общото въздействие върху социално-икономическата обстановка в общината;
- Анализ на факторите при изпълнението на ОПР;
- Оценка на степента на постигане на приоритетите и мерките и устойчивост на резултатите;
- Изводи относно същността и начина на прилагане на съответния общински план за развитие, както и на резултатите от осъществените мерки.

Наблюдението и оценката следва да проследяват не само използването на финансовия и ресурсен потенциал, но активно да отчитат и физическия прогрес върху територията на общината (настъпващи промени в състоянието на средата в резултат от предприети интервенции). Това изисква набор от специфични индикатори и възможност за алтернативност и адаптивност при оценяване изпълнението на плана.

Предложените в Приложение 4 количествени и качествени индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на плана отговарят на средните изисквания: стремеж към количествено представени индикатори, т.е измерими, систематизирани, стандартизирани с изискванията на Евростат, съпоставими, както и да се допълват от система от данни, която да осигурява периодичното им набиране, верификация на информацията, достъп до тях.

Законът не предвижда изрично осъществяването на тези оценки, но по аналогия тези процедури могат да се провеждат и за настоящия план. Обикновено оценките могат да се осъществяват от групата за наблюдение, но е възможно те да се извършват от независим експерт. За конкретно прилагане на механизма за оценяване е препоръчително общинският съвет да приеме наредба, с която да уреди решаването на подобни въпроси. Наредбата по същество е възможно да уреди и други въпроси, свързани с разработването, приемането, изпълнението и актуализацията на общинския план за развитие, както и с въвеждането на определени механизми и инструменти за управлението и реализацията на плана.

Актуализация

Настоящият план е отворена система. Веднъж приет, той би трябвало да остане относително “твърд” в стратегическата си насоченост и цели, но отворен и гъвкав – по отношение на мерките и проектите.

Заклучение

Общинският план за развитие на община Тервел е основен документ за провеждане на политиката за регионално развитие на местно ниво. С негова помощ се обективизират действията на местната изпълнителна власт и се създават условия за планомерно и целенасочено изпълнение на решенията на общинския съвет и дейността на кмета и общинската администрация.

От гледна точка на неговото последващо прилагане съществуват определени потенциални рискове, които са силно застъпени в дейността на общинските ръководства именно при реализацията на общинския план за развитие. От една страна по отношение на самия процес на планиране и програмиране налице е силен уклон, произтичащ от разбирането, че планът е еднократен акт със завършен краен продукт. Това предполага преди всичко вътрешно усъвършенстване на процеса на планиране и частично развитие на неговите съставни елементи. Ударението се поставя върху партньорството, постигане на “пробиви” в самата негова реализация, изработване на механизъм за мониторинг и оценка и правилно съчетаване на секторното и регионалното развитие. От друга страна съществува рискът от изпадане в другата крайност, свързана с концепцията за “непрекъснатото планиране” в буквалния смисъл на думата, предполагащ перманентна цялостна реорганизация, разбира се, при спазване на определени срокове. Често пъти този процес е свързан с риска за тоталната промяна и отказ от приемственост. Реалната алтернатива е подходът към прилагането на т.н. “структуриран планов процес”, при който планирането и програмирането (в т.ч. и изпълнението на плана) се разделя на стъпки (фази) и е предварително известно кога и с какъв резултат завършва всяка фаза, кой отговаря за нейното осъществяване и кой – за приемането на крайния продукт, кога реално продължава и т.н.

Именно при създаването на общинския план за развитие на община Тервел сме се водили от този подход, тук се спазва изискването към плана, че той следва да се прилага при отчитане на динамично променящите се условия, фактори и предпоставки, с оглед реализирането на дългосрочните и краткосрочните цели на местната политика за развитие.

За целта се налага върху него да се осъществява непрекъснат мониторинг, с помощта на който да се провежда ефективен контрол при етапното му управление. На тази основа периодично планът за развитие следва да бъде актуализиран в програмната си част и поддържан винаги в актуалност при промяна в състоянието на основните социално-икономически процеси и на средата.

Само при спазването на тези изисквания ще може да се осъществява публичност и прозрачност при разработването и реализирането на общинския план и да се провежда ефективен контрол от населението върху дейността на местната власт. Независимо че планът беше разработен в условията на недостатъчна информационна обезпеченост за бъдещето от страна на по-високите нива на планиране, той може да бъде ефикасно средство за диалог с централните и други власти при решаването на текущите и оперативни задачи на местната изпълнителна власт.

И накрая авторският колектив си позволява да изкаже своята сърдечна благодарност за ползотворното и перманентно сътрудничество с ръководството на общината и неговите граждани.

ПРИЛОЖЕНИЯ

**ПРИЛОЖЕНИЕ № 1: ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА НА
ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ**

**ПРИЛОЖЕНИЕ № 2: ПРИОРИТЕТИ НА СТРУКТУРНИТЕ ФОНДОВЕ
НА ЕС ЗА ПЕРИОДА 2007-2013 г.**

<u>Европейски фонд за регионално развитие</u>		
Финансирани основни приоритети и мерки за периода 2007-2013		
Конвергенция/Сближаване	Регионална конкурентоспособност и заетост	Европейско териториално сътрудничество
<ul style="list-style-type: none"> • Изследвания, технологии и развитие, иновации и предприемачество • Информационно общество • Околна среда • Предпазване от рискове • Туризмъ • Транспорт: трансевропейски мрежи и чист градски транспорт • Енергия, вкл. трансевропейски мрежи • Образование • Здравеопазване • Директни помощи за инвестиции в МСП <p><u>Заб.</u>: Регионите с БВП под 75% от средното за Общността имат право на достъп до тази цел</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Иновации и икономика на знанията <ul style="list-style-type: none"> – капацитет за изследвания, технологии и развитие, и иновации – иновации в МСП – предприемачество – финансови инструменти и инкубаторни възможности • Околна среда и предпазване от рискове • Достъп извън основните градски центрове до транспортни и телекомуникационни услуги от общ икономически интерес <p><u>Заб.</u>: Всички региони от ЕС, които нямат право на достъп до цел “Конвергенция”, отговарят на условията по тази цел</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Трансгранични социално-икономически дейности • Транснационално сътрудничество • Работа в мрежа и обмен на опит между регионалните и местните власти

<u>Европейски фонд за регионално развитие</u>		
Финансирани основни приоритети и мерки за периода 2007-2013 по специфични райони		
Селски райони	Райони с природни препятствия	Градско измерение
<ul style="list-style-type: none"> • Инфраструктура • Телекомуникационни мрежи и услуги • Развитие на нови дейности, извън аграрни и рибния сектор • Засилване на връзките между градските и селските райони • Развитие на туризма и услугите в селата 	<ul style="list-style-type: none"> • Достъпност • Икономически дейности, свързани с културното наследство • Устойчиво използване на природните ресурси • Туризмъ 	<ul style="list-style-type: none"> • Възстановяване на физическата среда • Преустройство на нарушени терени • Развитие на историческото и културното наследство с мерки за насърчаване на предприемачеството на местно ниво

Финансирани приоритети и мерки по европейски фондове – избираеми за периода 2007-2013 г.

<u>Европейски социален фонд (ESF)</u>	<u>Фонд “Сближаване”</u>	<u>Селско развитие</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Адаптабилност на работниците • Достъп на търсещите работа до заетост и предпазване от безработица <p>В районите по цел “Конвергенция”, Европейският социален фонд се намесва с цел:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Разширяване на инвестициите в човешкия капитал • Засилване на институционалния капацитет на публичните администрации в следните области: <ul style="list-style-type: none"> - икономика - заетост - социална сфера - околна среда - законова рамка <p>Приоритетната ос, свързана с транснационалното сътрудничество, трябва да бъде включена в оперативна програма.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Трансевропейски транспортни мрежи • Опазване на околната среда • Устойчиво развитие <ul style="list-style-type: none"> - Енергийна ефективност - Възобновяема енергия - Транспорт <p><u>Заб.:</u> Това засяга държавите членки с БВП под 90% от средното за Общността</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подобряване на конкурентоспособността в селското и горското стопанство • Мениджмънт на земите: <ul style="list-style-type: none"> - Устойчиво използване на земеделските земи - Устойчиво използване на горските земи • Диверсификация на селската икономика и качеството на живот в селските райони • Подходът Лидер

Изследвания, технологии и развитие 2007-2013

7-ата Рамкова програма за изследвания, технологии и развитие е фокусирана върху следните 6 приоритета:

1. Създаване на европейски центрове of excellence чрез сътрудничество между лаборатории
2. Лансиране на европейски технологични инициативи
3. Стимулиране творчеството на фундаменталните изследвания чрез конкуренция между екипите на европейско ниво
4. Придаване на повече привлекателност на Европа за най-добрите изследователи
5. Развитие на изследователската инфраструктура в европейски интерес
6. Подобряване на координацията на националните изследователски програми.

Образование и обучение 2007-2013

Новата програма се подразделя в 4 оси:

- Комениус (Comenius): Участие на учениците от ЕС в общи дейности
- Еразмус (Erasmus): Възможност за получаване на висше образование в чужбина
- Леонардо да Винчи (Leonardo da Vinci): Обучения в предприятия и обучителни центрове в друга европейска страна
- Грунтвиг (Grundtvig): действия, свързани с мобилност

Култура 2007

Програмата възнамерява да засили:

- мобилността на работниците
- транснационалното движение на работници и културно-художествени произведения
- междукултурен диалог

<p><u>PACE 2006-2010</u></p> <p>Програма на Общността за подпомагане на предприемачеството и конкурентоспособност та на предприятията</p>	<p>Предложението на Европейската комисия е структурирано около 4 основни цели, подразделени на 18 действия.</p> <p>4-те основни цели са:</p> <p>Цел 1 : ускоряване адаптирането на индустрията към структурните промени;</p> <p>Цел 2 : насърчаване създаването на среда, благоприятна за инициативи и за развитие на предприятията, особено на малките и средните предприятия;</p> <p>Цел 3 : насърчаване създаването на среда, благоприятна за сътрудничество между предприятията;</p> <p>Цел 4 : засилване на по-добрата експлоатация на потенциала на политиките за иновационно, изследователско и технологично развитие.</p> <p>18-те действия са:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Насърчаване и засилване на интеграцията на информационните и комуникационните технологии в бизнес стратегиите 2. Насърчаване на корпоративната социална отговорност и устойчивото производство 3. Засилване на конкурентоспособността на предприятията и адаптирането им към промените в специфични сектори 4. Насърчаване на предприемаческия дух 5. Подпомагане поемането на риск от страна на предприемачите 6. Свързване на предприятия с цел растеж и конкурентоспособност 7. Насърчаване достъпа до финанси за предприятия, особено за МСП 8. Създаване на благоприятна за предприятията регулаторна и административна рамка на национално ниво 9. Засилване на ТГС между компании от ЕС 10. Насърчаване и улесняване на международните бизнес връзки за предприятия от ЕС 11. Функциониране на европейските мрежи за подкрепа на бизнеса 12. Засилване на иновациите чрез по-добри знания и по-ефективен мениджмънт на интелектуалната собственост 13. Насърчаване на технологичния трансфер и кластери 14. Насърчаване на организационните и други не-технологични иновации, вкл. и дизайн 15. Анализ и мониторинг за подобряване разбирането на вътрешните фактори за конкурентоспособността и иновативността на предприятията 16. Принос за подобряване качеството на регулаторната рамка на Общността 17. Оценка 18. Разпространение
--	---

План за действие в областта на иновациите

През април 2004 г. е публикуван консултативен документ, фокусиран върху следните 6 цели:

- иновиране навсякъде
- поява на иновацията на пазара
- знания навсякъде
- инвестиране в иновацията
- умения за иновации
- ефективно управление на иновациите

Околна среда 2007-2013

Възможности за финансиране чрез следните инструменти:

- LIFE – Демонстрационни проекти
- Natura
- Трети страни
- Подпомагане на екологични организации.

План за действие в областта на предприемачеството

Представяне на сайта на Генерална дирекция “Предприятия” на 5 цели и 9 ключови действия:

http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/action_plan.htm

Цели:

- Подхранване на предприемаческия дух
- Насърчаване на повече хора да станат предприемачи
- Свързване на предприемачи с цел растеж и конкурентоспособност
- Подобряване на финансовия поток
- Създаване на по-благоприятна за МСП регулаторна и административна рамка

9-те ключови действия са:

1. Предприемачество и младежите
2. Намалване на риска от провал в бизнеса
3. Улесняване на трансфера на бизнес дейности
4. Подобряване на социалната сигурност на нови собственици на малък бизнес
5. Подпомагане “по мярка” на жените и етническите малцинства
- 6А. Улесняване сътрудничеството на малкия и средния бизнес на вътрешния пазар
- 6В. Подкрепа за иновативните кластери
7. По-голяма справедливост (equity) и по-силен баланс
8. Вслушване в предложенията на МСП
9. Намалване сложността с цел справяне с данъчното законодателство

Услуги от общ интерес

Публикуването на Бялата книга по този въпрос е от юни 2004 г. Тази Бяла книга предлага Комисията:

- да приеме решение за прилагането на чл. 86 от Договора за държавната помощ във вид на компенсация за публична услуга, предоставяна по някои доверени задачи при функционирането на услуги от общ икономически интерес, до юли 2005 г.,
- да приеме общностната рамка за държавната помощ във формата на компенсация за публична услуга, до юли 2005 г.
- да приеме изменение на Директива 80/723/ЕЕС за прозрачността на финансовите връзки между държавите членки и публичните задачи, до юли 2005 г.,
- да доизясни при какви условия компенсациите за публична услуга могат да бъдат държавна помощ по силата на чл. 87 (1), до юли 2005.

Държавите членки

- трябва да подпомагат Комисията при прилагането на новата законова рамка и по-конкретно чрез ясно дефиниране на задълженията за публично обслужване и чрез прилагане на прозрачни правила на компенсация.

ПРИЛОЖЕНИЕ № 3: ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ, ОПЕРИРАЩИ В БЪЛГАРИЯ

Avlar Bioventures Fund 2 (www.avlar.com/evlar_site_in_pro.htm)

Период на действие: 2001-2006

Региони: ЕС(15+10), България, Румъния, ЕАСТ

Проекти, които се финансират от Инвестиционния фонд:

- Здраве, социална сфера, нови технологии, политика на МСП, Иновации, Икономика, Финанси;
- Подкрепа на фирми от сферата на биотехнологиите и здравеопазването (при създаването и в ранен етап на развитие)
- Фондът участва до 10 % от рисковия капитал на компанията, с максимум до 3.3 млн.евро

Годишен бюджет на фонда - 45-75 млн.евро;

Финансиране на проекта: до 3.3 млн.евро

Baring Private Equity Partners (www.bpep.com/bpep/index.asp)

Региони: ЕС(15+10), България, Румъния, Нови независими държави, Азия

Проекти, които се финансират от Инвестиционния фонд:

- капиталово финансиране за средния предприятия, които планират разширяване;

Фондът ще държи мажоритарен или миноритарен дял

Годишен бюджет - 15 млн.евро;

финансиране на проекта: между 5 и 10 млн.евро

DBG Eastern European Fund LTD 2 (www.dbgee.com)

Период на действие: 2003-2013

Региони - България, Румъния, Балкани

Проекти, които се финансират от Инвестиционния фонд:

- Услуги, Политика на МСП, Индустрия, Заетост, Икономика, Финанси, Местно развитие
- Капиталово финансиране за периферни компании; насърчаване на инвестициите, насърчаване на производството

Бенефициенти - корпорации, малки и средни фирми

Годишен бюджет - 80 млн. Евро;

финансиране на проекта: между 3 и 12 млн.евро

Black Sea Fund L.P (www.globalfinace.gr)

Региони - България, Румъния, Нови независими държави, Балкани

Проекти, които се финансират от Инвестиционния фонд:

- Услуги, Политика на МСП, Индустрия, Икономика, Финанси
- Капиталово финансиране за компании с потенциал за растеж
- Малки и средни предприятия;

Фондът участва с инвестиция, не по-поляма от 15 % от поверения капитал на всяка една компания

Годишен бюджет - 100 млн.евро;

Финансиране на проекта: между 2.2 и 10.1 млн.евро

ПРИЛОЖЕНИЕ № 4: ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА МОНИТОРИНГ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

- Темп на нарастване на приходите от продажби на човек
- Повишаване равнището на заетост, мъже, жени (2004 = 100%)
- Различия в равнището на заетост по населени места
- Повишаване равнището на заетост във високотехнологични сектори (2004 = 100%)
- Намалване равнището на безработица, мъже, жени (2004 = 100%)
- Различия в равнището на безработица по населени места
- Повишаване равнището на доходите (2004 = 100%)
- Ръст на местните и чуждестранни инвестиции “на зелено” и в обновяване/разширяване на съществуващи производства (2004 = 100%)
- Ръст на реализирания износ (в стойностно изражение) (2004 = 100%)
- Трайни стандартни параметри на питейната вода (във всички селища)
- Изградена канализационна мрежа, км, (2004 = 100%)
- % на трайно премахнати нерегламентирани сметища (2004% = 100%)
- Подобрени общински пътища в лошо състояние и такива без настилка в км (2004% = 100%)
- Подобрена улична мрежа в лошо състояние в км (2004 = 100%);
- Брой стандартни обитавани жилища на 1000 човека (2004 = 100%)
- Брой жилища без основни благоустройствени елементи (ток, вода, канал) (2004 = 100%)
- Брой жилища с енергиен сертификат (2004 = 100%)
- % отпадни води, подложени на първично пречистване
- % отпадни води, подложени на вторично пречистване
- % на домакинствата / стопанските предприятия, обслужвани от новите / подобрени системи за водоснабдяване
- Подобряване ефективността на водоснабдяването (в %)
- Намалван на загубите на вода по водопреносната мрежа (в %)
- Процент на регионалните предприятия, доволни от мерките, свързани с подобряване на комуналните услуги
- Дължина (в километри) на построената / обновена електропреносна / газопроводна мрежа (% от мрежата, която е завършена)
- Дължина на инсталираната широколентова (оптичен кабел) мрежа (в км)
- Брой на абонатите на Интернет на 1000 жители
- Брой на създадените "онлайн" услуги
- Брой на новосъздадените фирми, които предлагат услуги, свързани с информационните технологии (on-line, електронна търговия и др.)
- Брой изградени обекти на местната и регионална бизнес инфраструктура, които са получили подкрепа, в т.ч. регионални бизнес офиси, изложбени зали, бизнес инкубатори, бизнес центрове, индустриални паркове, производствени зони и др.
- Брой на малките и средни предприятия (собственици – мъже / жени), които получават бизнес услуги
- Площ на изградените нови бизнес подкрепящи инфраструктурни обекти
- Брой на изградени технопаркове и техно-инкубатори
- Размер на инвестициите за развитие на технопаркове и техноинкубатори и регионални центрове за изследвания и технологии (% от общите инвестиции)
- Брой на пазарно ориентирани изследователски проекти, получили помощ
- Брой на фирмите, разположени в технопарковете и техно-инкубаторите
- Общ размер на инвестициите, привлечени в технопарковете
- % на успешно завършените пазарно ориентирани изследователски проекти
- Брой на създадените регионални кълъстери и мрежи
- Брой на фирмите, участващи в регионални кълъстери

- Създадени нови местни туристически продукти
- Създадени нови фирми в областта на туризма
- Предоставена площ в туристически обекти (м2)
- Брой на нови маркетингови инициативи / схеми за промоциране на туристическия бизнес
- Брой на създадени/подобри атракции
- Дължина на изградена нова/подобнена техническа инфраструктура в подкрепа на местни туристически продукти
- Изградени/модернизирани културни обекти (2004 г.=100%)
- Брой туристи (2004 г.=100%)
- Брой на продадените нощувки годишно във фирмите- (след 1 година)
- Среден брой посетители на ден
- Брой на служителите, участващи в програмите за обучение (тип, продължителност)
- Брой на МСП, получаващи финансова помощ за обучение (машаб, тип, продължителност)
- Брой съвместни проекти между работодатели и студенти
- Брой нови учебни програми, ориентирани към регионални и местни пазари на труда
- Дял на целевото население, участвало в програмите за обучение
- Дял на студентите, включени в стажове, практики и други форми за придобиване на практически опит
- Процент на настанените на работно място бенефициенти (%)
- Повишаване на квалификацията на целевото население (%)
- Брой на компютрите на 100 ученика в училищата
- Брой на Интернет места на 100 ученика в училищата
- Брой на компютрите на 100 студента във висшите училища
- Брой на Интернет места на 100 студенти във висшите училища
- Брой обучителни часове, насочени към ИКТ (часове x обучавани)
- Брой обучавани ученици и студенти в ИКТ съобразно техния профил
- Брой, относителен дял и индекси на изменение на броя на лицата, преминали през обучение за предприемачество, усъвършенстване на притежаваната квалификация, обучение за ключови знания и умения
- Проведени активни мерки на пазара на труда, в т.ч. за групи в неравностойно положение
- Брой осигурени места за квалификации на групи в неравностойно положение
- Предприети и организирани квалификационни курсове за групи в неравностойно положение
- Предоставени консултации и съвети за групи в новоразкрити работни места
- Относителен дял на безработните лица, устроени на работа, от общия брой на лицата от групите в неравностойно положение
- Подпомогнати проекти за обновяване на града
- Брой преминали общински служители в програми за повишаване на квалификацията

Индикативна финансова таблица към план за развитие на Община 2006-2013г

х - възможни източници на финансиране

№ на ред	Мерки/програми Проекти	Срок	Отговорна институция/патньори	Необходими средства (хил. лв.)	Източници на финансиране				Забележка
					Община	Държава	Фондове ЕС, друга помощ	Частни средства	
ПРИОРИТЕТ 1: ИЗГРАЖДАНЕ НА КАЧЕСТВЕНА ЖИЗНЕНА СРЕДА С МОДЕРНИ ИНФРАСТРУКТУРИ И СЪХРАНЕНА ЕКОЛОГИЯ									
Специфична цел 1: Развитие и модернизация на техническата инфраструктура за по-ефективно обслужване на бизнеса и населението и подобряване на жизнената среда									
М 1: Подобряване параметрите и състоянието на транспортната инфраструктура									
	Ремонт и реконструкция на второкласната и третокласна пътна мрежа	постоянен	ИАП			x	x		
	Подобряване достъпа до места с изявен туристически интерес	2010	община, държава		x	x	x		
	Ремонт и текущо поддържане на общинската пътна мрежа	постоянен	община	6200		x	x		
	Основен ремонт на пътната настилка в град Тервел	2006-2009	община	4800	x	x	x		
	Ремонт на улична мрежа в населените места на общината	2006-2013	община	6000	x	x	x		
М 2: Подобряване състоянието на водопреносната и канализационна мрежа									
	Реконструкция на магистрални външни водопроводи в град Тервел	Поетапно до 2013	“Вик” ООД	2500	x	x	x		
	Реконструкция на вътрешна водопроводна мрежа град Тервел	Поетапно до 2009	“Вик” ООД	3000	x	x	x		
	Изграждане на обект "Водоеми 2 x 2000" град Тервел – Втори етап	Поетапно 2006	Община	120	x	x	x		
	Рехабилитация на стари и изграждане на нови водопроводни мрежи и водонапорни кули в населените места и подобряване на водоснабдяването	Поетапно до 2009	Община	1700	x	x	x		
	Ремонт на естествените водоизточници в селата Безмер, Зърнево и Коларци	Поетапно до 2009	Община	80	x	x	x		
	Проектиране и изпълнение на мероприятия по реконструкция на канализационната система	Поетапно до 2013	Община, “Вик” ООД	4500		x	x		
	Реконструкция на ГПСОВ Тервел- втори етап	2006-2009	Община	260		x	x		
	Изграждане на канализационна мрежа в кв. „Север” град Тервел	2006	Община, “Вик” ООД	2800			x		
М 3: Доразвиване на комуникационната инфраструктура									
	Подобряване на телекомуникационното обслужване в общината на основата на нови цифрови телефонни централи и разширение на селищната телефонна мрежа	постоянен	община, държава				x		
	Подобряване на предоставяните далекосъобщителни услуги в икономически изостаналите части на общината, включително безжичен абонатен достъп	постоянен	община, държава				x		
	Цифровизация на фиксирания телекомуникационна мрежа и разширяване обхвата и качеството на предлаганите съобщителни услуги	постоянен	община, държава				x		
М 4: Обновяване и доразвиване на енергийната инфраструктура									
	Изграждане на нови трансформаторни постове и присъединяването им към мрежата средно напрежение	2007-2012	община			x			

Реконструкция и разширение на мрежите ниско напрежение в гр. Тервел и селата Войниково, Градница, Зърнево, Главанци, Ангелари, Поп Груево, Кладенци	2006-2013	община, НЕК			x		x	
Изграждане на газоснабдителна мрежа и газификация на общината	2006-2013	община	6500		x	x		
Специфична цел 2 : Подобряване на състоянието на околната среда								
М 1: Подобряване състоянието на атмосферния въздух								
Ограничаване на емисиите от оловни аерозоли в резултат на употребата на оловни бензини								
Редуциране замърсяването на атмосферния въздух чрез намаляване на емисиите на вредни вещества от промишлеността, автомобилния транспорт и битовия сектор	2006-2009	община, РИОСВ	7		x	x		
Информираниост на населението, екологично обучение и възпитание	постоянен	община	1		x			
М 2 : Реализиране на Програмата за управление на отпадъците в община Тервел								
Разработване на система за разделно събиране – хартия /пластмаса / стъкло	2007	община	10			x		ПУДООС
Подмяна на амортизираната обслужваща техника с високоефективна	2009	община	500			x	x	
Пълно задоволяване на нуждите на населението със съдове за ТБО	ежегодно	община	10-годишно		x			
Актуализация на маршрутните графици за извършване на дейностите по чистота	ежегодно	община						
Въвеждане на организирано сметосъбиране и сметоизвозване във всички населени места в община Тервел	2009	община	500			x	x	
Провеждане на прегледи за пролетно почистване в населените места	ежегодно	община	5		x			
Изграждане на модерно депо за ТБО в Област Добрич	2009	община						ИСПА
Привеждане на съществуващите съоръжения (депа) в съответствие с изискванията на нормативната уредба	поетапно 2009	община	500		x	x		
Закриване и рекултивиране на неконтролирани депа и сметища, които не могат да бъдат адаптирани към нормативните изисквания	2006-2007	община	350				x	ПУДООС
Ликвидиране на съществуващи и предотвратяване възникване на нови нерегламентирани смети	2006-2007	община	75		x		x	
М 3: Опазване на биологичното разнообразие								
Изграждане и поддържане на база данни за защитените обекти на територията на общината	постоянен	община, РИОСВ	1		x		x	
Разработване на туристически пакет, свързан с развитие на екотуризма и ловен туризъм (информационен център)	постоянен	община	10		x		x	
Изготвяне на кадастър на лечебните растения, осигуряващ данни за местоположението, границите, размерите, собственост на находищата, количествените запаси и степен на ползване на ресурсите им	2006	община, ДДС	4		x		x	
Мерки за предотвратяване на горски пожари, забрана за палене на стърнища и гори	постоянен	община, РСПАБ						
Информираниост и привличане на обществеността за опазване на биоразнообразието в защитените територии	постоянен	община	1		x		x	
М 4: Ограничаване на шумовото въздействие								
Разработване и поддържане на база данни за шумовото замърсяване на територията на Тервел	2006	община, РИОКОЗ	1					
М 5: Развитие на определени градски зони								
Реконструкция на асфалтова настилка на алеи 3 км.	2006-2013	държава, донори	300			x	x	
Рехабилитация на зелените площи и зони за отдих	2006-2013	община, държава, донори	200					
Поддържане и облагородяване на междублоковите пространства	2006-2013	община	400		x			

благоустрояване на квартал "Изгрев" гр.Тервел	2006-2009	община	600	x	x	x		
Санирание на панелните жилища	2010-2013	община, държава		x	x	x		
ПРИОРИТЕТ 2: РАЗВИТИЕ НА АГРАРЕН СЕКТОР И ХРАНИТЕЛНОВКУСОВА ИНДУСТРИЯ								
Специфична цел 1: Оптимално използване на природните ресурси								
М 1: Развитие на модерно животновъдство								
Изготвяне на бизнес планове и проекти за създаване на модерни ферми	2006-2007	община, фермери	120	x		x	x	
Осигуряване на компетентна информация за подходящи породи, изисквания за качество, пазарни конюнктури	постоянен	община, държава	95	x	x	x		
Административна подкрепа в изготвяне и реализация на инвестиционните проекти	постоянен	община, държава	100	x	x	x	x	
Изготвяне на устройствени проекти и осигуряване на базова инфраструктура	2006-2008	община	2000	x	x	x		
М 2: Подмяна и увеличаване на трайните насаждения (масиви от култивирани билки, лозя и овощни градини)								
Максимално оползотворяване на възможностите на САПАРД	2006-2007	фермери и производители	10000			x	x	
Съдействие за комасация на необходимата земя	2006-2013	община, държава	25	x	x		x	
Маркетингане на възможностите за привличане на инвеститори	2006-2013	община, бизнес	35	x			x	
М 3: Екологизация на земеделието								
Разпространение на информация за изискванията и предимствата на биологичното земеделие	постоянен	община, държава	150	x		x		
Организационна помощ за сертифициране и регистрация на биологични ферми	постоянен	община, държава	100	x	x	x		
Организиране на базари за продукти от биологични ферми	постоянен	община	200	x		x		
М 4: Подобряване на достъпа до земеделските стопанства и естетизиране на ландшафта								
Изграждане и стабилизиране на селскостопански пътища	2007-2013	община	220	x				
Устройване на полски чешми, крайпътни залесявания, заслони, места за почивка	2006-2013	община, държава	100	x	x			
М 5: Изготвяне/актуализация на земеустройствени проекти и схема за райониране								
Специфична цел 2: Подобряване на организацията и качеството на човешките ресурси в аграрния сектор								
М 1: Осигуряване на масов достъп до актуална информация и повишаване на научното обслужване в аграрния сектор								
			200	x	x	x		
М 2: Укрепване на съществуващите и създаване на нови браншови организации на производители (зърнопроизводители, билкари, овощари, лозари, пчелари, животновъди)								
Преустройство и модернизация на пчелините по изискванията на ЕС		община, бизнес	290	x		x	x	
М 3: Подкрепа на млади фермери								
			950	x		x		
М 4: Подкрепа за натурални и полупазарни стопанства с цел превръщането им в пазарно-ориентирани								
		община, НПО	1000	x		x	x	
Специфична цел 3: Подобряване на качеството и маркетинга на земеделските продукти								
М 1: Подпомагане на фермерите да се приспособят към нарастващите изисквания на стандартите на ЕС								
		община, държава	2000	x		x		
М 2: Изграждане на лаборатория за сертифициране на качествата на пресни и преработени селскостопански продукти								
		община, държава		x	x	x		

М 3: Изграждане на земеделско тържище и борса		община, бизнес	1500	x		x		
Специфична цел 4: Разнообразяване на икономическите дейности и повишаване качеството на живот в селските райони								
М 1: Създаване на малки индустриални паркове за привличане на инвеститори в предприятия за преработка на билки, плодове и зеленчуци (замразяване, сушене, консервиране, дестилиране)	2006-2010	община, СИП	2100	x	x	x		
М 2: Подпомагане на частни инициативи в създаване на микропредприятия (сувенири, пакетирани на храни)	2006-2010	община, СИП	890	x		x		
М 3: Подпомагане на частни стопани в устройване на къщите си за приемане на гости-туристи	2006-2012	община, СИП	120	x		x		
Специфична цел 5: Създаване на условия за включване към регионален клъстер "Храни"								
М 1: Популяризиране на клъстера като висша организационна форма за отстояване на пазари и конкуренция	2006-2008	община, бизнес	40	x	x	x	x	
М 2: Организиране на заинтересованите производители, създаване на партньорство	2006-2013	община, бизнес		x	x	x		
М 3: Оползотворяване на държавните целеви фондове за институционално изграждане на клъстери	2006-2013	община, бизнес		x	x	x		
М 4: Създаване на център за разпространение на информация, обучение, консултации и подкрепа на стартиращи фирми в сектора	2006-2013	община, бизнес, държава	900	x	x	x	x	
М 5: Създаване на координационна програма за насочване на нови инвестиционни инициативи към клъстер "храни"	постоянен	община, бизнес, НПО	80	x	x			
ПРИОРИТЕТ 3: ИЗГРАЖДАНЕ НА ДИНАМИЧНА ОБЩИНСКА ИКОНОМИКА								
Специфична цел 1 : Изграждане на подходяща бизнес среда за повишаване на инвестиционния интерес към общината и диверсификация на икономиката								
М 1: Маркетинг на общината, премахване на пречките за инвестиции и координиране на инициативите за икономическо развитие								
Маркетингова реклама за извоюване и утвърждаване имиджа на община Тервел като добро място за бизнес	постоянен	община, бизнес, НПО	50	x			x	
Разработване на "Бизнес профил на община Тервел", съдържащ подробна и актуална информация, насочен към потенциалните инвеститори	2006-2007	община, бизнес, НПО	25	x			x	
Представяне на общината в национални изложения и борси (вкл. и Интернет)								
Отреждане и инфраструктурно обезпечаване на терени за инвестиции "на зелено"	2006-2007	община, бизнес						
Редовни срещи на администрацията с бизнеса за представяне и обсъждане на бъдещи съвместни намерения и проекти. Създаване на съвет за партньорство	2007-2009							
М 2: Подкрепа за развитието на бизнес инфраструктура подпомагаща предприемачеството								
Създаване на бизнес инкубатор или бизнес парк	2006-2010	община, бизнес		x			x	
Обновление инфраструктурата на бизнес зона "Североизток"	2006-2009	община, бизнес	590	x		x	x	
Подобряване достъпа и изграждане на "он-лайн" публични и бизнес услуги, (в т.ч. поддържане на общинска интернет страница)	постоянен	община, бизнес, НПО	50	x		x	x	
Изграждане на информационен и комуникационен „call“ център	2006-2007	община	10	x		x		
Подкрепа за развитието на местните МСП (в т.ч. и за стартиращи фирми) и създаването на връзки със сходни предприятия от областта и района	2006-2009	община, държава, бизнес, НПО	90	x		x	x	

Стимулиране въвеждането на пазарно ориентирани технологични проекти, в т. ч. и за стартиращи фирми и МСП	постоянен	община, държава, бизнес, НПО		x	x	x	x	
М 3 Диверсификация на икономическите дейности								
Разкриване на нови високотехнологични производства	2006-2013	община, бизнес, НПО						
Разкриване на предприятия за обработка на селскостопанска продукция	2006-2013	община, бизнес						
Възраждане на стари производства чрез коопериране с водещи фирми от региона и включване в клъстери	2006-2013	община, бизнес						
Специфична цел 2: Развитие на туризъм								
М: 1 Социализиране на богатото природно и културно историческо наследство /КИН/								
Създаване на отдел или секция "Туризъм" в общинската администрация, който да се занимава с проблемите на развитието на богатото природно и културно-историческо наследство	2006-2007	община, бизнес, НПО		x		x	x	
Коопериране на общината с потенциални инвеститори в тази област – може и чуждестранни	2006-2007	община	30	x		x	x	
Предлагане на КИН като завършен туристически продукт "собствена марка" в рекламна страница на общината	постоянен	община, бизнес, НПО	3	x		x	x	
Изграждане на инфраструктурата и адаптация на всички съществуващи и новооткрити обекти за включване в обща система за културен туризъм на Община Тервел	постоянен	община, НПО		x		x		
М 2: Развитие на познавателен и екологичен туризъм чрез организиране на туристически маршрути								
Създаване на Туристически информационен център в общината	2006-2007	община, НПО	50	x		x		
Разработване на общ стратегически план за развитие на туризма в общината	2006-2008	община, НПО, Туристически информационен център	5	x		x	x	
Улесняване на достъпа до природните забележителности и историческите места и подобряване състоянието на заобикалящата ги среда /кандидатстване по проекти за достъп/	2006-2009	община, държава	300	x	x	x		
Осигуряване и подобряване на техническата инфраструктура – изграждане на екопътеки, пункт за наблюдение на птици, изграждане на информационен център – реализиране на проект "Суха река – кът от рая под небето на Добруджа"	2007-2009	община, държава, НПО	650	x	x	x	x	
Подобряване на информираността на населението относно възможностите за развитие на туризъм и стартиране на собствен бизнес	постоянен	община, НПО, Туристически информационен център		x		x	x	
Интегриране на общината със съседните общини Кайнарджа, Алфатар, Крушари и Добрич селска	постоянен	община, НПО, Туристически информационен център		x		x	x	
Установяване на контакти с фирми, организиращи регулярни маршрути за реклама на своите продукти или съпътстващи друг отдих	постоянен	община, НПО, Туристически информационен център		x		x	x	
Поддържане и експониране на всички обекти, представляващи интерес за посещение от страна на туристическия поток	постоянен	община, НПО, Туристически информационен център		x		x	x	
ПРИОРИТЕТ 4. РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ И СОЦИАЛНО СБЛИЖАВАНЕ								
Специфична цел 1: Постигане на гъвкав пазар на труда и социална интеграция								

Усъвършенстване на системата за работа с работодателите, с цел максималното им обхващане и насърчаване за използване на предлаганите от ДБТ услуги по заетостта, съобразно ситуацията на пазара на труда	постоянен	община, бизнес, НПО, МТСП		x			x	
Усвояване на нови техники и методики за работа, насочени към всеобхватно и качествено обслужване на търсещите работа лица	постоянен	община, бизнес, НПО		x			x	
Изграждане на информационна система за търсената от инвеститорите работна сила и съответно предлаганите специалисти	постоянен	община, бизнес		x				
Развитие на професионалните умения в подкрепа на местната икономическа активност и повишаване адаптивността на човешките ресурси	постоянен	община, бизнес, МОН, НПО	900	x			x	
Помощ за обучение и самонаемане на индивиди	постоянен	община, бизнес, НПО, държава		x	x			
Подкрепа за професионално обучение на предприемачи и самонаети	постоянен	община, бизнес, НПО, МТСП	120	x				
Действия за увеличаване устойчивото участие на жените в пазара на труда	постоянен	община, бизнес, НПО, МТСП	100		x			
Действия за засилване на социалната интеграция на хората в неравностойно положение, в т.ч. хората, изложени на социално изключване, малцинствата и хората с увреждания	постоянен	община, бизнес, НПО	150		x			
Развиване на връзки между социалните и икономическите партньори и мониторинг на нуждите на пазара на труда	постоянен	община, бизнес, НПО	25	x	x		x	
Програми за подкрепа на диалога между публичните и частни органи свързани със заетостта	постоянен	община, бизнес, НПО		x	x			
Адаптиране на съществуващата и създаване на нова образователно-квалификационна инфраструктура с много-целево предназначение	2007-2013	община, бизнес, НПО		x	x			
Специфична цел 2: Повишаване на качеството на човешкия капитал								
М 1: Развитие на образованието								
Ремонт на сградата на ЦДГ 1 гр. Тервел	2006-2023	община	150	x	x	x		
Ремонт на сградата на ЦДГ 1- ви юни гр. Тервел	2006-2013	община	150	x	x	x		
Ремонт на сградата на ЦДГ Здравец гр. Тервел	2006-2013	община	150	x	x	x		
Ремонт на сградата на ЦДГ с. Зърнево	2006-2013	община	150	x	x	x		
Ремонт на сградата на ЦДГ с. Орляк	2006-2013	община	80	x		x		
Ремонт на сградата на ЦДГ с. Жегларци	2006-2013	община	60	x				
Ремонт на сградата на ЦДГ с. Честименско	2006-2013	община	30	x				
Ремонт на сградата на ЦДГ с. Нова Каменна	2006-2013	община	60	x				
Ремонт на сградата на ЦДГ с. Градница	2006-2013	община	50	x				
Ремонт на сградата на ЦДГ с. Каблешково	2006-2013	община	50	x		x		
Ремонт на сградата на ЦДГ с. Божан	2006-2013	община	50	x				
Поетапна подмяна на оборудване в ЦДГ	2006-2013	община	70	x				
Изграждане на логопедичен кабинет за детските градини в гр. Тервел	2006-2009	община	15	x				
Ремонтно възстановителни дейности в СОУ "Йордан Йовков" – гр. Тервел	2006-2009	община, държава	450	x	x	x		
Ремонтно възстановителни дейности в ОУ "Паисий Хилендарски", с. Безмер	2006-2013	община	160	x				
Ремонтно възстановителни дейности в ОУ "Александър Стамболийски", с. Божан	2006-2013	община	90	x				
Ремонтно възстановителни дейности в ОУ "Св. Св. Кирил и Методий", с. Жегларци	2006-2013	община	100	x				
Ремонтно възстановителни дейности в ОУ "Христо Ботев", с. Зърнево	2006-2013	община	100	x	x	x		
Ремонтно възстановителни дейности в ОУ "Доктор Петър Берон", с. Коларци	2006-2013	община	100	x	x	x		
Ремонтно възстановителни дейности в ОУ "Отец Паисий", с. Нова Камена	2006-2013	община	100	x	x	x		
Ремонтно възстановителни дейности в ОУ "Васил Друмев", с. Орляк	2006-2013	община, държава	190	x	x	x		

Ремонтно възстановителни дейности в ОУ "Васил Левски", с. Поп Груево	2006-2013	община	90	x	x	x		
Ремонтно възстановителни дейности в НУ "Васил Левски", с. Градница	2006-2013	община	50	x	x	x		
Ремонтно възстановителни дейности в НУ "Христо Ботев", с. Каблешково	2006-2013	община	50	x	x	x		
Ремонт и модернизация на физкултурния салон в гр. Тервел	2006-2009	община	30	x	x	x		
Ремонт и модернизация на физкултурния салон в с. Безмер	2006-2013	община	20	x	x	x		
Ремонт и модернизация на физкултурния салон в с. Зърнево	2006-2013	община	20	x	x	x		
Ремонт и модернизация на физкултурния салон в с. Коларци	2006-2013	община	20	x	x	x		
Ремонт и модернизация на физкултурния салон в с. Жегларци	2006-2009	община	40	x	x	x		
Ремонт и модернизация на физкултурния салон в с. Нова Каменна	2006-2013	община	30	x	x	x		
Изграждане на физкултурен салон в с. Орляк	2006-2013	община	250	x	x	x		
Изграждане на спортни площадки във всички училища	2006-2013	община	150	x	x	x		
Осигуряване на средства за закупуване на училищни автобуси	2006-2013	община, МОН	60		x	x		
Осигуряване на средства за подкрепа на ученическите състави и отбори	2006-2013	община	24	x	x	x		
Изграждане на ученически стол в с. Коларци	2006-2009	община	50	x				
Интеграция на децата от етническите малцинства в образователния процес	постоянен	община, МОН	20	x		x		
Създаване на училищни настоятелства в селата	постоянен	община						
Повишаване на квалификацията на учителски и управленски кадри	постоянен	община, МОН	100	x	x	x		
Включване на информационните и комуникационни технологии в училищата	постоянен	община, МОН	100	x	x	x		
Работа по международни и местни проекти в сферата на образованието	постоянен	община, МОН				X		
Специфична цел 3: Подобряване на здравните услуги и свободния достъп до тях								
Закупуване на апаратура и медицинска техника за допълване на оборудването на МБАЛ	2006-2013	община, МЗ	150	x	x			
Ремонт на покрива на покрива на бившата поликлиника, където се помещават общопрактикуващите лекари	2006-2009	община	40	x				
Осигуряване на 3 оборудвани автомобили за спешна медицинска помощ	2006-2013	МЗ	80	x	x			
Ремонт и модернизация на детската ясла в гр. Тервел	2006-2009	община, държава	60	x	x	X		
Създаване на материална база за създаване на нова яслена група и две групи в детските заведения на гр. Тервел	2006-2013	община	20	x				
Създаване на детска млечна кухня, като звено към детските ясли	2006	община	20	x				
Провеждане на общинска политика за намаляване броя на здравно неосигурените лица, особено в селата	постоянен	община						
Участие в международни проекти и здравни мрежи	постоянен	община						
Специфична цел 4: Развитие на културата, спорта и младежките дейности								
М 1. Развитие на културата, опазването и експонирането на културно-историческото наследство								
Осигуряване на инвестиции за обновяване на културните институции: Периодичен ремонт на читалищата, Подновяване на материалната база в читалищата, Създаване на етнографски сбирки в някои населени места, като се използва свободният обществен фонд – училища, детски градини и др.	2006-2013	община, държава	800	x	x	X		
Опазване, експониране и социализиране на културно-историческото наследство: Създаване и поддържане на база данни за културно-историческото наследство, Програма за опазване на културните сгради и места	2006-2013	община	5	x		X		
Насърчаване на предприемачеството в сферата на културата, обвързване с културния туризъм	2006-2013	община		x				

Създаване на партньорства между общинската власт, културните институции, неправителствения сектор и бизнеса за насърчаване на художественото творчество и обогатяване на културния календар на общината	2006-2013	община, НПО		x				
Повишаване квалификацията на работещите в сферата на културата	2006-2013	община	8	x				
Провеждане на политика за устойчиво развитие на финансиране на творби на изявени местни културни дейци и на деца с изявени творчески наклонности в различни области	2006-2013	община	24	x	x			
Културен обмен на самодейните формации в общината	2006-2013	община	50	X		X		
Поддържане на устойчивата тенденция за осигуряване на изявени национални изпълнители и състави в рамките на общинските мероприятия	2006-2013	община	50	x				
Осигуряване на средства за изяви извън общината	2006-2013	община	100	x				
М 2: Подкрепа на спортните клубове и дейности								
Възстановяване на детско-юношеския спорт – футбол, лека атлетика, колоездене	2006-2013	община	50-годишно	x	x		x	
Финансиране изграждането на сектор за места за сядане на градския стадион	2006-2009	община, държава	100	x	x	x		
Възстановяване на лекоатлетическата писта		община	15	x	x	x		
Възстановяване на лекоатлетически крос "Златна есен", крос "Хан Тервел", междучилищен футболен турнир	2006-2013	община	16	x		x		
Специфична цел 5: Развитие на социалните услуги и интеграция на уязвимите групи								
М 1: Развитие на социалните услуги								
Изграждане на дом за стари хора в с. Полковник Савово	2006	община	258	x	x			
Създаване на нови алтернативни социални услуги	2006-2013	община	20	x	x			
Активно включване на неправителствения сектор в подобряване предоставянето на социални услуги	2006-2013	община, НПО						
М 2: Интеграция на уязвимите групи								
Изграждане на достъпна среда за хора с увреждания в обществените и публични сгради	2006-2009	община, държава	20	x	x	X		
Насърчаване на достъпа на уязвимите групи до образование, на активно поведение на трудовия пазар и др.	2006-2013	община, държава		x	x			
ПРИОРИТЕТ 5. УКРЕПВАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИЯ КАПАЦИТЕТ ЗА УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВА ОТ СТРУКТУРНИТЕ ФОНДОВЕ И КОХЕЗИОННИЯ ФОНД НА ЕС								
Специфична цел 1: Укрепване на капацитета на общинската администрация и подобряване координацията в процеса на изпълнение на общинския план за развитие								
М 1: Подобряване на взаимодействието между кмета на общината и общинския съвет чрез създаване обединена общинска група за подкрепа на изпълнението на общинския план, която да включва:								
Организационна и технологична подготовка, наблюдение и оценка на неговата реализация, като обезпечават процеса на разработване на конкретните решения за местните органи на властта	постоянен	община		x				
Информационно осигуряване на процесите на неговото управление чрез създаване и въвеждане на информационна система за общината	постоянен	община		x				
Изготвяне на регулярни доклади, справки и материали за изпълнението на плана и провеждане на политика на публичност и прозрачност по неговата реализация	постоянен	община		x				
Създаване на механизъм за осъществяване на текуща координация и обвързаност на отделните общински политики в общината	2005-2006	община		x				

М 2: Създаване на програма за обучение и развитие на умения в общинската администрация	постоянен	община, НПО		x				
М 3: Разработване на система за наблюдение, оценка и контрол на общинския план за развитие	постоянен	община, НПО		x				
Специфична цел 2: Подобряване на организацията и качеството на предоставяните от общинската администрация услуги чрез развитие на нови форми на обслужване и прилагане на модерни информационни услуги								
М 1: Изграждане на център за административни услуги на физически и юридически лица в общината.		община		x				
М 2: Създаване на публично частни партньорства		община, НПО		x				
М 3: Въвеждане на добри практики и положителен опит в организацията на публичните услуги в общината		община, НПО		x				
Специфична цел 3: Засилване на партньорството и междуобщинското сътрудничество								
М 1: Създаване на общински съвет за партньорство към кмета на общината с участието на всички заинтересовани участници и партньори в разработването и изпълнението на общинския план за развитие		община, бизнес, НПО						
М 2: Обучение на участниците и местните партньори за подпомагане на процесите на партньорство и управление на съвместни програми и проекти		община, бизнес						
Специфична цел 4: Създаване на програмен и проектен капацитет								
М 1: Създаване на капацитет за ефективно планиране, програмиране, управление, контрол, наблюдение, оценка и подготовка за усвояване на средствата по структурните инструменти на ЕС, а така също от национални и местни източници								
Подготовка и обучение на кадри и експерти по стратегическо планиране и програмиране и управление на крупни проекти и програми	постоянен	община	100	x		x		
Създаване в общината на специализирано звено по управление на програми и проекти и работа по Структурните фондове и програми	2006-2007	община						
Техническа помощ за подготовка на проекти	постоянен	община						
Финансов одит и контрол	постоянен	община						
Информационно осигуряване на процеса на управление на проекти и програми	постоянен	община						
Системи за мониторинг и оценка на разработени и реализирани проекти и програми	постоянен	община						
М 2: Развитие на нови подходи за насърчаване и насочване на регионалното и местно развитие	постоянен	община						